

De sjutton första halvårsvisa Quickbetraktelserna, åren 2016 – 2024

En innehållsförteckning finns sist i dokumentet.

1. Nyårsbetraktelse 2015–16

Inledning

Det är naturligt att människor är genuint trötta på Quick. Och jag skriver inte det här för att det ska läsas nu, utan för framtiden. För att det ska finnas till hands för den tillbakablick som kommer. Jag tänker göra så med jämna mellanrum. Så att den som så småningom ser bakåt kan få en känsla av hur det låg till. Vilken kunskap som fanns, och vad som sades eller inte sades som en följd av denna kunskap. Quickärendet är bland det intressantaste jag har upplevt, och det gäller inte minst just detta – vad som sades och inte sades. Och även om människor nu som sagt är trötta på Quick, vill jag att det ska synas när saken summeras att jag och några andra faktiskt kontinuerligt påminde om hur det låg till.

Det som hände åren 2008–15

Det är nästan fyra år sedan som de flesta i landet blev övertygade om att Thomas Quick dömdes oskyldig när han i rättegångar åren 1993–2001 fälldes för åtta mord. Sture Bergwall hade i september 2008 erkänt för Hannes Råstam att han ljugit om mordet. Och inte bara de åtta som han hade dömts för, utan ytterligare ungefär tjugo som han också hade erkänt. I dokumentärfilmer i SVT förklarade Råstam att det inte hade funnits någon bevisning mot Quick förutom erkännandena. Quick hade visserligen berättat en massa saker om mordet som stämde, men han hade fått lära sig dessa fakta av polisen och genom tidningsläsning, och på så sätt lyckats göra sina erkännanden trovärdiga. Sommaren 2012 följde Råstam upp filmerna med en bok, ”Fallet Thomas Quick – Att skapa en seriemördare”.

Den nya versionen fick ett enormt genomslag. Dagens Nyheter skrev t.ex. på ledarsidan att det var ”pinsamt uppenbart” att någon seriemördare Thomas Quick aldrig hade funnits. Åklagarna trodde på Bergwall och ställde inte någon av de frågor som normalt ställs till den som tar tillbaka ett erkännande. Ingen domstol fick pröva om bevisningen höll, för åklagarna valde att lägga ned åtalen.

Inte många sa emot. Jag själv gjorde det. För mig stod det klart att den nya övertygelsen byggde på en rad vilseledande uppgifter om vad som hade förekommit och på en utbredd okunnighet om hur bevisning och motbevisning ska värderas. Såvitt framgick av de uttalanden som gjordes i offentligheten var det dock inte många som köpte mina argument. Och det fanns åtskilliga röststarka och förtroendeingivande personer på den andra sidan. Dessa personer hade gjort det fel som inte sällan förekommer när fällande domar ifrågasätts: konstigheter och tveksamheter kring bevisningen ges ett värde som är långt större än det verkliga. Den som inte kan principerna för bevisvärdering kan lätt förväxla invändningar mot bevisning med motbevisning.

För somliga handlade det nog också om att det osannolika gjordes sannolikt i en atmosfär där en stor majoritet hade en stark tro och önskan.

År 2013 kom journalisten Dan Josefsson ut med boken ”Mannen som slutade ljuga”. Han förklarade de felaktiga domarna med att Thomas Quick i psykiatrien på Sätters sjukhus hade lockats att berätta om s.k. bortträngda minnen om bl.a. mordet. Felet var enligt Josefsson att de bortträngda och återskapade minnena var falska. Det som Quick sa sig minnas hade konstruerats genom terapin, och alltså enligt Josefsson aldrig hänt fastän Quick trodde det. Denna förklaring övertygade många, bl.a. en rad psykologer. Sture Bergwall sa visserligen själv att han hade hittat på allt om mordet, och att det alltså inte var fråga om några minnen. Såvitt man kunde se ignorerades denna komplikation, utom av oss som sa att bortträngda minnen aldrig hade någon betydelse i utredningarna eller domarna. Josefssons egen förklaring var att det viktiga var att utredarna själva trodde på både teorin om bortträngda minnen och Quicks berättelser.

Christer van der Kwast var åklagare i alla rättegångarna mot Thomas Quick. Han skrev en bok, ”Bortom rimligt tvivel”, med sin version av utredningarna och rättegångarna. Den kom ut tidigt 2015. van der Kwast redogjorde för bevisningen och förklarade det som enligt honom var avgörande: att de omständigheter som fungerade som bevis var ”unika”, dvs. att de kom från Quick och ingen annan. Såvitt framgick var det ingen som försökte visa att van der Kwasts berättelse inte höll. Men antagandet lär ändå ha levt kvar hos de flesta, att Quick hade lärt sig avgörande fakta om mordet från andra.

Jag själv skrev en bok, ”Quickologi”, som kom ut i april 2015. Där gick jag igenom den viktigaste bevisningen och försåg den med sannolikhetsvärden. Så kan man göra om man vill få en strukturerad och samlad bild av den bevisning som talar för respektive mot den åtalades skuld. Och det visade sig att sannolikheten för att Sture Bergwall numera talar osanning beträffande åtminstone ett av mordet ligger långt över 0,99, där 1,0 är lika med full visshet. Det är alltså så sannolikt att det gränsar till full visshet att han är skyldig till åtminstone ett av de åtta mordet. Utifrån detta kan man själv bedöma sannolikheten för att Bergwall talar sanning om övriga mord. En sannolikhetsbedömning beträffande vart och ett av dessa utifrån tillgänglig bevisning ger för övrigt ett mycket högt bevisvärde.

Ingen har såvitt jag vet gått i clinch med dessa beräkningar och nått en annan slutsats.

Den 5 juni 2015 kom den s.k. Bergwallkommissionen med sin rapport. Den innehåller skarp kritik mot polis och åklagare för de fel och brister i polisutredningen som ledde till att Thomas Quick dömdes oskyldig. Enligt kommissionens ordförande går mördarna fria. Hur den bedömningen gjorts förklaras inte i rapporten. Kommissionen valde att utan någon prövning – i varje fall inte någon som har presenterats – utgå från att Sture Bergwall är oskyldig. Det gjorde man alltså trots att en rent matematisk beräkning, om man hade gjort den, skulle ha visat att sannolikheten för att Quick dömdes felaktigt är så liten att man i praktiken kan bortse från den.

Några månader senare presenterade en norsk parallellutredning sin rapport. Den utredningen godtog de slutsatser som Bergwallkommissionen hade kommit till, och drog mot den bakgrunden egna slutsatser. Dessa handlade mestadels om de norska myndigheternas arbete i de tre utredningar som avsåg mord i Norge.

Bergwallkommissionens rapport fick en del publicitet i Sverige, men ganska snart

tystnade det. Den norska utredningsrapporten förblev i stort sett okänd i svenska medier. Även i övrigt har det varit tyst kring Quickärendet det senaste halvåret. Tidigare förekom ofta hänvisningar till ”skandalen” och ”rättsröten”, men sådant har uteblivit på senare tid.

Planerna på den film som skulle börja spelas in kring årsskiftet 2014–15, med David Dencik i huvudrollen som Thomas Quick, tycks ha skrinlagts. Och den dokumentärfilm som spelats in av ett brittiskt produktionsteam med delfinansiering från Sverige har ännu inte visats här. Den är klar sedan ett halvår och har kunnat ses i bl.a. England. Planerna var från början att den skulle gå upp här i landet i stort sett samtidigt med premiären där.

Den skadeståndstalan mot Christer van der Kwast och Seppo Penttinen som Leif GW Persson och Jan Guillou har lovat finansiera väntar fortfarande på att bli väckt. Advokaten Thomas Olsson har däremot för Sture Bergwalls räkning väckt en skadeståndstalan mot staten för att jag driver en kampanj som staten sägs ansvara för och som i realiteten innebär att jag beskyller den frikände Bergwall för mord. Men de har inte väckt någon motsvarande talan mot mig personligen för beskyllningarna.

Några kommentarer

Enligt min uppfattning har det svenska samhället allvarligt svikit Sture Bergwall. Därför avundas jag honom inte när han skriver sin nya bok och bl.a. ska förhålla sig till de tidigare böckerna, ”Kvarblivelse” respektive ”Thomas Quick är död”.

I dag finns det så mycket material lätt tillgängligt att det inte möter några svårigheter för den som har fyrtio timmar över att ta reda på så mycket fakta som behövs. Den som gör en ordentlig sådan genomgång lär finna att det som har åstadkommit är en av tidernas största blåsningar. Jag har gått igenom ett antal myter och villfarelser (som jag för övrigt presenterar i extramaterialet till boken på min hemsida), och jag tror att Quickärendet är en av de allra mest framträdande.

Det är troligt att de svenska medierna för närvarande ser det så, att det bästa sättet att hantera blåsningen är att försöka stoppa den under mattan. Ingen lär tycka att det är särskilt roligt att denna blåsning har orkestrerats just i Sverige.

2. Halvårsbetraktelse 2016

Jurister, läkare, poliser och psykologer talar osanning

Hur många personer ljuger i dag om vad som hände i Quickärendet? Jo, av de många som var inblandade när utredningarna och rättegångarna pågick är det nu i varje fall nio personer som talar osanning. Det är åklagare, poliser, psykologer, advokater och läkare. Den ende som talar sanning om vad som hände är Sture Bergwall. Det är kontentan av de antaganden som medierna och Bergwallkommissionen har gjort, och av de slutsatser som de har nått fram till, i sina efterforskningar och bedömningar.

Envisas eller inte?

Nyårsdagen 2016 skrev jag en betraktelse över Quickärendet. Nu, ett halvår senare, skriver jag den andra betraktelsen. Jag har bestämt mig för att tills vidare skriva om saken vid varje halvårsskifte, och jag gör det så länge jag anser att det behövs.

Syftet är att påminna om det som hände under de sex åren 2008–2013, och det som har hänt därefter. Jag vill framför allt att den som läser om saken i framtiden ska veta vilka fakta som fanns tillgängliga. Alltså vad som faktiskt var känt när medierna i landet slog fast att Thomas Quick var oskyldig till de åtta mord som han hade dömts för under åren 1993–2001. Och vad som kom fram därefter. Frågan kan ställas: Borde det som var känt och det som sedan kom fram ha fått fler på andra tankar?

Och ytterligare en fråga kan ställas: Fanns det kanske något som låg i vägen för en omvärdering?

Jag har skrivit det många gånger men vill säga det igen: Jag fortsätter att skriva om Quickärendet framför allt därför att det enligt min mening är viktigt 1) att försöka fria rättsväsendet från påståendet om en av de största rättsskandalerna genom tiderna och 2) att försöka fria ett antal personer från anklagelser om lögn, manipulationer och andra allvarliga fel som de påstås ha gjort i sin tjänst. Jag anser att detta är avgjort viktigare än att upprätthålla oskuldspresumtionen för en person som i efterhand säger sig ha lurat rättsväsendet och mentalsjukvården när han erkände ca 20 mord och lämnade uppgifter om åtta av dem på ett sådant sätt att domstolarna fann det ställt utom rimligt tvivel att han var skyldig.

Men är det inte lite väl tjatigt ändå? Det blir ju i stort sett samma saker gång på gång. Varför kan inte Quickärendet få ligga nu, åtminstone tills det kommer fram något nytt?

På det vill jag svara så här: Tänk dig in i situationen att du har ägnat flera år av ditt yrkesliv åt en komplicerad fråga. Du vet att du gjorde ett hederligt arbete och anser att du också gjorde det bra. Efteråt skriver några författare och journalister att du begick allvarliga fel, och att du till och med manipulerade och spelade falskt. Du vet att det inte är sant. Men resultatet av ditt arbete rivs upp, och en utredning slår fast att du faktiskt gjorde dig skyldig till grova fel. Detta blir också den samlade bilden i medierna. Du är helt säker på att landet därmed har drabbats av en villfarelse. Hur ser du på frågan om villfarelsen bör avslöjas eller inte?

Till de ursprungliga ändamålen att 1) försöka visa rättsväsendets oskuld och 2) fria de anklagade personerna, kommer två syften av annat slag. De är att 3) illustrera hur medierna kan korrumpas av en egen bestämd uppfattning och 4) påvisa hur en statlig utredning kan orsaka skada genom oförstånd och bristande öppenhet.

Jag erkänner gärna att det dessutom innebär en viss tillfredsställelse att då och då påminna om ett händelseförlopp som tillhör det allra intressantaste – och från personlig synpunkt mest tillfredsställande – som man har varit med om.

Kort bakgrund

Sture Bergwall är 66 år gammal. När han var 19 begick han en rad övergrepp mot pojkar. Han tog in en tioårig pojke på en gård och kysste honom och onanerade. Han tvingade sig på en trettonårig pojke som han kysste och berörde sexuellt. Han tog tag i

en annan trettonårig pojkes hals och tvingade ner honom i ett dike samtidigt som han hotade att något skulle hända om pojken inte höll sig lugn. Och han tog sig in till en åttaårig pojke som låg på det sjukhus där Bergwall arbetade, rörde honom sexuellt och tog sedan ett kraftigt stryngrepp när pojken gjorde motstånd. Efter att ha dömts år 1970 och därefter ha vistats en tid på mentalsjukhus, började han år 1973 på vuxengymnasium i Uppsala. En kväll i mars 1974 följde han med en åtta år äldre homosexuell man hem efter ett besök på en klubb. Plötsligt överföll han mannen och högg honom tolv eller tretton gånger med en kniv. Mannen var mycket nära att dö. Bergwall togs in på Säterns sjukhus. Efter behandling försöksutskrevs han 1976 och flyttade hem till sina föräldrar. Han blev definitivt utskriven 1977.

Enligt vad han berättade efter återintagning på Säter år 1991, sedan han dömts för bl.a. ett väpnat rån, begick han under åren 1977–91 minst 10 mord. Han erkände även flera mord före 1977 och så småningom ett som han sa sig ha begått under en permission från sjukhuset år 1993. För åtta av de mord som han hade erkänt dömdes han i sex olika rättegångar till slutet psykiatrisk vård. Under dessa år kallade han sig Thomas Quick.

Vid sidan om erkännandena fanns bevisning i form av bl.a. unik information, alltså uppgifter som Quick lämnade om morderna och som dessförinnan hade varit okända för polisen och tidningarna. Man hittade en inristning i en björk som Quick hade beskrivit, en såg under mossan i en skog i Piteå, ytterligare en såg på en plats som han hade anvisa i en skog i Norge, brädor i en slänt, en tröja med rätt mönster, utsmetat blod på en undertröja, flera fyndplatser, en stöldanmäld trasig cykel och mycket annat. På ungefär tio platser där Quick sa att han hade hanterat döda kroppar markerade s.k. liksökhundar på karakteristiskt sätt. Ingen annanstans markerade de. Och polis, åklagare och domstolar ställde frågan: Hur gör den som bluffar om han ska peka ut specifika platser där en liksökhund några dagar senare kommer att markera?

Mediernas roll – och vissa andras

Tidigt under Quickrättegångarna skrev Jan Guillou i Aftonbladet och så småningom även Leif GW Persson i Expressen att Thomas Quick bluffade om sin skuld. Polis, åklagare och domstolar lät sig luras av en berättelse som handlade om att en mytoman ville göra sig ryktbar som seriemördare, skrev de. När Hannes Råstam hade undersökt saken under åren 2007–08 och Bergwall så småningom tagit tillbaka sina erkännanden, upplät Sveriges Television sändningstid för tre dokumentärer av Råstam. Där slogs det fast på ett synbarligen mycket övertygande sätt att det hade begåtts massor av fel under Quickutredningarna och rättegångarna, och att det inte fanns någon bevisning mot Quick förutom hans egna erkännanden. Felet var bara att Råstam gömde undan den viktiga bevisningen och dolde en rad omständigheter i övrigt som talade för att domarna var riktiga. Vilken faktagranskning som SVT gjorde känner jag inte till, men jag kallar dokumentärerna – liksom den bok som Råstam senare skrev – för ett publikbedrägeri.

Dan Josefsson följde upp Hannes Råstams dokumentärer och bok med en ny dokumentär i SVT. Hypotesen var att den sedan några år döda psykoanalytikern Margit Norell hade gått i spetsen för en psykoterapeutisk förvillelse som lurade alla att tro att det Thomas Quick berättade om mord och annat bestod av bortträngda och återhämtade minnen. Det betydde enligt Josefsson att erkännandena var felaktiga, eftersom teorin om bortträngning och återhämtning av minnen är ovetenskaplig och oriktig. I dokumentären nämndes inte att de fällande domarna byggde på bevisning och att bortträngning av minnen berördes bara kort i en av domarna. Det nämndes inte heller att Bergwall själv

numera sa att han hade hittat på alla berättelserna om mordet och att det alltså inte var fråga om några minnen som han hade haft.

SVT kom genom dokumentärerna att spela en viktig roll för den tro som spred sig: Thomas Quick hade blivit oskyldigt dömd. Polis, åklagare, psykologer och rättsläkare hade blivit lurade. Men det räckte inte att de hade blivit lurade av Quick. För att den nya versionen skulle gå ihop måste de dessutom ha spelat med. De måste ha delvis manipulerat utredningen. Bland annat måste de ha hjälpt Quick till kunskap om mängder av detaljer som han sedan kunde använda för att berätta trovärdigt om mordet.

Sveriges Radio, TV 4, Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Aftonbladet, Expressen och de flesta andra medier i landet slog in på samma väg. Dagens Nyheter skrev t.ex. i augusti 2012 att det var ”pinsamt uppenbart” att det aldrig hade funnits någon seriemördare Thomas Quick. I Sveriges Radio sändes program efter program där rättsskandalen gavs bekräftelse. Särskilt redaktionen för programmet Studio Ett var aktiv.

Sedan sanningen om rättsskandalen hade mött motstånd från enstaka personer började det gå upp för somliga i medierna att det kanske inte var så säkert ändå att det som Bergwall nu berättade var sant. Det kanske i stället var som de hårt anklagade poliserna, åklagarna, domarna, advokaterna och psykologerna sa. Det var ju faktiskt Bergwalls ord mot alla dessa personers, och vad var det då egentligen som talade för att det var just han som talade sanning?

Mediernas räddning var åklagarna. Riksåklagaren Anders Perklev tillsatte en grupp under ledning av överåklagaren Björn Ericson, och åklagargruppen kom liksom medierna fram till att det inte fanns anledning att misstro Bergwall. Mycket av den bevisning som hade använts i rättegångarna hade enligt åklagarna ett avsevärt sämre värde än man då hade antagit. Åklagarna drev processen mot resning och lade därefter ned åtalerna så att det blev friande domar på formell grund. Någon domstol har aldrig prövat bevisningen mot Sture Bergwall och kommit fram till att den inte håller.

Men många i medierna insåg att även åklagarna kunde ha fel. Varför ställde de inte några svåra frågor till Bergwall när han tog tillbaka sina erkännanden? Det är en gåta, och det insåg många. Varför frågade de honom inte, t.ex., hur han bar sig åt för att peka ut alla de platser där hundarna några dagar efteråt markerade för spår av död människa?

Ytterligare en räddning presenterade sig dock, Bergwallkommissionen under ledning av professor emeritus Daniel Tarschys. Kommissionen ansåg sig böra utgå från att Bergwall hade blivit oskyldigt dömd. För man kunde ju inte gå in på en ny prövning av skuldfrågan. Och så byggde man sina slutsatser om Quickutredningarna och rättegångarna på denna förutsättning: Quick hade blivit oskyldigt dömd. Då måste det ha begåtts ett antal fel, annars hade inte en sådan sak kunnat hända. Och kommissionen kom också mycket riktigt fram till ett antal fel som enligt kommissionen hade blivit begångna.

Efter detta blev det tyst. Det blev nästan inte någon publicitet alls kring kommissionens rapport. Och ingen ställde frågan, i varje fall inte utåt, om det var rimligt att en svensk statlig utredning, utan att presentera någon grund för det, beskyllde ett antal tjänstemän och advokater för att ha orsakat att Sture Bergwall hade dömts för åtta mord trots att han var helt oskyldig.

Det finns ett stort antal frågor som kan ställas till exempelvis ansvariga åklagare och personer i Bergwallkommissionen. De kan ställas av den journalist som vill veta lite mer om hur åklagarna och kommissionen egentligen tänkte. Det är lätt att räkna ut vilka frågorna är. Jag har förklarat att jag gärna tillhandahåller ca 100 frågor för den som vill ställa dem. Men det finns inte något intresse. Bör man ibland kanske avstå från att ta reda på fakta?

Kan det vara så att mediernas roll i Quickärendet har varit sådan att det anses bäst att nu inte rota mer i saken? Vad betyder detta i så fall för synen på mediernas hållning? Finns det anledning att, just i fråga om hållning till fakta och sanning, ställa särskilda krav på offentligfinansierade medier, som Sveriges Television och Sveriges Radio?

Sannolikhetsberäkningar

Jag har gjort sannolikhetsberäkningar beträffande de två viktigaste bevisen vid sidan av erkännandena och berättelserna, nämligen sökhundarna (morden på Johan Asplund och Therése Johannessen) och ett s.k. kunskapstest (morden på Trine Jensen och Gry Storvik). Och jag har kommit fram till att sannolikheten för att Sture Bergwall begick åtminstone ett av morden är långt över 99 %. Dessa beräkningar har föranlett protester från matematikprofessorn Olle Häggström i Göteborg, som menar att det är fel att räkna på det sätt som jag har gjort. Han menar också att det inte finns något sätt att beräkna den samlade sannolikheten av flera bevis för att den misstänkte är skyldig.

Jag godtar gärna att det kanske inte går att beräkna sannolikheten exakt. Men alla kan nog acceptera att flera oberoende omständigheter med ett starkt positivt bevisvärde ger ett sammantaget betydligt högre värde. Rent matematiskt är detta elementärt.

Anta t.ex. att det finns färskta fingeravtryck från en misstänkt tjuv på en brottsplats, att en kvinna säger sig säker på att hon såg den misstänkte på platsen vid tidpunkten för inbrottet och att ett halsband som stals vid inbrottet hittas hemma hos den misstänkte. Mannen säger att han inte har varit på platsen och att han inte har en aning om varför hans fingeravtryck finns där eller varför vittnet säger sig känna igen honom. Halsbandet köpte han av en person som han inte vill namnge. Och anta att vi av erfarenhet kan säga att ett fingeravtryck av detta slag innebär att det är 99 % sannolikhet för att personen var på plats, att vittnesberättelsen ger en sannolikhet på 70 % och att fyndet av halsbandet ger en motsvarande sannolikhet på 80 %.

Mitt sätt att räkna innebär att jag gör på samma sätt som när man beräknar sannolikheten för exempelvis tre sexor i följd med en tärning ($1/6 \times 1/6 \times 1/6 = 1/216 \approx$ en halv procent) eller tre ”klave” i följd med en enkrona ($1/2 \times 1/2 \times 1/2 = 1/8 = 12,5 \%$). Sannolikheten för att alla tre sakerna inträffar samtidigt (annans fingeravtryck eller avtryck från ett annat tillfälle, felaktig vittnesiakttagelse och annan förklaring till fynd av stöldgods) är med en sådan beräkning 0,06 %. Därmed är sannolikheten för att alla tre sakerna inte inträffar samtidigt 99,94 %. Det är alltså i det närmaste helt säkert att det var den misstänkte som begick inbrottet. Och det stämmer väl ganska väl med den bedömning som var och en kan göra utan att använda några siffror.

Det är också i princip på detta sätt som domstolar resonerar när de värderar bevisning.

Enligt min mening är det ganska lätt att se att beräkningen stämmer i varje fall på ett ungefär, under förutsättning att de bevis som ingår i beräkningen är oberoende av

varandra. Tre slag med tärningen är då ungefär detsamma som tre oberoende bevis.

Det är också ganska lätt att se att sannolikheten för att Sture Bergwall är oskyldig till alla de mord som han erkände är liten, om sannolikheten för att han är skyldig till åtminstone ett av mordena är långt över 99 %. Som den utan tvivel är.

Den nya tystnaden

Det fanns länge planer på en film om Quickärendet. David Dencik skulle spela huvudrollen som Thomas Quick. De senaste två åren har det varit tyst om denna film.

Den dokumentärfilm som spelats in av ett brittiskt produktionsteam med delfinansiering från Sverige – *The Confessions of Thomas Quick* – har ännu inte visats här. Man får intrycket att den bedömningen har gjorts att det är bäst att den inte visas.

Den skadeståndstalan mot Christer van der Kwast och Seppo Penttinen som Leif GW Persson och Jan Guillou har lovat finansiera har fortfarande inte väckts. Möjligen har Persson och Guillou, och kanske även andra, kommit på bättre tankar.

Advokaten Thomas Olsson har för Sture Bergwalls räkning väckt en skadeståndstalan mot staten för att jag har drivit en kampanj som staten sägs ansvara för och som i realiteten innebär att jag beskyller den frikände Bergwall för mord. För egen del har jag inte hört något om eller från rättegången.

Man skulle kunna tänka sig att Thomas Olsson rådde Bergwall att också (eller i stället) väcka en skadeståndstalan mot mig personligen. Det är helt klart att jag förtalar honom ”i teknisk mening”, som man brukar säga. I en rättegång mot mig skulle man slippa visa det som är nästan omöjligt, nämligen att staten har ett skadeståndsrättsligt ansvar för det som jag säger. Men någon talan mot mig har man inte väckt. Att det finns förklaringar till detta är ganska lätt att tänka sig.

I september kommer dock Sture Bergwalls bok. Då lär en del av den nya tystnaden brytas. Jag avundas inte Sture Bergwall om han ska försöka förklara ett antal uppgifter som han lämnade i rättegångarna och i sin tidigare bok ”Kvarblivelse”. Jag räknar dock inte med att han gör några sådana försök. Även för detta finns det förklaringar. Och vi bör komma ihåg att Sture Bergwall på sitt sätt faktiskt är ett offer för ett allvarligt svek från det svenska samhällets sida.

Att komma ur knipan

Många sitter i en förfärligt svår knipa genom det som har hänt i Quickärendet. De stora medierna i Sverige har tillsammans med tio åklagare orsakat en mycket allvarlig villfarelse i landet. Flera av redaktörerna och journalisterna har låst sig för en hållning som är sakligt sett ohållbar, och många av dem har förstått det. På samma sätt är det med ett antal fristående journalister, liksom med många jurister, politiker och andra.

Det ses nog som en svår prestigeförlust, det som kanske väntar för dem som har aktier i den s.k. rättsskandalen. Hur kommer det att bli för t.ex. den mångfaldigt prisbelönade Dan Josefsson om bubblan spricker? Och hur blir det för Jan Guillou, Leif GW Persson, Göran Greider, Maciej Zaremba, Anne Ramberg, Hans-Gunnar Axberger, Ulrika

Knutson, Daniel Tarschys, Kjell Asplund, Peter Wolodarski, Oisín Cantwell, Mattias Göransson, Eva Franchell, Bo Göran Bodin, Jörgen Huitfeldt, Martin Jönsson, Emanuel Karlsten, Monika Saarinen, Åsa Linderborg, Dan Larsson, Mats Parner, Jenny Küttim, Stefan Lisinski, Sven-Erik Alhem, Morgan Johansson, Lena Olsson, Anders Perklev, Anders Alenskär, Ulf Bjereld, Björn Ericson, Benjamin Katzeff Silberstein, Pelle Svensson, Per Lindeberg, Janne Olsson, Ulf Åsgård, Ulf Traneborn, Erik Tagesson, Fredrik Wersäll, Pelle Svensson, Olle Häggström och många andra som först tycks ha utgått från rättsskandalen som en självklarhet och som nu har anledning att vara bekymrade över fakta och enkla sannolikhetskalkyler?

Det finns ett hedervärt sätt att komma ur knipan. Det är att helt enkelt erkänna att man drog felaktiga slutsatser av ett material som såg väldigt övertygande ut på ytan och som man därför antog sig inte behöva studera närmare. Det fanns rimliga förklaringar till de felaktiga slutsatserna. Kan man inte principerna för bevisvärdering är det lätt halka fel. Det är t.ex. lätt att tro att invändningar mot bevisning är näst intill detsamma som motbevisning. Om inte annat så visas svårigheterna av att det var så många som drabbades samtidigt. Att erkänna ett fel är hedervärt. Att erkänna ett mycket stort fel är särskilt hedervärt.

Jag tycker att de personer som förstår att de har haft fel ska ta till sig rådet att också erkänna det. Jag tror de kommer att upptäcka att det är skönt att slippa jagas av sanningen.

Men hur blir det då med Sture Bergwall? Jag medger gärna att den frågan är bekymmersam. Men i princip är det inte något problem. För hans skuld ska naturligtvis inte prövas på nytt, och det ska inte heller på annat sätt i någon formellt giltig ordning prövas hur det ligger till med mordet. Utan precis som i andra fall när någon frikänns trots allvarliga misstankar ska livet helt enkelt gå vidare med den osäkerhet som har skapats. Det är så det är, och alltid har varit, för frikända personer och deras omgivning. Särskilt svårt blir det förstås när någon är frikänd misstänkt för mord. Men det finns åtskilliga exempel från historien även på detta.

Och de svårigheter som uppstår är i varje fall att föredra framför villfarelsen. Det gäller särskilt som denna villfarelse inbegriper allvarliga anklagelser mot ett antal hedervärda personer om att ha begått allvarliga fel i sina yrken.

3. Nyårsbetraktelse 2016–17

Den lilla lögnen

Det är välkänt att vissa länder håller sig med offentliga lögnar. Nordkorea är det bästa exemplet, men även Kina och Ryssland är ganska obekymrade inför sanningen. Vem tror t.ex. att den Hongkong-svenske förläggaren Gui Minhai inte blev bortförd mot sin vilja av kinesiska myndigheter? Och vem tror på Rysslands försäkningar om att man inte deltar aktivt i den väpnade konflikten i östra Ukraina?

I Sverige är det öppenhet och sanning som gäller, och det är väldigt skönt. Men även hos oss finns det offentliga lögnar. Quickhistorien är ett exempel. Det är förstås en liten lögn jämfört med de som förekommer på den storpolitiska arenan. Och den består inte så mycket av uttalade osanningar (även om sådana förekommer) som av en ovilja att ta

reda på avgörande fakta och en vidsträckt önskan om att saken nu ska få vara innan mer blir utrett och avslöjat. Får man tyst på diskussion och ifrågasättanden kanske riskerna för pinsamheter försvinner.

Den sparsamma publiciteten kring Sture Bergwalls bok, och särskilt om dess tydliga undvikande av några frågor som inte kan besvaras, är ett bra exempel på den tystnadspolicy som nu gäller. Och det finns många andra exempel från det senaste halvåret. Som tystnaden kring att Sture Bergwall och hans advokat Thomas Olsson återkallade sin skadeståndstalan mot staten för sin ”kampanj” mot Bergwall. Som den uteblivna visningen i Sverige av den stort uppslagna brittiskproducerade filmen om rättsskandalen, ”The Confessions of Thomas Quick”. Som de uteblivna frågorna till Leif GW Persson och Jan Guillou om vad som blev av den skadeståndstalan mot Christer van der Kwast och Seppo Penttinen som de skulle finansiera. Som de skrinlagda planerna på en svensk film om Quickaffären. Och så vidare.

Jag kan förstå den önskan som nu finns om att locket ska ligga på. Men när man ser internationella medier ta Quickaffären till intäkt för förlöjliganden av det svenska rättsväsendet kan man känna sig extra beslutsam om att inte låta lögnen ligga stilla. Så sent som i december 2016 fanns en artikel i brittiska Sunday Times om ”Sweden’s Hannibal Lecter”. Och den ovannämnda filmen ”The confessions of Thomas Quick” marknadsförs nu så här på bl.a. amerikanska Netflix:

”This documentary tells the story of Sweden's most infamous serial killer, who confessed to more than 30 murders before recanting everything. A serial killer whose crimes were so horrific they scarred a nation. Then someone started checking the story.”

Rättsskandalen

Det har nu gått 24 år sedan Sture Bergwall började erkänna mord, 22 år sedan han fälldes för det första mordet, 15 år sedan han dömdes för det sista. Det är 8 år sedan Bergwall tog tillbaka sina erkännanden och 3 år sedan det sista frikännandet efter resning. För 1 ½ år sedan kom Bergwallkommissionen med sin rapport (SOU 2015:52). Charles Zelmanovits, det första mordoffret, har varit död i 40 år.

De sex fällande domarna mot Thomas Quick är omsorgsfulla genomgångar av bevisningen mot honom. Efteråt har bilden skapats att han fälldes i huvudsak på sina erkännanden, men inget kunde vara mera fel. Det är bara att läsa domarna för den som vill konstatera detta.

Inget kunde heller vara mera fel än påståendet att bevisningen föll i spillror när Sture Bergwall förklarade hur det hade gått till, nämligen att han hade fått hjälp av poliser, advokater, åklagare och terapeuter att dikta ihop sina mordberättelser. Vi kan bortse från det lätt osannolika i att så många personer i sina yrken skulle ha gått ihop om att konspirera fram ett stort antal falska morderkännanden. Det viktiga är att konstatera att det finns en stor mängd bevis som omöjligt kan ha tillkommit genom någons hjälp.

När Sture Bergwall tog tillbaka sina erkännanden år 2008 fick Hannes Råstam sitt livs största scoop, och det är knappast någon tvekan om att han spelade stor roll för Bergwalls beslut. Oavsett detta blev många övertygade av Råstams framställning, och så småningom även Dan Josefssons. När resningsåklagarna och så småningom även Bergwallkommissionen gick på samma linje var saken klar: Bergwall hade blivit

oskyldigt dömd för åtta mord. Tidernas största rättsskandal hade inträffat i Sverige.

Och en av tidernas största rättsskandaler vore det nog. Om det hade varit sant. Men det räcker att låta på förlåten lite grand och granska de avgörande bevisen med sakkunniga ögon för att förstå hur det ligger till, att rättsskandalen är en villfarelse. Nöjer man sig inte med en granskning av bevisen kan man undersöka vad Bergwalls, Råstams och Josefssons påståenden innebär, nämligen att Bergwalls ändrade berättelse om vad som hände förutsätter att han ensam talar sanning medan ett 20-tal i övrigt välrenommerade personer ljuger.

Sannolikhetsberäkningar, nu med Bayes' sats

När man pekar på bevisen i Quickrättegångarna möts man av korta avfärdanden eller ointresse. Ett siffervärde på bevisen är svårare att ignorera. För vem kan hävda att Sture Bergwall måste vara oskyldig om bevisen mot honom har ett sannolikhetsvärde på över 90 procent? Inte ens om värdet bara vore 60 % vore det ju sannolikt att han var oskyldig.

Därför bestämde jag mig för att försöka ange det samlade bevisvärdet i form av en ungefärlig siffra. Det har varit flera turer kring detta, och jag använde först beräkningsmetoder som inte är matematiskt godtagbara. Det framgick visserligen ändå tydligt att den ackumulerade bevisningen var minst sagt övertygande. Men nu har jag lärt mig av de sannolikheteoretiskt kunniga att räkna korrekt. Den metod som jag nu använder – Bayes' sats – är den som rekommenderas av matematikerna och som godtas genomgående.

En svårighet finns kvar. Man kan inte räkna fram något användbart samlat bevisvärde om man inte först värderar vart och ett av bevisen någorlunda korrekt. Ingen bestrider dock att beräkningarna ger ett gott resultat av det samlade bevisvärdet om man inte övervärderar något enskilt bevis innan man stoppar in det i formeln. Då är man alltså på säker mark.

Som ett exempel har jag på detta sätt räknat på sannolikheten för att Bergwall är skyldig till mordet på Therese Johannessen (se <http://goranlambertz.se/-book-extra/berakningar-av-bevisvarden-med-bayes-sats/>, avsnitt 5). Efter att ha fört in ungefär hälften av de bevis som finns i formeln har jag kommit fram till ett sannolikhetsvärde på drygt 0,99999999. När jag presenterade detta resultat (se nyssnämnda länk) bad jag eventuella opponenter att höra av sig. Det har fem personer gjort.

Det visade sig att tre av dessa personer hade missförstått beräkningssättet, och de har inte framfört några invändningar sedan jag förklarat. De övriga två accepterade beräkningssättet i princip men hade invändningar som i huvudsak gick ut på att jag hade överskattat bevisvärdet på några punkter (främst punkt 3 i tredje, fjärde och femte uträkningarna för den som vill se närmare på saken). Den ene av dem bedömer jag som tendentiös och delvis osaklig i sitt ifrågasättande, den andre som seriöst prövande.

Enligt min mening har jag inte överskattat bevisningen, snarare tvärtom. Men även om man ändrar indata till formeln och tydligt underskattar den bevisning som ifrågasättandena handlar om, får man ett mycket högt ackumulerat bevisvärde. Och därtill finns det åtskillig ytterligare bevisning att beakta om man vill göra sig besväret.

Även med god vilja kan jag inte se att det har framkommit något som på allvar jävar det huvudsakliga resultatet i min beräkning av bevisvärdet i Therese-målet. Det bör därför stå klart för alla som är beredda att ta till sig fakta att bevisvärdet under alla förhållanden var så högt att det inte kan hävdas att Bergwall blev felaktigt dömd.

Till skeptiker brukar jag ställa den här frågan angående det bevis som jag inte ens använde i den nyssnämnda beräkningen fastän det är det starkaste av alla: Hur kan en person som bluffar peka på just den plats där hunden kommer att markera en tid senare? Det enda svaret jag har fått, vid sidan om att det inte går att förklara, är att "så kan det inte ha gått till". Men just så gick det faktiskt till. Flera gånger.

Sture Bergwalls bok

I september kom Sture Bergwalls bok "Bara jag vet vem jag är" ut på Forum förlag. Jag har redan nämnt att hans version förutsätter att åtskilliga andra personer är lögnaktiga, bara han själv sanningsenlig. Och jag har nämnt att han undviker frågor som inte går att besvara, som den om hur han kunde peka ut den plats där hunden skulle markera eller den om hur han kunde veta att det skulle ligga en såg under mossan, en såg som hittades med metallsökare efter hans anvisningar, eller den om hur han kunde svara rätt på tio gånger fler frågor om två av morderna än en kontrollgrupp.

Men jag vill framhålla en av hans sentida "anpassningar". I den intervju som Bergwallkommissionen gjorde med Sture Bergwall sa han att han hade fått hjälp att komma på fakta som skulle göra det tillräckligt övertygande att han hade mördat Johan Asplund. Det skedde, enligt anteckningarna från kommissionen, vid en "brainstorming" med psykoterapeuten Birgitta Ståhle och advokaten Sten-Åke Larsson. Sedan Larsson förklarat att han förvisso inte deltagit i något sådant, om det ens skulle ha varit möjligt, är uppgiften en annan i boken. Nu är det bara Birgitta Ståhle som hjälpt Bergwall att brainstorma fram de nödvändiga uppgifterna. Hur det nu skulle ha varit möjligt för henne att ha kunskap om fläktljud, slamsugningsfordon, tröjor och annat i Bosvedjan i Sundsvall.

Varför trakassera Bergwall?

Vilken bild har egentligen svenskarna i dag av Quickprocesserna? Är det Bild nr 1, att rättsväsendet fallerade grovt och att Sture Bergwall dömdes oskyldig till följd av manipulationer, falskspel och allvarliga misstag av framför allt åklagaren Christer van der Kwast, förhørsledaren Seppo Penttinen, psykologiprofessorn Sven Å Christianson, advokaten Claes Borgström och psykoterapeuten Birgitta Ståhle?

Eller är det Bild nr 2, att Thomas Quick med all sannolikhet fälldes korrekt för de åtta morderna och att medierna, resningsåklagarna och Bergwallkommissionen har huggit i sten?

Det är svårt att veta vilken majoritetsbilden är. Frågar man jurister är det inte någon tvekan, det är i alla fall mitt intryck. Och de flesta jurister är hyggligt kunniga i bevisvärdering. De kan se på bevisen att de räckte gott och väl. Frågar man andra är det mera tveksamt. Visserligen är det en överväldigande majoritet av de personer som jag vet har angett någon form av uppfattning (ungefär 700 mot 300 på min lista) som har Bild nr 2. Men det kan ju bero på att det är många ur just den gruppen som har hört av

sig till mig.

Vid ett par tillfällen har dock personer som jag känner sagt mig att jag borde sluta att "trakassera Bergwall". Jag förstod att åtminstone den ene menade att folk redan har förstått och att jag var övertydlig när jag ville visa styrkan i bevisningen.

Det där kunde ju tala för att det är dags att sluta argumentera offentligt, ens i halvårsvisa betraktelser. Och jag hade faktiskt funderat i sådana banor ett tag. Men så kom en recension av Bergwalls bok i Aftonbladet den 2 december i år. Recensenten, Ann Charlott Altstadt, skrev om Quickärendet som om det vore en självklarhet att van der Kwast, Penttinen, Borgström m.fl. hade skapat en gigantisk rättsskandal och därmed orsakat stort lidande för mordoffrens anhöriga. En enskild förledd recensent kan väl kvitta. Men detta publicerades i landets största tidning, som alltså fortfarande torgför idén om en rättsskandal.

Så det finns nog anledning att för överskådlig tid peka på det som faktiskt hände när Sture Bergwall dömdes och frikändes. Det är visserligen inte alltid rätt att hävda sanningen, och man ska i princip inte jaga en frikänd person med påståenden om att han i själva verket inte borde ha friats. Men det finns undantag från den regeln. Quickärendet är ett sådant undantag. I sanningens intresse får därför Sture Bergwall stå ut med att bli trakasserad på det sätt som mina återkommande påminnelser innebär.

I det sammanhanget bör man komma ihåg att Bild nr 1 innebär att de ansvariga personerna i människors ögon får leva med att ha orsakat en av de största rättsskandalerna i svensk historia. Det får en rad konsekvenser, som att någon far illa av att nämna sitt efternamn för andra eller att någon annan får höra elaka hånskrattande kommentarer om föräldern. Det ginge väl an om det fanns saklig grund för hånskratten. Men det gör det inte. Om man förstår att de fällande domarna var riktiga kan man också förstå att de berörda personerna gjorde i stort sett ett så skickligt jobb som var möjligt. Småfel gjordes naturligtvis, men sådana görs alltid. Att betraktas som skyldig till något allvarligt, att ha fått sitt professionella liv fläckat, är obehagligt och kränkande. Är det obefogat bör vi andra säga ifrån, och göra det envist.

En domstolsprövning?

Man kan fundera över om det vore bäst att få frågan om rättsskandalen prövad i domstol, exempelvis i en förtalsrättegång. Då skulle man kanske framöver kunna slippa okunniga utfall som det nyssnämnda i Aftonbladet. Men det finns skäl emot också, både finansiella och principiella. Det finns anledning att återkomma till saken på ett eller annat sätt.

Det som är bra

Det som är bra med Quickärendet är att det, till skillnad från mycket annat som diskuteras, innehåller en sanning. Vilken sanningen är, det kan inte vara föremål för "uppfattningar". Och vad man tror om den spelar inte heller någon roll. Den finns där ändå.

4. Halvårsbetraktelse 2017

Åren som gått

Det har nu gått 53 år sedan det första mordet begicks som Sture Bergwall erkände, 41 år efter det första mordet som han dömdes för och 29 år efter det sista, 25 år efter det första erkännandet, 24 år efter att det sista mordet begicks som han erkände, 23 år efter den första fällande domen för mord, 16 år efter den sista domen, 9 år sedan Bergwall tog tillbaka sina erkännanden, 8 år efter det första resningsbeslutet, 5 år efter att Hannes Råstams bok kom ut, 4 år efter den sista frikännande domen och Dan Josefssons bok, drygt 2 år efter att Christer van der Kwasts bok och min egen kom ut, och 2 år efter Bergwallkommissionens rapport.

Kvindokumentären, Dan Josefsson och Sven Å. Christianson

Efter Bergwallkommissionens slutpunkt gick det två år innan Dan Josefsson drog fram sitt nästa fall där Sven Å. Christianson enligt Josefsson verksamt bidragit till ett justitiemord – utredningen om 4-årige Kevin Hjalmarssons död i Arvika år 1998. De två åren kan tala för att nästa tv-dokumentär av Josefsson kommer 2019. Han har ju deklarerat att han ska fortsätta jaga Sven Å. Christianson. Det som möjligen skulle kunna sätta stopp för en sådan utveckling är att ansvariga på SVT upptäcker att Josefsson inte är att lita på. Kvindokumentären är ett mediebedrägeri, men förmodligen insåg man inte det på SVT förrän det var för sent.

Annars ska det bli spännande att se vilket nästa fall blir, och om andra medier hakar på lika troskyldigt som i fråga om Quick och Kevin. Josefsson måste leta efter en utredning där det inte finns någon omedelbart avgörande teknisk bevisning. Men detta är inte något problem eftersom brist på teknisk bevisning är legio när en psykolog kallas in för att försöka få fram avgörande bevis eller på annat sätt hjälpa polisen. Och det ska dessutom helst vara ett fall där den som enligt Josefsson har utsatts för rättsövergreppet är beredd att i viss utsträckning dansa efter hans pipa.

Sådant som inte har hänt sedan sist

Bland saker som inte har hänt under det senaste halvåret bör nämnas:

- att den brittiska filmen *The Confessions of Thomas Quick* ännu inte har visats i Sverige trots att den hade delvis svensk finansiering,
- att den tidigare planerade svenska filmen med bl.a. David Dencik ser ut att inte bli av,
- att det av Leif GW Persson och Jan Guillou finansierade skadeståndsmålet mot Christer van der Kwast och Seppo Penttinen likaledes ser ut att inte bli av,
- och att Sture Bergwall inte har väckt någon skadeståndstalan mot mig för förtal.

Vilka slutsatser bör man manne dra av att dessa saker inte har hänt?

Nedlagd skadeståndstalan

Men en del har också hänt sedan sist. Thomas Olsson och Sture Bergwall har t.ex. i tysthet lagt ned den skadeståndstalan som man hade väckt mot staten på grund av mina uttalanden om att Bergwall blev korrekt dömd för åtta mord. I ärlighetens namn kan man dock inte dra några större växlar på det. Talan var chanslös eftersom staten inte kunde ha något ansvar för det som jag hade sagt (och fortsätter att säga). Däremot hade man ju kunnat tänka sig att en talan i stället hade väckts mot mig personligen. För om jag har gjort mig skyldig till förtal av Sture Bergwall borde det kanske finnas ett intresse av att jag döms för det och får betala skadestånd till Bergwall. Men Thomas Olsson är advokat och har säkert tagit reda på att man inte kan få någon dömd för förtal om det som personen säger är sant och det dessutom är försvarligt att säga det.

Sannolikheten för Bergwalls skuld

En annan sak som har hänt sedan sist är att jag har gjort matematiska beräkningar av bevisvärdet för alla de åtta mord som Sture Bergwall dömdes för. Jag har då tagit med fem eller sex av de bevis som fanns i respektive fall och dessutom den så kallade utvidgade ursprungssannolikheten. Den sistnämnda berodde på att Quick erkände och avgav en berättelse med många detaljer som hängde ihop, att han hade en bakgrund med våld och tidigare övergrepp, att han hade en passande psykiatrisk diagnos, att alla mordutredningar var nedlagda när han erkände, att morderna är fortsatt ouppklarade, att det inte finns någon annan rejält misstänkt till morderna och att nästan alla som arbetade med utredningarna uppfattade att Quick i huvudsak talade sanning. Beräkningar med den s.k. Bayes' sats, med hänsyn tagen till motbevisning och de invändningar som finns mot de olika bevisen inkl. det som kommit fram sedan Bergwall tog tillbaka sina erkännanden, leder till följande sannolikheter för att Sture Bergwall begick morderna.

Therese Johannessen: 99,99 % efter sex bevis
 Johan Asplund: 99,99 % efter fem bevis
 Charles Zelmanovits: 99,71 % efter sex bevis
 Yenon Levi: 98,27 % efter sex bevis
 Gry Storvik: 99,21 % efter sex bevis
 Trine Jensen: 99,93 % efter fem bevis
 Janny och Marinus Stegehuis: 99,87 % efter sex bevis

Att siffrorna anges med två decimaler är inte avsett att vara ett uttryck för exakthet. Eftersom ingående värden bygger på mina uppskattningar av de enskilda bevisens betydelse, är siffrorna bara ungefärliga. Men att siffrorna stämmer i huvudsak är det inget tvivel om. Jag har inte heller fått några andra invändningar än att de ingående värdena för de enskilda bevisen är mina egna. För egen del framhåller jag att de är försiktigt hållna och att ingen har konkretiserat någon kritik. De invändningar som personer har mot mina beräkningar i kommentarsfält m.m. är alltid svepande. Det gäller bl.a. de diskussioner som förs mellan personer i föreningen Vetenskap och Folkbildning. Där har man svårt att acceptera några motargument till sanningar som föreningen har lagt fast.

Själva beräkningarna torde vara allmänt accepterade.

Men det är begripligt att människor har svårt att ta till sig uträkningarna. De är svåra att förstå och svåra att följa. Uträkningarna kan dock bytas ut mot ett traditionellt

resonemang i bevisfrågan. Till exempel så här, om vi utgår från mordet på Trine Jensen:

”Hur sannolikt är det att Sture Bergwall inte mördade Trine Jensen om vi beaktar att skadorna på hennes kropp, hennes klädsel när hon hittades och placeringen av hennes kropp stämde med Thomas Quicks berättelse, att Quick kände till ungefär tio gånger så många detaljer om mordet som en grupp försökspersoner som hade fått läsa in sig på det i tidningsartiklar, att Quick kunde berätta att Trine Jensen hade strypts med remmen till sin väska och med en särskild snara, att han kunde berätta på ett påtagligt korrekt sätt om vägen till den plats där hennes kropp hittades och att vittnen talade om en röd bil och om ett stopp på en parkeringsplats som stämde med Quicks berättelse, samt att Quick erkände detta och flera andra mord och därvid avgav berättelser med många detaljer som hängde ihop, att han hade en bakgrund med våld och tidigare övergrepp, att han hade en passande psykiatrisk diagnos, att alla mordutredningar var nedlagda när han erkände, att morderna är fortsatt ouppklarade, att det inte finns någon annan rejält misstänkt till morderna och att nästan alla som arbetade med utredningarna uppfattade att Quick i huvudsak talade sanning.”

Det bör vara ganska enkelt att förstå att de höga siffrorna på bevisvärdet motsvaras av ett utomordentligt högt bevisvärde i vanlig mening. Och då är det ändå ett antal bevis som inte har vägts in.

Förvånande oförmåga

Ända sedan jag själv första gången tittade riktigt noga på frågan om Quickärendet är en rättsskandal eller inte har jag förvånats. Bedömningen av bevisningen är mycket lätt; kan man sin sak ser man direkt att bevisen var och är tillräckliga. Hur är det då möjligt att så många har så svårt att se detta? Hur kunde till och med ett antal åklagare – normalt sett vana vid att bedöma bevisning – göra så allvarliga felbedömningar som resningsåklagarna gjorde?

Jag kan inte komma på något annat än att den felbedömning av bevisningen som människor gjort beror på en av två olika saker. Antingen beror den på oförmåga att bedöma bevisning, eller också på en otillräcklig genomgång. När det gäller personer som är ovana vid att bedöma bevis – som de flesta journalister – är nog förklaringen den förstnämnda, alltså oförmågan. Och när det gäller personer som normalt är vana vid att bedöma bevis – som resningsåklagarna – bör förklaringen vara den sistnämnda, alltså en otillräcklig genomgång.

Men för åklagarnas del kan kanske en alternativ förklaring vara att det inte alls är fråga om någon felbedömning, utan att det blev bestämt redan från början hur åklagarna skulle agera och att man helt enkelt följde den utstakade kursen. Några av åklagarbesluten tyder på det. Åklagarna har också en viss vana vid att motivera att man avstår från att väcka åtal. Det kan nog ha varit naturligt för resningsåklagarna att helt enkelt knyta an till denna vana.

Helt klart är i varje fall att åklagarna i hög grad frångick sin motpartsställning, vilket är uppseendeväckande i ett ärende av så stor betydelse. Det gäller alldeles särskilt som förhållningssättet tycks ha utgått från riksåklagaren.

När det gäller mina egna kolleger, domarna, kan man inte säga att det gjordes uppenbara felbedömningar under resningsprocessen. Resningsbesluten var ganska

naturliga när åklagarna förklarade att de inte motsatte sig resning. Visserligen kan man ha synpunkter på om hovrätterna inte gjorde någon självständig bedömning av förutsättningarna för resning, vilket de ska göra. Men inte minst psykologiskt är det svårt för domstolen att vara strängare än åklagaren. Och själva frikännandena (dvs. i skedet efter resningsbesluten) var en ren formsak sedan åklagarna lagt ned åtalen.

Det samlade intrycket av rättsväsendets agerande måste bli att man föll till föga för ett mediadrev. Vi får hoppas att detta förhållningssätt inte sprider sig för mycket. En rättsstat i mediernas ledband är inte något man önskar sig.

Flera domare har visserligen ”spelat med” när processen för att slå fast rättsskandalen har fullföljts via Bergwallkommissionen och medierna. Men jag har inte i efterhand hört någon domare säga att han eller hon tror att Quickärendet är en rättsskandal, alltså att Thomas Quick blev felaktigt dömd. Däremot har flera sagt till mig att de inte alls anser att det är fråga om någon skandal.

Bland jurister i övrigt finns åtminstone en som än i dag hävdar att bevisningen mot Thomas Quick var så svag att det absolut inte fanns grund för någon fällande dom. Denna person är pensionerad åklagare. Förmodligen finns det även andra jurister med denna uppfattning, men inte någon som jag känner till.

Det är mycket som förvånar i Quickärendet. Men det som förvånar kanske allra mest är den omfattande oförmågan att se vad som är rimligt. Förmågan att bedöma rimlighet är tydligen långt mindre utbredd än vad i varje fall jag hade föreställt mig.

Söndagsintervjun

Ytterligare en sak som har hänt sedan sist är att jag blev intervjuad av Martin Wicklin i den s.k. Söndagsintervjun i Sveriges Radio den 26 mars. Det var intressant. Några dagar innan intervjun gjordes (den 20 mars) hade Seppo Penttinen i ett mejl pekat på ett nytt konstaterande i en tidning att ”ett stort antal domare och ännu fler åklagare kommit fram till att bevisning saknades mot Bergwall”. Och just så uttryckte sig sedan Martin Wicklin i intervjun. Så detta är en myt som lever stark. Men om man inte tror att Quickärendet i sig är en villfarelse bör man kunna acceptera att i varje fall detta påstående är det. För det var ju så (för sjuttiofemte gången) att ingen åklagare har sagt något i den vägen, och än mindre någon domare. Sanningen är ju att inte någon domare har prövat bevisningen mot Bergwall i något av mordmålen och kommit fram till att bevisningen inte håller. Att han frikändes berodde på åklagarnas beslut att lägga ner åtalen. Då var frikännandet en formsak.

Efter intervjun frågade jag Martin Wicklin om han kunde tänka sig att ställa några av de frågor som enligt min uppfattning borde ställas till åklagare, Bergwallkommissionen och andra. Han svarade. ”[---] Jag ska gå igenom dina frågor också. Och ställa frågor med följdfrågor så klart.” Lovande! Sedan har jag visserligen inte hört av honom, men processen kan ju ta tid och jag vill inte pressa på i onödan när någon nu äntligen har lovat att ställa frågorna (med följdfrågor så klart).

Dreyfusaffären, skuld och feghet

I början av året läste jag Robert Harris bok om Dreyfusaffären. Den affären är fylld av

människor som i olika grad hade skuld till att Dreyfus fick sitta oskyldigt fängslad i ungefär tolv år innan han blev frikänd. På motsvarande sätt är Quickaffären fylld av människor som i olika grad har skuld till att framför allt Christer van der Kwast, Seppo Penttinen, Claes Borgström, Sven Å. Christianson och Birgitta Ståhle har fått löpa gatlopp som oskyldigt anklagade för att ha orsakat Sveriges största rättsskandal genom tiderna.

Jag har roat mig med att fundera över hur skulden till det som hänt bör fördelas. Vilka har egentligen mest skuld till att en sanning undertrycks? Är det de som faktiskt ärligt tror på osanningen, här att Sture Bergwall blev felaktigt dömd (1), eller är det de som misstänker (2) eller förstår (3) vilken sanningen är men som vill få tyst på fortsatt diskussion för att slippa risker för t.ex. pinsamheter för egen del (2) eller för att slippa att sanningen avslöjas (3)? Och vilka kan kallas fegast av dessa tre? Spelar det någon roll om de har uttalat sig i saken offentligt tidigare (A) eller inte alls har engagerat sig offentligt (B)?

Som jag ser det är de som tillhör kategori 1 okunniga eller slarviga om de har uttalat sig i saken, men de har egentligen inte så stor skuld till att sanningen nu undertrycks. Och inte kan de anklagas för att vara fega, de ser ju ingenting som kan avslöjas. För dem är det bara naturligt att diskussionen inte fortsätter. Det gäller oavsett om de har uttalat sig offentligt tidigare eller inte. De som tillhör kategori 2 har viss skuld till att sanningen undertrycks om de tidigare har uttryckt att det är en rättsskandal. De borde försöka ta reda på hur det ligger till och säga det. De som inte har uttalat sig eller engagerat sig och tillhör kategori 2 kan inte beskyllas för något. De som tillhör kategori 3 har stor skuld om de har uttalat sig för rättsskandalen tidigare. Då måste de också anses påtagligt fega om de inte försöker rätta bilden. Alternativet är att de är arroganta inför sanningen och människors rätt att få kännedom om den. Om de inte har uttalat sig har de inte någon skuld, om inte deras position undantagsvis gör att de har ett ansvar.

I min kärlek till tabeller har jag gjort en sådan för detta:

	<i>1. Tror ärligt på rättsskandalen</i>	<i>2. Misstänker att rättsskandalen är en myt</i>	<i>3. Inser att skandalen är en myt</i>
<i>A. Har uttalat sig för att det är en rättsskandal</i>	Okunniga eller slarviga, liten skuld till undertryckandet, kan inte beskyllas för feghet.	Viss skuld till undertryckandet. Borde försöka ta reda på hur det ligger till och sedan säga det.	Tydlig skuld till undertryckandet. Fega eller arroganta. Grad av skuld, feghet eller arrogans alltefter tidigare uttalanden och befintlig position.
<i>B. Har inte uttalat sig tidigare eller engagerat sig på annat sätt</i>	Lurade, kanske okunniga, kan annars inte beskyllas för något.	Kan inte beskyllas för något.	Skuld till undertryckandet i den mån positionen ger ett ansvar. Annars

			inte.
--	--	--	-------

Alla hundar är stora

Det är ganska trevligt att skriva betraktelser om Quickärendet. Fast jag har ägnat så mycket tid åt ärendet de senaste åren, föder det hela tiden nya tankar och insikter. Och fastän jag har förundrats så många gånger, finns det alltid något nytt att bli häpen inför. Som behandlingen i medierna när ärendet av någon anledning berörs. Expressen, Svenska Dagbladet, Sveriges Radio och TV4 är försiktiga, de inser uppenbarligen att det bränns. Med Dagens Nyheter, Aftonbladet och Sveriges television är det lite annorlunda. Även de inser säkert att potatisen är het. Men just därför, och för att många av medarbetarna har engagerat sig djupt, är den svår för dem att hantera.

Och det är onekligen lite komiskt att i en fråga som kan besvaras lika säkert som t.ex. frågan om det finns hundar som är små, så utbrister de ibland när saken måste beröras att alla hundar naturligtvis är stora.

5. Nyårsbetraktelse 2017–18

Vad har hänt sedan sist?

Sedan jag skrev min Halvårsbetraktelse 2017 har inte mycket hänt i Quickärendet.

a. Vad som har skett av någon betydelse är att Sture Bergwall har ansökt om skadestånd av staten enligt lagen om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder.

Man har i princip rätt till sådan ersättning om man – som Bergwall – blir frikänd efter att ha varit dömd för brott och intagen för rättspsykiatrisk vård. Men man har ändå inte rätt till ersättning om man ”själv uppsåtligen har föranlett åtgärden”. Den svårighet som finns i ersättningsärendet är att avgöra om detta undantag är tillämpligt; har Bergwall – eller Thomas Quick som han då hette – själv uppsåtligen föranlett sitt frihetsberövande? Och det som där kan vara svårt att avgöra är hur man ska hantera den omständigheten att Bergwall/Quick antas ha blivit förledd att erkänna och att det skett medan han varit under inflytande av psykisk sjukdom eller instabilitet.

Ansökan har, som sig bör, gjorts till Justitiekanslern. JK har ännu inte fattat något beslut. Frågan om Bergwall i själva verket var korrekt dömd och blev felaktigt frikänd aktualiseras inte i ersättningsärendet. Den frågan ska Justitiekanslern alltså inte pröva.

Det som i övrigt har berört Quickärendet, och som jag känner till, är småsaker.

b. I medierna har det upprepats några gånger att Sture Bergwall blev oskyldigt dömd och att det var en rättsskandal när han dömdes. Det har skett i framför allt Dagens Nyheter, Aftonbladet och Sveriges television. Mitt intryck är att det mestadels har skett pliktskyldigast.

c. Liksom tidigare är det några saker som INTE har hänt. Den planerade svenska spelfilmen om Quickärendet tycks inte bli av. Och detsamma gäller den

skadeståndsrättegång som Leif GW Persson och Jan Guillou skulle finansiera mot Christer van der Kwast och Seppo Penttinen. Radiojournalisten Martin Wicklin har inte hört av sig angående den undersökning han skulle göra efter den söndagsintervju som han gjorde med mig i mars (se Halvårsbetraktelse 2017). Och den brittiska dokumentären *The confessions of Thomas Quick*, delvis svenskfinansierad, har ännu inte dykt upp på svenska biografer eller i tv.

Var och en kan själv försöka dra slutsatser av de saker som inte har hänt.

d. Själv har jag dock numera sett *The confessions of Thomas Quick*, sedan jag fått den skickad till mig av regissören Brian Hill. Inriktningen i filmen är att Quick dömdes oskyldig. De personer som hävdar rättsskandalen talar i drygt 50 minuter, medan vi som säger att Quick blev korrekt dömd får knappt 5. De inlägg som vi gör är inklippta på ett sådant sätt att det i möjligaste mån ska framgå att våra argument väger lätt. Filmerna går över huvud taget inte in på den bevisning som fanns och finns mot Sture Bergwall (och som är närmast hundra procentig när det gäller alla åtta mordena). Tittarna får intrycket att den enda bevisningen av betydelse var Thomas Quicks erkännande. Den omständigheten att han kunde säga så många saker som stämde med verkligheten berodde enligt filmen på att polisen antingen hade berättat för honom hur det var, eller hade sagt sådant som gjorde att han kunde gissa rätt.

e. För egen del har jag fortsatt, när tillfälle yppats, att fråga personer som hävdar rättsskandalen: Hur kunde Thomas Quick peka ut en mycket specifik plats i skogen där en liksökhund senare skulle komma att markera för död människa? Och hur kunde han göra detta flera gånger? Svaret är antingen ”den där hunden kunde man ju inte lita på” eller ”så kan det inte ha gått till”. När jag påpekar, dels att problemet kvarstår oavsett om hunden är att lita på eller inte, dels att ett flertal protokoll visar att det var just så det gick till, blir personen antingen orolig eller bortvänt avvisande.

Rättsskandalen som villfarelse – hur unik och hur gammal?

När det gäller synen på Quickärendet är situationen av allt att döma ungefär densamma i dag som för ett par år sedan. De flesta i Sverige lever nog än i dag i föreställningen att Thomas Quick blev felaktigt dömd och att inblandade poliser, åklagare, rättsläkare, psykologer, advokater och domstolar ställde till med århundradets rättsskandal i Sverige.

Eftersom villfarelsen fortfarande är så vitt spridd kan man ställa sig frågan om den är att betrakta som ”allmän”. Frågan är intressant, för vi har inte så många allmänna villfarelser i Sverige. Mindre grupper tror t.ex. att solen kretsar kring jorden, att spöken existerar eller att mässlingsvaccinationer är mer skadliga än nyttiga. Men det rör sig om små minoriteter, och villfarelserna har alltså mycket begränsad spridning.

Något större spridning har villfarelsen att Gud existerar som en varelse i himlen, eller att vissa personers handpåläggning kan bota allvarliga sjukdomar. Men inte heller dessa villfarelser omfattas numera av så många personer att de kan kallas allmänna.

Låt oss använda begreppet ”allmän villfarelse” för sådana myter som har mycket stor spridning, så stor att de omfattar en klar majoritet av de personer som över huvud taget har någon föreställning om saken. Jag vågar då karakterisera föreställningen att Quickärendet är en rättsskandal som en ”allmän villfarelse”. Och då är nästa fråga hur

unik den är i vårt land, och hur långlivad den är och blir.

Jag kan faktiskt inte komma på någon annan allmän villfarelse i vårt land som är levande i dag och som är helt tydlig såvitt gäller villfarelsen, den felaktiga föreställningen. (Hur spridd Quick-villfarelsen är kan man som sagt inte var säker på, och av olika skäl lär det inte göras någon undersökning av den saken.) Från de senare decennierna kan man annars nämna föreställningen att sovjetiska ubåtar befolkade Hårsfjärden och andra vatten i Stockholms skärgård i början av 1980-talet. Numera är det knappast en majoritet av de svenskar som över huvud taget har en föreställning om saken som har kvar den tron. Och då har villfarelsen upphört att vara allmän.

Hur är det då med uppfattningen att Christer Pettersson mördade Olof Palme? Jag tror att den omfattas av klart mer än hälften av de svenskar som har en föreställning om saken. Så den är allmän i den mening som jag använder här. Men det är inte tillräckligt säkert att den är en villfarelse för att jag ska våga ge den epitetet ”allmän villfarelse”.

Möjligen är föreställningen om apatiska flyktingbarn en annan allmän villfarelse. Men jag kan inte tillräckligt mycket om den saken för att kunna säga hur det förhåller sig. Och det gäller både frågan om det är en villfarelse och frågan om villfarelsen i så fall är allmän.

Förmodligen finns det en eller annan allmän villfarelse som jag inte nu kan påminna mig, eller som jag själv är en del av och därför inte förmår avslöja.

Så mycket lär dock vara säkert att allmänna villfarelser är ovanliga. Och det gäller särskilt när saken är mycket uppmärksam. Quick-villfarelsen är därför en näst intill unik företeelse. Jag tror jag vågar påstå att det är den mest betydelsefulla allmänna villfarelsen i Sverige i dag.

Nästa fråga är då hur långlivad den är och blir. Det är rimligt att räkna med att villfarelsen blev allmän i och med Hannes Råstams dokumentärer i SVT. Det var då som Sture Bergwall sa, rakt in i Råstams kamera, att han hade ljugit om de mord som han hade erkänt, att han i själva verket inte hade begått något av morderna. Den andra och sista dokumentären sändes den 21 december 2008, och i och med det spred sig en övertygelse om att Bergwall hade blivit felaktigt dömd och utsatt för en stor skandal. Ett år senare, den 17 december 2009, beviljades Bergwall den första resningen, i Levi-målet. Publiciteten var massivt inriktad på skandaltetat. Om inte förr så uppstod den allmänna villfarelsen då. Men jag tycker det är rimligt att räkna med att den skapades redan genom Råstams andra dokumentär, alltså i december 2008.

Det betyder att den allmänna villfarelsen om Quickskandalen nu är nio år gammal. Om man jämför med villfarelsen om de sovjetiska ubåtarna har då ”vår” villfarelse några år kvar. Det är förstås vanskligt att säga hur länge Ubåts-villfarelsen stod sig så pass att den omfattade klart mer än en majoritet av det medvetna svenska folket. Men låt oss säga att den var en allmän villfarelse fram till 1995, när den andra ubåtsskyddskommissionen presenterade sitt betänkande. I så fall blev den allmänna villfarelsen 13 år gammal. Quick-villfarelsen ligger ungefär fyra år efter. Men den lär klara att ta sig ifatt. Inget tyder i dag på att den skulle förlora sitt fäste på något mera avgörande sätt.

Föreställningen om apatiska flyktingbarn blev allmänt spridd år 2005. Den är omdiskuterad, och det har som bekant hävdats att det i många fall rörde sig om en bluff,

ett ohederligt sätt att utnyttja barnen. Jag vågar som sagt inte säga om föreställningen om en utbredd apati bland flyktingbarn är en allmän villfarelse eller inte. Men om den är en villfarelse, och om den är allmän, så är den ungefär tolv år gammal.

Nåja, det som är intressant att konstatera är väl att Quick-villfarelsen sannolikt är en av de mest betydelsefulla och spektakulära myterna i Sverige under de senaste 50 åren. Och för egen del måste jag erkänna att jag gärna ser att den slår svenskt rekord. Det är ganska kul att vara på rätt sida i något så sensationellt och på många sätt – faktiskt – intressant.

Vissa inblandade personers insikter och misstankar

Jag har roat mig med att fundera över vad olika inblandade personer kan ha misstänkt eller förstått av Quickärendet, och hur de har hanterat och hanterar sina misstankar resp. insikter. Det är bara de personer som har hävdad rättsskandalen och på något sätt understött eller drivit på villfarelsen som är av sådant intresse att jag har tagit med dem i nedanstående tabell. Och där finns förvisso inte alla som har ett ansvar, utan bara de personer som jag bedömer mest intressanta.

Beträffande var och en av personerna noterar jag om de enligt min bedömning – som ofta inte är mer än en gissning baserad på vad jag känner till om personerna – inser resp. misstänker att Thomas Quick genomgående blev korrekt dömd och att det alltså inte var fråga om någon rättsskandal. Vidare noterar jag hur jag tror (eller i några fall vet) att de hanterar den insikt resp. misstanke som jag bedömer att de har. Slår de bort den och avstår från att resonera i sak? Förnekar de insikt eller misstanke och hävdar att det inte alls finns anledning att betvivla rättsskandalen? Erkänner de möjligen, för sig själva och kanske rentav utåt, det som de inser resp. misstänker?

Det här är min bedömning (oftast alltså bara en gissning) beträffande några av de mest tongivande och intressanta personerna på den sida som hävdar rättsskandalen:

	Inser	Misstänker	Slår bort	Förnekar
Björn Ericson	Nej	Ja		Ja
Daniel Tarschys	Nej	Nej		
Leif GW Persson	Nej	Ja		Ja
Jan Guillou	Nej	Ja		Ja
Bo Göran Bodin	Nej	Ja	Ja	
Dan Josefsson	Nej	Ja		Ja

Pelle Svensson	Nej	Nej	
Thomas Olsson	Ja		Ja
Jörgen Huitfeldt	Nej	Ja	Ja
Peter Wolodarski	Nej	Ja	Ja
Göran Greider	Nej	Nej	
Ulrika Knutson	Nej	Nej	
Anne Ramberg	Nej	Ja	Ja
Sven-Erik Alhem	Nej	Nej	
Åsa Linderborg	Nej	Nej	
Oisín Cantwell	Nej	Ja	Ja
Fredrik Wersäll	Ja		Ja
Maciej Zaremba	Nej	Ja	Ja
HG Axberger	Ja		Ja
Anders Perklev	Ja		Ja

Det finns skilda skäl för de olika personerna att förhålla sig till sina insikter eller misstankar på det sätt som de gör. För de sex personer i tabellen som enligt min bedömning inte ens misstänker att rättsskandalföreställningen är en villfarelse är förhållningssättet i princip inte något problem. De personer som å andra sidan inser villfarelsen har i regel professionella skäl att inte avslöja sin insikt utåt även om de erkänner den för sig själva; de anser sannolikt att man inte bör säga offentligt att den

som är frikänd borde ha blivit dömd. Vilka skäl för sitt agerande som de personer har som misstänker villfarelsen men inte inser den, ja det är nog individuellt. Flera av dem anser säkert att det är klart bäst för dem själva om saken blir liggande så länge som möjligt.

En intressant fråga är hur personerna i tabellen, och vissa andra, kommer att förhålla sig framöver. Det gäller särskilt om det av någon anledning kommer att stå otvetydigt klart – om det nu kan bli klarare än det redan är – att Thomas Quick blev korrekt dömd och att Sverige alltså har levt i en villfarelse som personerna i viss mån bär ett ansvar för.

Något om Bergwallkommissionen till sist

När man studerar Bergwallkommissionens betänkande konstaterar man att kommissionen hade som utgångspunkt att Thomas Quick är oskyldig till de mord som han dömdes för. Det var ju egendomligt, dels eftersom utgångspunkten var fel, dels eftersom detta var ganska lätt att konstatera för de kvalificerade jurister som ingick i utredningen, och dels eftersom det alltid är vanskligt att basera sina överväganden och slutsatser på en utgångspunkt som möjligen inte stämmer.

Man undrar gärna om det är första gången som en svensk statlig utredning har gjort något så egendomligt. Men man kan faktiskt hitta tidigare motsvarigheter av ungefär samma slag. Den första ubåtskommissionen 1983 var långt ifrån förutsättningslös i sitt arbete, och resultatet blev därefter – mycket dåligt. Och ungefär detsamma kan sägas om den s.k. Edenmankommissionen efter mordet på Olof Palme när det gäller den rapport man avgav angående det s.k. polisspåret.

Varför gör de på detta viset? För mig är det en gåta att personer som sätts att utreda viktiga frågor börjar med att lägga verkligheten till rätta. Det må väl vara att sådant sker i länder som inte strävar efter öppenhet och sanning. Men i Sverige?

6. Halvårsbetraktelse 2018

Åren

Det har nu gått 54 år sedan det första mordet begicks som Sture Bergwall erkände, 49 år sedan han begick fyra sexuella övergrepp som han dömdes för året efter, 44 år efter hans knivattack mot Lennart Höglund, 42 år efter det första mordet som han dömdes för och 30 år efter det sista, 27 år sedan han dömdes till sluten psykiatrisk vård för bl.a. ett grovt rån, 26 år efter det första erkännandet av mord, 25 år efter att det sista mordet begicks som han erkände, 24 år efter den första fällande domen för mord, 17 år efter den sista domen, 10 år sedan Bergwall tog tillbaka sina erkännanden, 9 år efter det första resningsbeslutet, 6 år efter att Hannes Råstams bok kom ut, 5 år efter den sista frikännande domen och Dan Josefssons bok, drygt 3 år efter att Christer van der Kwasts bok och min egen kom ut, 3 år efter Bergwallkommissionens rapport, ett halvår sedan Seppo Penttinens och Yrsa Stenius bok kom ut och en vecka efter Justitiekanslerns avslag på Sture Bergwalls skadeståndsanspråk. Fem nyårs- eller halvårsbetraktelser har jag skrivit om Quickärendet, detta är den sjätte.

Orsakerna

Efter den stora förvåning jag kände över att så gott som alla lät sig svepas med i den villfarelse som framför allt Hannes Råstam, Jan Guillou, Leif GW Persson och Dan Josefsson var upphov till under åren 2008 – 2013 tycker jag mig numera kunna förstå hur det gick till. I största korthet och förenklat berodde det framför allt på

- bristande kunskaper när det gäller värdering av bevisning,
- skickligt anrättad dramaturgi,
- omfattande osanningar som avslöjades för sent, och
- ett rättsväsende i mediernas klor.

Så småningom, när alltfler har insett hur det ligger till, består ändå villfarelsen hos de flesta. Det beror framför allt på

- ett motstånd mot att erkänna stora och pinsamma fel,
- svårigheter att hantera den situation som uppkommer om felet erkänns, och
- en avsaknad av mekanismer och drivkrafter att ställa till rätta i fall som detta.

Tillfredsställelsen

Efter den första frustrationen över att allt gick fel när Sture Bergwall fick resning och frikändes har jag numera ganska lätt att le åt det som hänt. Och det blir allt lättare. Det känns i själva verket numera ganska fantastiskt att ha fått vara del i en så pass unik händelse. ”Quickmyten” måste vara en av tidernas viktigaste villfarelser i Sverige. Det är naturligtvis bekymmersamt att något sådant kan ske. Men det är samtidigt ett slags lycka att ha stått på rätt sida och försökt motarbeta det som skedde. Jag vågar säga att de flesta i Öjegruppen numera upplever det på det sättet. När vi ses har vi nuförtiden lätt att le åt det som skett, och vi känner en tillfredsställelse över att ha varit så beslutsamma som vi varit trots att det har kostat. Tre böcker har vi producerat och fler kanske kommer.

En mycket intressant bok, av en person utanför Öjegruppen, är dessutom på väg.

Rättskandalen!?

I april kom Seppo Penttinens och Yrsa Stenius bok om Quickärendet. Det inledande avsnittet på 100 sidor heter ”Rättsväsende i medias klor” och är skrivet av Yrsa Stenius. Återstående 400 sidor är skrivna av Seppo Penttinen, som förhörde Bergwall/Quick långt mer än någon annan. Det heter ”Utredningarna mot Sture Bergwall (Thomas Quick) – myt och verklighet”.

Jag har skrivit om boken tidigare (Söndagsbetraktelse nr 155) och vill här bara påminna om en sak. Jag slog vad om att ingen skulle kunna hitta några faktafel eller vilseledanden av betydelse för bedömningen av skuldfrågan i Seppo Penttinens redovisning. Den förste som hittade något sådant och hörde av sig till mig skulle jag sända två tusenlappar vid anfordran. Ingen har hört av sig. Jag vågar också säga att ingen som läser Seppo Penttinens 400 sidor någorlunda ordentligt kan komma till någon annan slutsats än att bevisningen mot Thomas Quick var överväldigande och att påståendena om allvarliga missgrepp under brottsutredningarna är i stort sett så felaktiga som de kan vara. Jag tar gärna emot synpunkter från personer som efter läsningen kommer till en annan slutsats.

Bevisningen

De gånger som det har gjorts försök att anordna debatter om bevisningen i Quick-målen har vi i Öjegruppen ställt upp. Men det har inte gått att uppbringa några motdebattörer. Sveriges Radio och Expressen är ett par medier som har försökt, men planerna har fått skrinläggas. Leif GW Persson och Dan Josefsson har tillfrågats, men avböjt. Det är i och för sig inte så svårt att förstå, för i en lugn och saklig debatt kan de som hävdar deras linje inte göra sig gällande. Men det är ändå värt att notera.

Jag har gått igenom de åtta mordnen och gjort sannolikhetsbedömningar av skuld och oskuld (se p. 20–22 i Extramaterialet till Quickologi på denna hemsida). För den som hänger med i matematiken är det inte svårt att följa resonemanget och förstå vad resultaten innebär. Men det har också sitt värde att försöka beskriva sannolikhetsresonemangen i ord. Det har jag gjort i en tidigare betraktelse beträffande mordet på Trine Jensen (<http://goranlambertz.se/halvarsbetraktelse-2017/>). Låt mig nu göra motsvarande beträffande mordet på Johan Asplund. För mig är detta ett sätt att snabbt visa hur lätt det i själva verket är att bedöma bevisläget.

Alltså: Hur sannolikt är det att Sture Bergwall hittade på sin berättelse om att han mördade Johan Asplund? Hur troligt är det alltså att han i själva verket är oskyldig? Hur sannolikt är detta om man beaktar 1) **att** han först erkände mordet och berättade om det med detaljer som övertygade polis, åklagare och domstol om hans skuld **och att** bevisningen för att han var på plats utanför Johans bostad den morgon då pojken försvann innehåller bl.a. 2) **att** han berättade om ett antal nya detaljer kring mordet när han fick beskedet att åklagaren avsåg att inte väcka åtal, 3) **att** han då berättade om en mörk pojke med en tröja i ett karakteristiskt mönster, en berättelse som mycket väl kunde stämma med en pojke som bodde i huset, 4) **att** han sa att han hörde ett ljud som liknade ljudet från en dieselmotor som gick igång, vilket visade sig mycket väl kunna stämma med ett fläktaggregat i närheten som startade vid den aktuella tidpunkten, 5) **att** han sa sig höra en dam som ropade ”Lisa” och att den uppgiften visade sig kunna stämma med två kvinnor som var på platsen vid ungefär den angivna tidpunkten, och 6) **att** han berättade om en slamsugningsbil e.d. i närheten, vilket också visade sig kunna stämma med verkligheten. (Det handlar alltså om att bedöma hur sannolikt det är att en oskyldig person hittar på dessa kontrollerbara omständigheter för att försöka bli trodd, samtidigt som han inte hittar på några omständigheter som vid kontroll visar sig inte stämma.) Hur sannolikt är det att han hittade på att han var mördaren om man dessutom beaktar 7) **att** han i Åvike utanför Sundsvall pekade ut en plats i skogen där han hade sönderdelat pojkens kropp **och att** en liksökhund senare markerade för död människa på just den platsen (2-3 kvadratmeter) och inte någon annanstans inom ett stort sökområde, 8) **att** han hade beskrivit platsen i Åvike i tidigare förhör och att platsen vid vallningen visade sig stämma väl med hur han hade beskrivit den, 9) **att** fosfathalterna var kraftigt förhöjda i marken just där Quick hade pekat och hunden markerat, 10) **att** han i Västansjö utanför Sundsvall pekade ut en plats i skogen där han hade kastat kroppsdelar efter pojken från en höjd **och att** hunden senare markerade just där och inte någon annanstans inom sökområdet, och 11) **att** han vid Främby udde utanför Falun pekade ut bl.a. en strandremsa där han hade hanterat kroppsdelar efter pojken **och att** hunden senare markerade just där vid sökning inom ett stort område. Och hur sannolikt är det att han hittade på att han hade mördat Johan Asplund om man dessutom beaktar 12) **att** han vid polisförhör beskrev ett ärr på Johans kropp och något fel på pojkens pung **och att** pojkens mamma bekräftade att Johan hade haft ett födelsemärke och ett utläkt pungbräck. (Varifrån fick han dessa uppgifter?) Hur sannolikt är det att Quick

hittade på att han hade mördat Johan Asplund om man vid sidan om allt det nu sagda också beaktar den s.k. ursprungssannolikheten, bestående i bl.a. 13) **att** Quick erkände även flera andra mord och därvid avgav berättelser med många detaljer som hängde ihop, **att** han hade en bakgrund med våld och tidigare övergrepp, **att** han hade en psykiatrisk diagnos som stämde väl med sexualiserat övervåld, **att** alla mordutredningarna hade lagts ner innan Quick erkände morden, **att** alla morden är fortsatt uppklarade efter resningarna, **att** det inte finns någon annan rejält misstänkt till något av morden, **att** Quick inte hade alibi i något av fallen **och att** nästan alla som arbetade med utredningarna uppfattade att Quick i huvudsak talade sanning. Det starkaste beviset är hundens markeringar. För hur bar sig Quick åt för att peka ut just den plats i skogen där hunden skulle komma att markera en tid senare? Och hur bar han sig åt för att göra detta tre gånger, på tre olika platser? (Han gjorde det för övrigt även beträffande andra mord som han erkände.)

Det bör sägas igen att ingen domstol har provat bevisningen och kommit fram till att den inte håller. Den enda gång som någon domstol prövade bevisningen blev resultatet – i alla de mål där de åtta morden prövades – att det inte fanns något rimligt tvivel om Quicks skuld. Det ansågs alltså bevisat att han hade mördat Johan Asplund och de sju övriga mordoffren.

Tigandet

Av de stora medieredaktionerna var det framför allt Dagens Nyheter och Aftonbladet som engagerade sig för ”århundradets rättsskandal”. Jag har räknat till elva journalister på DN och fem på Aftonbladet som tydligt stod för uppfattningen att Sture Bergwall hade blivit oskyldigt dömd i en skandalös rättsprocess. Sveriges Radio och Sveriges Television framstod länge som lika engagerade, men där tycks engagemanget ha varit mera personbundet. Det var, såvitt jag kunde upptäcka, tre personer på SR och tre på SVT som drev på. Sedan dess har en av de tre lämnat SR och en SVT. Och det finns en del som tyder på att de båda public service-företagen numera vill fjärma sig från den ursprungliga inställningen. Övriga stora medieföretag (om jag till dessa räknar TV 4, Expressen och SvD) har hela tiden varit avvaktande och ganska försiktiga. Det har funnits enstaka personer där som velat driva samma linje som DN och Aftonbladet, men de har inte fått något tydligt genomslag i kanalens resp. tidningens förhållningssätt. Dagens Nyheter och Aftonbladet har fortsatt att skriva om Quickärendet som en jättestor rättsskandal och om Bergwall som ”rentvådd”. Övriga fem nämnda medier har, såvitt jag kunnat se, avstått från att säga sådant. De verkar numera inte vilja ta ställning. Men de är sannolikt mycket långt från att ta bladet från munnen i den meningen att de är beredda att diskutera frågan om det kanske rör sig om en allvarlig villfarelse som de kom att bli en del av.

Att några tiger om en svår villfarelse kan nog inte ses som särskilt allvarligt, även om det är fråga om ett tigande som har institutionaliserats. Det måste ta emot rejält att vara den som öppnar asken och säger som det var. Men att fortsätta att aktivt hävda att Bergwall blev utsatt för en svår rättsskandal och att han har blivit ”rentvådd” är enligt min mening oacceptabelt. Dagens Nyheter och Aftonbladets agerande kan jämföras med t.ex. det ryska etablissemangets hållning till den centralstyrda dopingen i samband med OS i Sotji.

Justitiekanslern

I ett beslut den 25 juni avslag Justitiekanslern Sture Bergwalls skadeståndsanspråk. I den avgörande delen lyder motiveringen så här:

"De störningar som Sture Bergwall bedömdes lida av vid den rättspsykiatriska undersökningen 1991 var allvarliga. Störningarna var också – baserat på det underlag som Justitiekanslern har haft tillgång till – komplexa och svåra att behandla samtidigt som de kunde ha en tendens att bli mindre framträdande med stigande ålder. I utlåtandet från 1991 uttalade den undersökande läkaren att störningarna gjorde att Sture Bergwall var i behov av långvarig psykoterapi.

Det framgår inte klart av Sture Bergwalls anspråk vad han själv gör gällande i fråga om orsakssamband. Det han har anfört i denna del är dock att han var på väg att skrivas ut från den rättspsykiatriska kliniken redan 1992 med tanke på att han då hade full frigång och att han i augusti det året hade fått ett kontrakt på en lägenhet i Hedemora. Att så skulle ha varit fallet motsägs emellertid dels av ett utlåtande från avdelningens överläkare daterat i början av 1992 där det angavs att "vården beräknas bli mycket långvarig", dels av den omständigheten att en förestående utskrivning överhuvudtaget inte berörs i Sture Bergwalls journaler vid den tiden.

Under vårdtiden har Sture Bergwall, enligt tillgänglig utredning, bedömts lida av samma allvarliga psykiska störning som år 1991 föranledde beslutet om överlämnande till sluten rättspsykiatrisk vård. Vidare har risken för återfall i allvarlig brottslighet genomgående bedömts som hög. Dessa bedömningar förändrades inte efter att Sture Bergwall hade beviljats resning i samtliga mordfall. Tvärtom ansåg Förvaltningsrätten i domen från februari 2013 att det – oaktat morddomarna – fanns en risk att Sture Bergwall till följd av störningen skulle återfalla i brottslighet av allvarligt slag och att det därför var påkallat att han fortsatt skulle ges sluten rättspsykiatrisk vård. Först i mars 2014 bedömde Förvaltningsrätten att Sture Bergwall inte längre led av den allvarliga psykiska störning som hade föranlett överlämnandet till rättspsykiatrisk vård. Samtidigt ansåg rätten att han då fortfarande led av en psykisk störning och att det fanns en risk att Sture Bergwall på grund av denna skulle återfalla i brottslighet av allvarligt slag. Sammantaget anser Justitiekanslern att utredningen i ärendet inte ger tillräckligt underlag för slutsatsen att det finns ett sådant orsakssamband mellan det frihetsberövande som Sture Bergwall varit föremål för och besluten om rättspsykiatrisk vård i de numera resta domarna som krävs för att han ska vara berättigad till ersättning enligt frihetsberövandelagen. Sture Bergwalls anspråk kan därför inte bifallas.

Det kan tilläggas att Justitiekanslern gör motsvarande bedömning av frågan om orsakssamband avseende den del av anspråket som nu har avslagits på grund av preskription samt att mycket talar för att det, om Sture Bergwall ansågs ha rätt till ersättning, skulle finnas skäl att jämka denna enligt 6 § frihetsberövandelagen. På grund av utgången i ärendet saknas det dock anledning för Justitiekanslern att gå närmare in på dessa frågor."

Frågan för Sture Bergwall och hans advokater blir nu om de ska stämna staten i domstol. En sådan process blir kostsam om Bergwall förlorar, och advokaterna kanske inte är beredda att arbeta gratis.

Var och en kan fundera över hur det hade sett ut om Bergwall verkligen hade blivit utsatt för en rättsskandal och det hade funnits en övertygelse hos JK om detta. Hade då JK avslagit skadeståndsanspråket på den grund som nu har åberopats?

Var och en kan också fundera över om det är rimligt att man inte får skadestånd av staten om man faktiskt har dömts felaktigt för mord i åtta fall.

Film

Det har tidigare talats om en spelfilm om Quickärendet med David Dencik i huvudrollen. Planerna verkade ha skrinlagts, men nu har de väckts till liv. Och utgångspunkten är, sägs det, att Sture Bergwall blev felaktigt dömd. Förutom David Dencik ska bl.a. Jonas Karlsson medverka.

För egen del blir jag lite uppiggad av att det planeras ett nytt försök att vilseleda en biopublik om Quickärendet. Det ska bli väldigt intressant att se hur man klarar av att hantera den omständigheten att all bevisning talar för att Sture Bergwall blev korrekt dömd. Men andra har ju hanterat detta, som Råstam och Josefsson, så det ska väl gå. Gör man en spelfilm kan man kanske dessutom hävda att det inte ens fordras ett rimligt samvete, utan att det räcker med den konstnärliga friheten.

Norge

Det finns anledning att framhålla den betraktelse som de båda norska poliserna Håkan Grøttland och John B. Ottersen har skrivit och som jag med deras medgivande publicerade på min hemsida för ett år sedan: <http://goranlambertz.se/hakon-grottland-och-john-b-ottersen-om-quick-saken-i-norge/>. Grøttland och Ottersen var de båda polismän som arbetade allra mest med utredningen om mordet på Therese Johannessen. Deras övertygelse i fråga om bevisningen mot Thomas Quick framgår av deras text. Jag har mött ytterligare två norska utredningsmän med omfattande insyn i utredningarna av de mord i Norge som Thomas Quick dömdes för. Deras övertygelse är densamma.

Betrakta?

Man kan kanske tycka att det inte är så stor mening med att fortsätta skriva betraktelser om Quickärendet. Det är ju ändå som det är; antingen var det en rättsskandal att Quick dömdes, eller också var domarna mot honom korrekta. Rättsskandal eller villfarelse, det kan väl kvitta när rättsväsendet och en regeringskommission har sagt sitt?

Nja, jag tycker faktiskt inte det. Stora villfarelser ska avslöjas. Och de som har anklagats falskt och ihärdigt av flera stora medier i Sverige ska rentvås. Christer van der Kwast, Seppo Penttinen, Claes Borgström, Sven Å Christianson och Birgitta Ståhle gjorde alla ett mycket bra arbete och bör få ett erkännande för detta i stället för det kränkande klander som de har utsatts för. Det gäller förresten också Gubb Jan Stigson, den journalist som kan Quickärendet bäst och som hela tiden har hållit en konsekvent och korrekt linje.

Så länge många lever med bilden av en rättsskandal kommer det också att fortsätta att skada de svenska domstolarna, som har förlöjligats på ett allvarligt sätt när det har hävdats att de inte kunde begripa att det var lögn allt som Thomas Quick sa. Det rör sig om sju juristdomare och ett antal nämndemän som skulle ha gjort detta fel som för domare är det kanske allra allvarligaste – att döma en oskyldig för mord. Domstolarna och domarna bör frias från detta.

Därför bör grytan hållas kokande, eller i varje fall puttrande. Det bör aldrig bli helt tyst om villfarelsen. När det så småningom blir aktuellt för nya ögon att granska vad som hände, ska allt det viktiga finnas serverat. Och det ska ges kontinuerliga påminnelser om villfarelsen, och möjligheter att tränga in i ärendet för den som så önskar.

För mig personligen fungerar skrivandet också som en fortlöpande uppdatering, som dels är tillfredsställande att göra, dels underlättar när villfarelsen så småningom ska analyseras. Det finns kanske anledning för oss som befann oss i kärnan av Quickärendet att skriva om saken på nytt. Några viktiga frågor kommer då att söka sina svar. Hur uppstår en riktigt rejäl villfarelse i ett samhälle? Kan man lära sig hur sådant ska kunna undvikas? Vilka lärdomar finns i övrigt att hämta, bl.a. för oss som inte lyckades övertyga den stora majoriteten trots att det borde ha varit lätt? Och kanske framför allt: Hur bör rättsväsendet – framför allt Åklagarmyndigheten – hantera det inträffade? Så jag fortsätter att skriva mina nyårs- och halvårsbetraktelser. Tills vidare.

PS

Häromdagen såg jag en tv-dokumentär om en grupp som kallar sig KSP58. Gruppen hävdar att VM i fotboll 1958 inte ägde rum, i varje fall inte i Sverige. Vibbarna kändes bekanta. Jag har fått dem av liknande påståenden i ett visst rättsärende.

7. Nyårsbetraktelse 2018–19

Århundradets rättsskandal

Sveriges största rättsskandal har den kallats, skandalen kring utredningarna och de fällande domarna mot Thomas Quick (förr och senare Sture Bergwall). Ibland rentav Århundradets rättsskandal, utan begränsning till Sverige.

Och varför inte. Om en oskyldig person döms för åtta mord, då är det utan tvivel en riktigt saftig skandal. En sådan som fordrar inte bara inkompetens hos polis, åklagare och domstolar. Utan dessutom en rejäl dos ond vilja och falskspel från flera aktörer. Något liknande har nog inte hänt någon annanstans i världen. Bara i Sverige. Lite kul att vi är världsmästare i den grenen.

Att så många trodde på detta gör möjligen oss i Sverige till världens mest lättlurade folk. Vi borde ha förstått att det inte gärna kunde vara så som Råstam, GW, Guillou och några till hävdade. För det var inte bara ovanligt osannolikt, utan osant.

Att rättsskandalen i själva verket var en villfarelse tycks numera ha gått upp för de flesta, i varje fall för dem som är rimligt kunniga i bevisvärdering. De som har brytt sig har kunnat konstatera att bevisvärdet faktiskt var uppemot 100 % i vart och ett av de åtta mordmålen. Och då är det förstås svårt att undgå insikten om hur det faktiskt ligger till.

Jag känner visserligen två jurister som fortfarande står fast förankrade bakom rättsskandalen. Två som hävdar att det inte fanns någon bevisning av värde mot Bergwall/ Quick, och att det alltså var en stor skandal att han dömdes. Det är de båda

pensionerade åklagarna Nils Schultz och Sven-Erik Alhem. Jag känner inte till någon mer jurist som hyser den uppfattningen och hävdar den offentligt (hör gärna av er om ni finns; se även PS i slutet), däremot åtskilliga som tror det motsatta. Eller som jag föredrar att uttrycka det: som förstår att rättsskandalen nog var lurendrejeri.

Argumentera?

Jag avstår numera nästan alltid från att argumentera kring Quickärendet i sak. Det är meningslöst. Den som inte förstår villfarelsen har nog helt enkelt bestämt sig. Och honom (de allra flesta är män) tjänar det inget till att försöka övertyga.

Så jag utgår helt enkelt från att Thomas Quick blev korrekt dömd, att rättsskandalen följaktligen är en villfarelse och att detta är oomtvistligt. Och oavsett om detta är rätt eller fel tjänar det ju ingenting till att tvista eller argumentera om saken. För det är ändå som det är; antingen dömdes Quick korrekt enligt den bevisning som fanns, eller också inte. Ingen kan ändra i efterhand på hur det faktiskt var. Det är skönt att veta, även om det som hände var obeskrivligt hemskt för många människor.

Cajsa Lindholms bok

Lagom till Bokmässan i Göteborg i september kom psykoterapeuten Cajsa Lindholms bok ”I denna kusliga tomhet” med underrubriken ”en analys av Thomas Quicks tankevärld, dess uppkomst och gestaltning” (Dualis förlag, 341 sidor). Det är en fallbeskrivning baserad på Sture Bergwalls egen bok *Kvarblivelse*, som han skrev medan han ännu höll fast vid sina erkännanden.

Författaren tydliggör sambandet mellan tidig utsatthet och traumatisering, och hon analyserar Quick/Bergwall utifrån psykodynamisk teori. Hon stödjer sig på intervjuer, rättspsykiatriska utlåtanden, domar och andra källor. Och det växer fram en bild av en sammansatt person med en känd historia av destruktivt utagerande i våld, sadism och pedofili. Detta gäller oavsett hur man ser på skuldfrågan när det gäller de mord för vilka Bergwall dömdes och sedan har frikänts. Enligt författaren behöver vi förstå och omfatta orsakerna till destruktivitet och det lidande som den ger upphov till. Och vi behöver förstå att tidigare erfarenheter av psykisk brist och trauma kan leda till en kuslig tomhet med ohyggliga konsekvenser.

Cajsa Lindholm tar inte ställning i skuldfrågan, men hon sticker inte under stol med att hennes bok är, som hon skriver, ”en motkraft till den förenklade och förvridna bild som de senaste årens journalistik försett oss med: Sture Bergwall som en harmlös homosexuell missbrukare – ett offer för vården på Sätters sjukhus”. Enligt henne var boken *Kvarblivelse* omöjlig att ljuga ihop.

Författaren bidrar också till reflektion över människans svårigheter att omfatta komplexa och smärtsamma psykologiska skeenden.

Boken är naturligtvis sprängstoff i Quickdebatten, eftersom den kontrasterar starkt mot den linje som de stora medierna ännu driver. SVT, Sveriges Radio, DN och Aftonbladet (= de värsta syndarna) har såvitt jag vet inte över huvud taget nämnt den. Boken har däremot fått uppskattande recensioner i tidskriften *Psykoterapi*, av psykologen och psykoterapeuten Sverker Belin, och i bl.a. Norrköpings tidningar av juristen Anders

Heiborn. Båda manar oss att läsa och begrunda. Jag skriver gärna under på den uppmaningen. Cajsa Lindholms bok är mycket läsvärd, och klargörande.

Seppo Penttinens och Yrsa Stenius bok

Jag nämnde boken ”Rättsskandalen!” redan i min förra betraktelse. Nu vill jag bara påminna om min utfästelse att betala 2 000 kr till den som kan hitta några faktafel eller vilseledanden av betydelse för bedömningen av skuldfrågan i Seppo Penttinens 400 sidor långa redovisning. Det är fortfarande inte någon som har hört av sig. Var och en får dra sin egen slutsats. Om Seppo Penttinens text är riktig ... (fyll i fortsättningen).

I sina minnesord över Yrsa Stenius i Hufvudstadsbladet i Helsingfors skrev den legendariske finlandssvenske författaren och politikern Claes Andersson att boken ”har av press och medier i Sverige bemötts med en dånande tystnad”. Så är det. Och det är inte svårt att förstå denna tystnad. För varför skulle man vilja öppna sig för den pinsamhet som det innebär om verkligheten avtäcks inför öppen ridå?

Christer van der Kwasts bok

Redan våren 2015 kom boken ”Bortom rimligt tvivel”, skriven av överåklagaren Christer van der Kwast som var åklagare i samtliga mordrättegångar mot Thomas Quick. Nu har van der Kwast skrivit en Efterskrift till boken inför en nyutgivning i vår. Det är en svidande och samtidigt mycket underhållande vidräkning med framför allt den av Daniel Tarschys ledda Bergwallkommissionen. Trots tragiken med de många mordena finns det numera en del humor i Quickärendet, något som van der Kwast tar väl vara på. Han avslutar sin Efterskrift i försiktig optimism (alltför försiktig enligt min mening): En rättvisande historieskrivning kanske är möjlig.

Det som göms i snö

Tidigt i höstas gick på Kanal 5 en dramaserie med namnet ”Det som göms i snö” efter en idé av Leif GW Persson. Handlingen är till viss del inspirerad av Quickärendet, och man känner igen flera personer som hade roller i Quickutredningarna och i granskningen av dem. Ett syfte är att förlöjliga dessa personer, bl.a. mig själv.

Jag puffade på fullt allvar för serien efter det tredje avsnittet av åtta, dels för att jag tyckte den var bra, dels för att intresserade personer gavs en ny möjlighet att sätta sig in i Quickärendet. Jag tyckte också det kunde vara intressant att undersöka vilka ändringar som manusförfattarna hade gjort i förhållande till verkligheten för att göra storyn trovärdig.

Tyvärr blev serien alltmer kalkonartad ju fler avsnitt som sändes. Det visade sig bl.a. att det inte fanns några ambitioner – som jag alltså hade tänkt mig – att göra storyn trovärdig.

Vad man ändå kan göra är att ställa sig frågan varför Leif GW Persson inte gör som de stora medierna och avstår från att över huvud taget beröra Quickärendet. Jag tror att svaret är att Persson numera inser vad som verkligen hände när ”århundradets rättsskandal” avslöjades och tar den chans som bjuds att lägga ut ytterligare några

dimridåer. För honom är det naturligtvis tråkigare än för de flesta att skandalen gick på grund. För om det var någon som var kapten på skutan, så var det GW.

Blir det någon skadeståndstalan från Bergwall?

Som bekant avslog Justitiekanslern Sture Bergwalls skadeståndsanspråk mot staten för att han hade varit felaktigt frihetsberövad. En skadeståndsprövning sker utan omprövning av skuldfrågan, och i vilket normalt fall som helst skulle den som först dömts och sedan frikännts från ansvar för åtta mord ha fått många miljoner kronor i skadestånd. Justitiekanslerns motivering till avslaget var att det inte fanns något tydligt orsakssamband mellan frihetsberövandet av Bergwall och morddomarna; han skulle alltså ha suttit på Säter i 22 år även om han inte hade dömts för något mord.

Såvitt man har kunnat se var det inte särskilt många som upprördes av beslutet. Någon opinion har i varje fall inte väckts för Bergwalls sak. Om han faktiskt hade varit utsatt för den rättsskandal som man har trott, vore det naturligtvis orimligt om han inte fick skadestånd. Tystnaden efter JK:s beslut får nog ses som ytterligare en indikation på att nästan alla har förstått.

Nu är frågan om Bergwall kommer att väcka talan mot staten i domstol. Han befinner sig i ett besvärligt dilemma när han ska ta ställning till det. Han har visserligen goda möjligheter att få bifall till sitt anspråk i domstol, det är svårt att se att Justitiekanslerns nödlösning kan hålla för en domstolsprövning. Men Bergwall löper två risker. 1. Om han förlorar blir det kostsamt, och han har säkert ingen stark ekonomi. Hans advokater lär inte vilja arbeta gratis för en, som de förstår, i grunden sjuk sak. 2. I en rättegång kommer han inte att kunna undgå vissa frågor som blir mycket svåra att besvara. Visserligen ska det inte ske någon omprövning av skuldfrågan i en skadeståndsrettegång; Bergwall är frikänd och ska behandlas som oskyldig. Men frågan om varför han erkände falskt måste penetreras för att statens eventuella ersättningsansvar ska kunna utredas. Och då kommer en del av bevisningen obönhörligen upp på bordet. Sannolikt är inte Bergwall särskilt trakterad av en sådan genomgång.

Mitt tips är därför att Bergwall avstår från att väcka talan mot staten i domstol. Det är på sätt och vis rimligt mot bakgrund av riskerna. Men det blir också en bekräftelse på att även Bergwall förstår vad klockan är slagen.

För egen del hoppas jag förstås på en skadeståndsrettegång. Det vore välgörande om Quickärendet blev ordentligt belyst inför domstol. (Se PS 2 nedan med ett förtydligande angående JK:s beslut och en eventuell domstolsprövning.)

Quickärendet och ett par välrenommerade journalister

Inför denna nyårsbetraktelse ställde jag en fråga till Sveriges Radios och numera SVT:s stjärnreporter Bo Göran Bodin. I en radiointervju år 2015 ställde han mig till svars för ett fel i min bok och gjorde ganska stor sak av det. Jag hade skrivit att liksökhunden hade markerat på en sten ute i vattnet efter att Thomas Quick hade pekat ut stenen som en plats där han hade hanterat kvarlevorna efter ett mordoffer. I själva verket berättade Quick om stenen efter att hunden hade markerat; det fanns alltså utrymme för polisen att ge honom information om markeringen och för Quick att anpassa sin berättelse.

Det som intresserar mig är om man som kvalitetsreporter ser ett ansvar för det materiellt riktiga utfallet av det arbete som man utför. Och jag frågade Bodin hur man gör om man får en misstanke om att ett jobb som man har gjort har bidragit till att allmänheten fått en felaktig bild, en bild som står allvarligt i strid med hur det verkligen ligger till. Anser man sig då etiskt förpliktad att återvända till saken för att om möjligt ställa till rätta?

Jag hade ställt denna fråga till Bodin redan tidigare, och jag tyckte mig då inte kunna ta miste på hans generade leende. Han sa att han hade lagt Quickärendet bakom sig, och han svarade därför inte på min fråga. När jag nu ställde den på nytt i ett mejl svarade han över huvud taget inte.

Inför denna betraktelse har jag också passat på att ställa en fråga till Sveriges Radios Martin Wicklin. I en Söndagsintervju våren 2017 testade han mig på några frågor om Quickärendet. Efteråt lovade han att undersöka några sakfrågor som jag hade preciserat, och sedan återkomma. Han har inte hört av sig, och nu ställde jag frågan om han hade något att rapportera. Inget svar. Saken är inte lika pinsam för Wicklin som för Bodin, men det kanske är genant nog att inte ha fullgjort ett åtagande.

Det är fler journalister än Bo Göran Bodin och Martin Wicklin som nog skruvar sig en del inför en eventuell granskning av deras insatser i bevakningen av Quickärendet. Numera, när de flesta förstår hur det ligger till, är det förstås mindre roligt att konfronteras med det som man gjorde när majoritetslinjen upplevdes som riskfri.

Att kunna erkänna fel – eller inta en reservståndpunkt

Det fordras en del av människor för att de ska kunna erkänna ett fel. Det gäller särskilt för allvarliga eller pinsamma fel.

För många som engagerade sig i Quickärendet var det lätt att först – efter Hannes Råstams skickliga propagandanummer i boken ”Fallet Thomas Quick, att skapa en seriemördare” – bli övertygad om att Sture Bergwall blev felaktigt dömd. Som Råstam framställde saken – med bl.a. ett sextiotal rejäla osanningar som var svåra att upptäcka för den oinvigde – tedde sig detta tydligt för de flesta som hängde med.

Men många upptäckte efter en tids debatt att det nog inte var så säkert i alla fall att Quickdomarna var en rättsskandal. Då var det säkert väldigt lätt – särskilt för jurister – att hamna i en reservståndpunkt som blev ett slags räddning när man insett (eller misstänkt) den inledande förvillelsen. Reservståndpunkten är, att när nu Bergwall blivit frikänd ska han, oavsett om frikännandet var rätt eller fel, betraktas som oskyldig. Och det är fel att hävda att frikännandet var oriktigt. För i varje fall som jurist bör man inte ifrågasätta frikännande domar. Den ståndpunkten kändes nog hedervärd, kanske rentav lite självklar.

Men i en situation där ett frikännande är förenat med starkt klander mot ett antal personer vore det naturligtvis egendomligt om frikännandet inte fick ifrågasättas. De personer som har fått löpa gatlopp i medierna för att de skulle ha åstadkommit århundradets rättsskandal får naturligtvis försvaras. I Quickärendet gäller det framför allt Christer van der Kwast, Seppo Penttinen, Claes Borgström, Sven Å Christianson och Birgitta Ståhle.

Detta borde mina kolleger juristerna ha förstått. Att inta reservståndpunkten var måhända frestande när man hade hamnat snett från början. Men det var inte desto mindre fel. Och dessutom feigt.

Det borde inte vara så svårt för människor att erkänna fel som de har begått. Och att man har tagit miste i en sakfråga borde egentligen inte vara svårt alls att tillstå. Framför allt en stor mängd journalister borde ta sig en rejäl funderare på sin moral i det hänseendet. För det handlar faktiskt om moral. Och det borde också en stor mängd jurister förstå. Som jurist bör man ha hög moral, inkl. förmågan att erkänna att man har haft fel.

Måhända är det enklast att som Sven-Erik Alhem och Nils Schultz hålla fast vid det som var den ursprungliga ståndpunkten för de flesta: Quickärendet är en rättsskandal. Sveriges största. Kanske världens.

PS Jag glömde en person som hävdar att Sture Bergwall blev felaktigt dömd, ursäktas. Departementsrådet Maria Kelt, Justitiedepartementet, menar att det förhåller sig så, och hon säger det också öppet. Och jag vill tillägga att jag respekterar de personer som tror så, och som också vågar stå upp för det. Vill någon säga till mig att han eller hon har samma tro som de tre nämnda personerna men vill slippa att bli namngiven, respekterar jag förstås det och låter bli att nämna namnet. Var och en har förstås rätt till sin tro. Men den jurist som än i dag hävdar utåt att Quick blev felaktigt dömd bör också kunna stå för det med sitt namn. Varför? Det ska jag återkomma till i en senare betraktelse. - Gott 2019!

PS 2 Det bör sägas för tydlighets skull att JK:s beslut bara avser ersättning enligt den s.k. frihetsberövandelagen, inte skadestånd enligt skadeståndslagen. I domstol kan Bergwall begära ersättning enligt båda lagarna. Skadestånd enligt skadeståndslagen fordrar ”fel eller försummelse vid myndighetsutövning”. Jag vågar säga att Bergwall inte kommer att initiera en sådan prövning, den är för riskfylld för honom. Vad det i praktiken kan komma att handla om vid en domstolsprövning är säkert därför ersättning enligt frihetsberövandelagen, där staten har ett strikt ansvar och där det alltså inte fordras ”fel eller försummelse”. (Även sådan ersättning kallas oftast för ”skadestånd”, åtminstone i dagligt tal.)

8. Halvårsbetraktelse 2019

Det kan tyckas att det är tyst om Quickärendet. Men märkligt nog fortsätter det att hända saker. Som en ny film, en ny tv-serie, en nyutgiven bok, några recensioner, ett nytt seminarium, några möten och samtal och – faktiskt och äntligen – en saklig diskussion om bevisvärdet. Och så ett nytt möte med Öjegruppen.

Det som är allra mest uppmuntrande när det gäller Quickärendet är att det finns tydliga tecken på en annalkande vändning. Det har nu gått många år sedan Sture Bergwall tog tillbaka sina erkännanden (2008), och många som inte var med då – bl.a. unga jurister – tycks se nyktert på saken. De är nog i stort sett opåverkade av den mycket effektiva dramaturgin kring de återtagna erkännandena, Råstams bok, allas uppslutning kring den nya sanningen – och till sist Bergwallkommissionen som ett slags spik i kistan. De unga tycks förstå, på ett helt annat sätt än de som upplevde allt från första parkett, att det som

räknas är *den bevisning som faktiskt fanns* mot Quick/Bergwall. Och förstår man det, är allt ganska lätt.

Men en verklig omsvängning kommer att ta tid. Och det får den gärna göra. Villfarelsen är ju faktiskt intressantast och mest fascinerande medan den varar.

Jag tänkte försöka göra detta till en kort betraktelse. Men diskussionen om bevisvärdet måste få ta lite utrymme och tid. Jag ägnar den ett par sidor (avsnitt 1), men dessutom en fem sidor lång bilaga för enbart de specialintresserade. I avsnitt 2 återkommer jag till de jurister som fortfarande hävdar rättsskandalen och till frågan varför det är intressant. I avsnitt 3 går jag in lite mer på den stimulans som en villfarelse kan ge om man kan bortse från den allvarliga bakgrunden. I avsnitt 4 påminner jag om några saker som händer, eller inte händer. Och i avsnitt 5 frågar jag mig hur det hade gått om inte jag och de andra i Öjegruppen hade gjort ett sådant motstånd mot föreställningen om rättsskandalen som vi gjort. Jag kommer till den kanske något överraskande slutsatsen att omsvängningen då förmodligen hade kommit snabbare, och att vi alltså så till vida kan anses ha gjort skada.

1 Beviskraft – och att förstå bevis rätt

För första gången har en svensk vetenskapsjurist skrivit relativt omfattande och ingående om hur bevisvärderingar kan säkras med hjälp av matematik. Det är professor Christian Dahlman som har författat boken ”Beviskraft – Metod för bevisvärdering i brottmål” (anmäld av mig i Svensk Juristtidning 2019 s. 444). Han är kritisk mot domstolarnas bevisprövning i Quickmålen och också mot en del av mina beräkningar av bevisvärdet i dessa mål. Jag har kommit fram till att bevisvärdet var och är långt över 99 % beträffande flera av morderna och över 98 % i fråga om alla åtta mord som Sture Bergwall dömdes för (se <http://goranlambertz.se/book-extra/berakningar-av-bevisvardet-i-samtliga-mal/>).

Christian Dahlmans bok gör det naturligt att ta upp hans synpunkter om Quickmålen i denna betraktelse. Jag är mycket positiv till den metod som han förespråkar i boken (användande av den s.k. Bayes sats), men kritisk till hans behandling av Quickmålen. I en bilaga till denna betraktelse går jag igenom hans texter om Quickmålen ganska noga, och på några punkter är jag starkt kritisk. I detta avsnitt av betraktelsen tar jag bara upp det som jag bedömer viktigast. Det betyder att jag begränsar mig till två saker, dels det som Dahlman skriver i sin bok om mina beräkningar av bevisvärdet, dels det som han säger om domstolens bevisvärdering i det s.k. Appojauremålet. I övriga delar hänvisar jag till den nämnda bilagan.

På s. 105 – 107 i sin bok kommenterar Christian Dahlman de beräkningar som jag har gjort på min hemsida med Bayes sats av bevisvärdet för Quicks skuld (hänvisning, se ovan). Han menar – liksom jag och såvitt jag vet alla matematiker – att detta är ett korrekt sätt att räkna, och han skriver också att jag i och för sig har räknat rätt. Men han menar att jag ”grovt underskattar sannolikheten för falskt positiva utfall” (se bilagan angående betydelsen av uttrycket ”falskt positiv”). Detta exemplifierar han med ett bevis, nämligen liksökhunden Zamos resultat i målet om mordet på Johan Asplund. Han argumenterar att det finns ett antal vetenskapliga studier som visar att sökhundar gör fel ibland och menar att min sannolikhetssiffra därför är grovt överskattad.

Men Christian Dahlman gör ett viktigt fel. Han argumenterar som om bevisningen bara

handlade om huruvida hunden kunde hitta en plats där det fanns lukt av död människa. Men vad den handlade om var i stället bevisvärdet av att Thomas Quick först pekade på en plats där hunden sedan markerade. Frågan blir ju då: Hur kunde han peka på just den plats där hunden en tid senare skulle komma att markera? Och hur kunde han göra detta flera gånger? Om frågan ställs på det sättet, spelar det ju strängt taget ganska liten roll hur duktig hunden är. Även om hunden är oduglig är det ytterst osannolikt att Quick skulle råka peka på just den plats där hunden senare markerar. Om inte hunden får hjälp förstås. Men protokollen från hundsöken visar med rimlig säkerhet – i varje fall om man litar på hundföraren och medverkande poliser – att hunden inte fick någon sådan hjälp. Och det har egentligen aldrig hävdats, ens från Leif GW.

Christian Dahlman skriver att vi på denna punkt bör räkna med en sannolikhet för falskt positiv på minst 1 på 25. Men vad skulle han säga om han hade förstått att det alltså handlade om sannolikheten, inte för att hunden skulle hitta rätt plats, utan för att Quick skulle peka på den plats där hunden sedermera skulle komma att markera, och därtill den enda sådana platsen i det ifrågavarande skogsområdet? Och vad skulle Dahlman säga om han hade förstått att det låg till på detta sätt på flera olika platser där denna och andra likhundar användes?

Eftersom jag har lagt in värdena för falskt positiva i mina beräkningar (Bayes sats innehåller den faktorn), kan Christian Dahlman inte hävda att jag har bortsett från falskt positiva. Det gör han nog inte heller, även om han säger att jag ”grovt underskattar sannolikheten för falskt positiva utfall”. Han menar nog i stället att jag har stoppat in värden i ekvationerna som är alltför ”optimistiska”.

Men han har alltså misstagit sig på vad bevisvärdet i fråga om hundsöket egentligen avser. Och han invänder bara mot den värderingen, alltså mot värderingen av endast ett bevis av de ca 40 som jag har använt i mina beräkningar. Dock det kanske viktigaste.

Med detta sagt vill jag ändå medge att de värden som man stoppar in i beräkningarna många gånger är högst osäkra. Det är de även när Christian Dahlman gör på motsvarande sätt i sin bok. Överskattningar påverkar dock oftast inte slutresultatet särskilt mycket, så länge man anstränger sig att ange ett värde som kan uppfattas som rimligt. Det har jag försökt göra, och nog ofta snarare underskattat än överskattat sannolikheterna.

Ingen utom Christian Dahlman har, såvitt jag vet, anmärkt på mina beräkningar annat än i allmänna termer om grova överskattningar. Jag välkomnar fortfarande seriösa försök av andra att räkna på sannolikheterna. Mina egna beräkningar finns alltså här: <http://goranlambertz.se/book-extra/berakningar-av-bevisvardet-i-samtliga-mal/>.

Samtidigt som jag lägger ut denna halvårsbetraktelse publicerar jag också en ny PM om bevisvärdet i samtliga mål, men *utan själva beräkningarna*. För beräkningarna skrämmer nog bort många. I den nya promemorian kan man enligt min mening skaffa sig en god bild av styrkan i bevisningen även om man – fullt begripligt – ryggar inför de ganska komplicerade ekvationerna. Promemorian finns i Extramaterialet till Quickologi.

På s. 159 f. i boken finns en svårbegriplig ”informationsstyrning”. I sin redovisning av bevisningen i Appojauremålet skriver Christian Dahlman:

”Åklagarens bevisning bestod av Bergwalls erkännande, Christiansons utlåtande samt

vittnesmål från kriminalkommissarie Seppo Penttinen, som uppgav att Bergwall i polisförhören nämnt ett antal korrekta detaljer om mordet. Gällivare tingsrätt gjorde följande bevisvärdering.”

Härefter citerar han i fyra stycken, på 16 rader, vad tingsrätten enligt honom uttalade i sin bevisvärdering. Det finns markeringar för utelämnad text, som normalt brukar innebära att det utelämnade saknar betydelse i sammanhanget. Här är det dock fem hela stycken som har utelämnats, tingsrättens bevisvärdering var på 57 rader och inte 16. På de saknade raderna redovisas bevisning som Christian Dahlman lagt åt sidan när han säger att bevisningen bara bestod av erkännandet, Christiansons utlåtande och Penttinens vittnesmål. Då avstår han från att nämna bl.a. en videoupptagning från en rekonstruktion med en stor mängd redovisade detaljer om hur mordet enligt Quick gick till, tre vittnesförhör om att Quick befann sig i området vid tidpunkten för mordet, obduktionsprotokoll, förhör med den obducerande läkaren om skadorna, offrens kläder, lakan, en fotobilaga med foton från mordplatsen och vittnesmål av ytterligare tre poliser.

Vill Christian Dahlman förmedla en bild av att domskälen var betydligt grundare än de faktiskt var? Vilken är i så fall anledningen till det?

Även om jag här är kritisk mot Christian Dahlman för hans hantering av Quickbevisningen, är jag mycket glad för att han har tagit sig an den viktiga uppgiften att finna en metod för att staga upp bevisprövningen i svenska domstolar. Det är faktiskt ovärderligt.

2 *Jurister som hävdar rättsskandalen*

I den senaste nyårsbetraktelsen, för ett halvår sedan, skrev jag att jag känner till tre jurister som trots den presenterade bevisningen står fast vid påståendet att Quickdomarna är en rättsskandal och att det inte fanns någon bevisning av värde mot Bergwall/Quick. Det var de båda pensionerade åklagarna Nils Schultz och Sven-Erik Alhem och departementsrådet i Justitiedepartementet Maria Kelt. De torde inte ha ändrat sig. Sedan dess har dessutom tillkommit den pensionerade hovrättspresidenten Ralf G. Larsson, som vid mina Facebookinlägg med betraktelser om Quickärendet har klargjort sin uppfattning att Quick absolut inte borde ha dömts för något mord. I övrigt känner jag inte till någon jurist som hyser denna uppfattning och hävdar den offentligt (hör gärna av er om ni finns), däremot åtskilliga som sagt att de tror det motsatta, alltså att Bergwall blev korrekt dömd i alla sex domarna om de åtta mordet.

Det kan förstås hävdas att jag inte på detta sätt borde peka ut personer bara för att de har en viss uppfattning och torgför den offentligt. Det kan tyckas både tjatigt och elakt, kanske rentav som ett ingrepp i deras yttrandefrihet. Och det kan dessutom hävdas att det rimligen inte är särskilt intressant. Är det inte bara ett sätt att förfölja personerna?

Jag menar att det finns skäl att fortsätta namngivandet, och att skälen väger betydligt tyngre än de nyssnämnda argumenten mot. Skälen för är i huvudsak dessa:

1. Sedan jag skrivit ingående om bevisningen och sannolikheterna, sedan fyra böcker kommit som starkt talar emot rättsskandalen, sedan det avslöjats att Råstam for med osanning på många avgörande punkter, och sedan man har haft gott om tid att överväga saken, är ett fortsatt hävdande av rättsskandalen uppseendeväckande om man är jurist

och därmed rimligt kunnig i bevisprövning. Det väcker frågor om personens skicklighet och omdöme.

2. Att somliga jurister fortsätter att hävda rättsskandalen i stället för att böja sig för fakta försenar det reningsbad som bör komma för att de anklagade personerna – de fem som jag hela tiden har nämnt – ska bli friade från den dom som ännu hänger över dem i de flesta svenskers ögon. Sanningen bör komma fram inte minst för deras skull.

3. Sanningen bör också komma fram för rättsväsendets skull. ”Rättsskandal domen” bör inte bli hängande över det svenska rättsväsendet när det i själva verket inte begicks några allvarliga fel förrän i samband med resningsprocessen. När jurister fortsätter att hävda rättsskandalen försenar de den process som så småningom kommer att leda till att rättsväsendet befrias från stämpeln att ha orsakat ”århundradets rättsskandal”.

4. Det är ett intresse i sig att det blir klarlagt att det är väldigt få jurister som numera tror på rättsskandalen. Det bör kunna medföra att även journalister och allmänhet börjar förstå, i stor skala, att rättsskandalen i själva verket är en myt. Namngivandet fyller en konkretiserande funktion. Om inte fler jurister träder fram, så finns det rimligen goda skäl att utgå från att det inte finns särskilt många fler som tror på rättsskandalen.

5. Den som är besvärad över att bli namngiven som någon som hävdar rättsskandalen har anledning att fråga sig varför. Och den som håller fast vid en linje, trots att utomordentligt övertygande sakskalet däremot finns lätt tillgängliga, kan dessutom ha anledning att rannsaka sitt förhållningssätt i allmänhet till verkligheten och sanningen.

3 *Stimulansen av en villfarelse*

Jag har på min hemsida beskrivit ytterligare några stora villfarelser i historien. Det kan vara intressant att jämföra dem med den som vi just nu upplever i Sverige, ”Quickfarelsen”. Det finns två välbekanta myter i historien som något påminner om vår egen. Här återger jag texten på min hemsida beträffande dessa två:

Jack Unterweger var en österrikare, född 1950, som år 1974 dömdes för mord på en kvinna. Under fängelsetiden skrev han en bok och blev lite berömd. När han frigavs från fängelset år 1990 framställdes han som ett fall av lyckad rehabilitering. Han blev journalist, deltog i diverse tv-debatter och gjorde sig ett namn i kriminalpolitiska sammanhang. Han såg bra ut, uttryckte sig väl och rönt stor uppskattning. Under utredningen av flera mord på prostituerade anlätades han som expert och berättade bland annat hur mördaren kunde tänkas ha agerat.

Utredare både i Österrike och USA upptäckte att mycket stämde med hur Unterweger själv hade handlat när han begick det mord som han hade dömts för. Misstankar uppstod och man började spana mot honom. Det visade sig så småningom att han hade begått åtskilliga mord på prostituerade, det första strax efter att han hade släppts från fängelset. Han ställdes inför rätta i Österrike och dömdes år 1994 för flera mord. Strax efter att han hade fällts även i högre instans hängde han sig i sin cell. Det har spelats in flera filmer om hans fall, en dokumentär kan ses på:

www.youtube.com/watch?v=KoCJsDen0zg.

Ed Kemper, född 1948, dödades för första gången när han var femton år, ett dubbelmord på farföräldrarna. Efter fem års vård på mentalsjukhus för unga kriminella släpptes han

och placerades hemma hos mamman. Det var emot flera läkares önskemål, eftersom de bedömde att hon var den starkast bidragande källan till sonens mindervärdeskomplex och hat.

Kemper var ålagd att fortsätta samtalen med sin psykiater, men han lyckades övertyga denne och övriga ansvariga på sjukhuset att han var helt frisk. Det innebar att han skrevs ut och år 1970 fick sin historik som ungdomsbrottsling raderad. Han sågs härmed som rehabiliterad och ofarlig. Han levde också under ett par år ett förhållandevis normalt liv och hade en flickvän.

Det var Kempers förmåga att övertyga de ansvariga på sjukhuset som var blåsningen i detta fall. Cirka tre år efter att han hade friskförklarats begick han, år 1972 och 1973, åtta mord i tät följd. Det var huvudsakligen kvinnliga universitetsstudenter som var hans offer, därav beteckningen ”the co-ed killer”. Han avslutade sin mordserie med att döda sin mamma och hennes väninna. Mamman styckades och skändades, enligt Kemper som hämnd för de förödmjukelser hon hade utsatt honom för.

Vid en jämförelse är det knappast någon tvekan om att Quickfarelsen ”slår” den om Ed Kemper; den är betydligt större och mer omfattande. I fallet Ed Kemper begränsade sig villfarelsen till ett ganska litet antal personer på ett sjukhus. – Och även jämförelsen med Jack Unterweger får sägas utfalla till vår egen villfarelses ”fördel”. Det får rimligen anses vara en mycket mer omfattande villfarelse att en hel journalistkår, en rad jurister och de flesta andra i landet trodde på en person som var dömd för åtta mord när han ändrade sig och sa att han ljög (Quickfarelsen) än att ingen misstänkte att den tidigare mördaren, numera kändis, hade mördat igen och mördat flera (Unterweger). Quickfarelsen är också redan betydligt mer långvarig (nu ca sju år) än både Kemper (ca tre år) och Unterweger (ca fyra år).

Jag kan inte säga annat än att det är rejält stimulerande att inse en villfarelse som många fortfarande inte förstår, och att vänta medan tiden har sin gång. Det är dessutom en stor tillfredsställelse att ha motarbetat den från första början. Det finns något väldigt uppiggande i att ha rätt när de flesta är lurade. Det kanske är elakt att säga så, men jag försvarar den elakheten med att jag faktiskt tycker att de som gick på Quickbedrägeriet får skylla sig själva. Det var hela tiden ganska lätt att förstå att det var bluff, om man bara tänkte efter lite grand. (Det var för övrigt också många som förstod. Jag har en lista på ca 700 personer i min dator.)

Men sanningen har inte en chans om den stora majoriteten vill något annat. Och så var det med Quickfarelsen. Av den kan man dock lära sig att det är sällan som majoriteten har rätt om kunskapen säger motsatsen.

4 *Några saker som händer – eller inte händer*

I höst kommer filmen Quick upp på bioograferna, den har premiär den 20 september. Mikael Håfström är regissör, Jonas Karlsson spelar Hannes Råstam och David Dencik Sture Bergwall. Filmen bygger på att Hannes Råstam var hjälten som avslöjade en rättsskandal, inte på det som är sanningen. Men filmen kan ju ändå vara bra. I alla händelser befäster den villfarelsen på ett sätt som faktiskt är tillfredsställande, hur bakvänt det än kan låta (jfr föregående avsnitt).

I Norge påbörjar NRK snart inspelningen av en dokumentär om ett av de mord som

Sture Bergwall erkände medan han hette Thomas Quick, och också dömdes för. Det är mordet på Therese Johannessen i Drammen. Huvudtesen i serien tycks bli att flickan inte dödades av Thomas Quick utan fördes bort till Pakistan och kanske fortfarande lever där. Jag har underrättat NRK om att det just beträffande detta mord fanns och finns så stark bevisning mot Quick att det – enligt beräkningar med Bayes sats, jfr ovan – var och är till drygt 99,9999 procent sannolikt att han begick mordet.

Den 24 oktober hålls ett seminarium på Teaterstudio Lederman i Stockholm om Cajsa Lindholms bok "I denna kusliga tomhet" med underrubriken "en analys av Thomas Quicks tankevärld, dess uppkomst och gestaltning". Det lovar att bli mycket intressant, inte minst därför att boken är en fallbeskrivning baserad på Sture Bergwalls egen bok Kvarblivelse (kan han ha ljugit ihop den?), men också för att meningarna om boken är starkt delade i psykologikretsar.

I våras nyutgavs Christer van der Kwasts bok "Bortom rimligt tvivel" med en Efterskrift om den s.k. Bergwallkommissionen. Underhållande läsning utlovas.

Sture Bergwall nekades ju skadestånd av Justitiekanslern för att han varit frihetsberövad under många år på grund av de felaktiga domarna mot honom. Men om domarna verkligen var felaktiga borde han väcka talan mot staten för att få det stora skadestånd som han i så fall definitivt har rätt till; för skadestånd fordras bara att han blev utsatt för "fel eller försummelse vid myndighetsutövning". Och det har han naturligtvis blivit om det var så som resningarna och de friande domarna förutsätter. Men han har inte väckt någon talan, och han kommer säkert inte att göra det. För då kommer villfarelsen i dagen.

Och det har naturligtvis inte heller blivit någon sådan skadeståndsrättegång mot Seppo Penttinen och Christer van der Kwast som Leif GW Persson och Jan Guillou sa sig vilja finansiera "för att komma åt de personer som bär skulden till rättsskandalen". Risker att finansierarna blir kvar med rumpan bar är alltför klar.

5 *Hur hade det gått om inte vi i Öjegruppen hade hållit emot?*

Jag har funderat en del över vad som hade hänt om jag själv inte hade lagt mig i Quickärendet utan tigit, och tyst men motvilligt accepterat "sanningen om rättsskandalen". Och om inte heller övriga i Öjegruppen hade protesterat så att det hörts. Hur hade det då gått? Hade då sanningen begravts i rättsskandalens mylla?

Jag tror faktiskt inte det. Ganska snart hade nog någon eller flera journalister börjat intressera sig för saken, och upptäckt att det var något som inte stämde. Någon tidning eller kanal hade hakat på, och villfarelsen hade till sist avslöjats. Jag tror att det hade gått snabbare då än det gör nu. När vi gick till försvar och pekade på allt galet med Råstams berättelse, fick det effekten att nästan alla journalister slöt upp bakom "det viktiga grävarbete som han och hans medhjälpare hade gjort". Och dessutom var särskilt Aftonbladet, Dagens Nyheter och SVT hårt på den linjen. Det blev på något sätt ett gemensamt journalistiskt intresse att avslöjandet inte blev avslöjat som de fake news det faktiskt var. Det blev nästan förbjudet att gräva i motsatt riktning. Så det gjordes inte. Även skickliga journalister som Bo Göran Bodin, Martin Wicklin och många andra slöt upp.

Bara två journalister fann att de inte kunde ställa upp bakom villfarelsen, och i stället

hakade de på oss i Öjegruppen – Kristina Hultman och Yrsa Stenius. Ytterligare två journalister har förklarat för mig att de förstår att det är vi som har rätt, men de har inte velat säga det offentligt.

Alltså försenade vi kanske omsvängningen genom att se till att helt stänga dörren för en annars möjlig journalistisk granskning av det journalistiska debaclet. Och då ångrar jag kanske att jag sa som det var? Nej, naturligtvis inte. Men det är en intressant tanke.

BILAGA

Kommentarer till de avsnitt i Christian Dahlmans bok Beviskraft som rör Quick

Denna bilaga är en utbyggd längre version av det som sägs i avsnitt 1 i betraktelsen. Hela texten bör finnas med för att Christian Dahlmans kritik inte ska stå oemotsagd. Men den är inte särskilt njutbar, utom kanske för den specialintresserade.

Hösten 2018 utkom alltså Christian Dahlmans bok ”Beviskraft – Metod för bevisvärdering i brottmål” (anmäld av mig i Svensk Juristtidning 2019 s. 444). Där är Dahlman kritisk mot domstolarnas bevisprövning i Quickmålen. Han tar också upp mina beräkningar av bevisvärdet och menar att jag har överskattat detta värde. Såvitt jag vet är han den förste som har fört fram denna synpunkt, och jag välkomnar en diskussion i saken. Christian Dahlman är sannolikt den jurist i Sverige som är bäst förtrogen med beräkningar av bevisvärde enligt Bayes sats, och vi har diskuterat mina Quickberäkningar något. Jag skulle uppskatta om han ville granska mina beräkningar lite närmare, gärna från ett kritiskt perspektiv. Jag tror att en diskussion kring enskildheter i beräkningarna kan vara illustrativ för hur man bör se på bevisningen i Quickmålen.

I boken Beviskraft tas bevisningen i Quickärendet upp på tre ställen. Jag berör de tre textavsnitten under särskilda rubriker nedan.

102 – 107 ang. förbiseende av s.k. falsk positiv

Med ”falsk positiv” avses att det som ska visas med ett bevis – bevisemat – inte föreligger. Om t.ex. Christer Pettersson inte mördade Olof Palme är Lisbeth Palmes utpekande av Pettersson falskt positivt. Och om dna-bevisning används för att visa att en person befann sig på en plats vid en viss tidpunkt men personen i själva verket inte var där då, är beviset falskt positivt.

På s. 102 – 104 skriver Christian Dahlman att domstolen i Quick-målen förbisåg sannolikheten för ett falskt positivt utfall vid vissa bevisbedömningar. Han illustrerar detta med bedömningen av Seppo Penttinen vittnesmål i den del där Penttinen fick frågan om han hade ställt några ledande frågor till Quick. Så här skriver Dahlman (s. 103):

Penttinen svarade att det inte hade förekommit några ledande frågor. Vilken beviskraft har Penttinen vittnesmål (F) i förhållande till bevisemat att Penttinen inte ställde ledande frågor (T)? Svaret är förstås att beviskraften är liten, eftersom sannolikheten för

ett falskt positivt utfall är hög. [...] Dels måste man beakta möjligheten att Penttinen ställde ledande frågor utan att inse det, och därtill måste man beakta sannolikheten för att Penttinen, om han insåg att han ställde ledande frågor, inte skulle erkänna ett sådant misstag inför domstol. [I en beräkning säger Dahlman här att beviskraften i Penttinens vittnesmål är mycket låg.] Domstolarna bedömde dock beviskraften som mycket hög.

Som illustration hänvisar författaren till vad Hedemora tingsrätt uttalade i domen för mordet på Yenon Levi: ”genom vittnesmålet med Seppo Penttinen är utrett att förhören hållits på ett föredömligt sätt utan inslag av t.ex. ledande frågor”. Och Dahlman fortsätter:

När en domstol säger att det ”är utrett” att ett visst bevistema är sant så betyder det att det inte behövs någon mer bevisning för bevistemat [...] Att tillskriva så mycket beviskraft till ett bevisfaktum som i själva verket har oerhört låg beviskraft är en grov felbedömning. Domstolen har uppenbarligen förbisett sannolikheten för ett falskt positivt utfall.

Låt oss se närmare på Hedemora tingsrätts dom i denna del. Domen innehåller (s. 10 – 11) en beskrivning på ungefär en sida av vad Quick enligt Penttinen berättade under förhören, t.ex. att Quick beskrev Yenon Levis skador på vänster sida av huvudet likadant under alla förhör, att ordningsföljden mellan de slag han utdelade mot Levi var densamma hela tiden, att Quick först sa att han utdelade slagen med en domkraft och senare ändrade sig till en träpåk, att Yenon Levis klädsel beskrevs väl (med vissa detaljer preciserade), att Quick i en annan utredning talat om en kniv av sameslöjd (som Levi hade), att han bland tio par glasögon pekade ut det som var likadant som det man funnit på platsen men att han valde fel bland tio armbandsur. Till sist skriver tingsrätten angående vad Penttinen sa om förutsättningarna under förhören (s. 18):

Thomas Quick har ändrat uppgifter under utredningens gång, men dessa ändringar har han gjort utan påverkan. Således kan inte ”felaktigheter” ha stått klara för Thomas Quick genom att man enträget upprepat samma fråga eller genom att man frågat om han varit säker på sina svar. Thomas Quick brottades under förhören med svår ångest; det blev ibland nödvändigt med minutlånga pauser. Det kunde emellanåt vara plågsamt att vara förhørsledare. Genomgående hade Thomas Quick lättare att beskriva centrala moment. I fråga om ej så ”laddade” händelser kunde minnesbilderna vara mer diffusa.

Och i en samlad bedömning skriver tingsrätten det som Christian Dahlman alltså tar fram:

Genom vittnesmålet med Seppo Penttinen är utrett att förhören hållits på ett föredömligt sätt utan inslag av t.ex. ledande frågor eller enträgna upprepningar.

Som jag ser det gör Christian Dahlman sig här skyldig till ett allvarligt fel. Han säger att Seppo Penttinen fick frågan om han hade ställt ledande frågor till Quick och svarade att det inte hade förekommit några sådana frågor. Härefter bedömer Dahlman bevisvärdet av Penttinens nekande svar och kommer till slutsatsen att värdet är mycket lågt. Men åtminstone i den dom som Dahlman tar som exempel finns inget om att Penttinen skulle ha fått den angivna frågan och svarat nej. I stället har tingsrätten, av domskälen att döma, värderat Penttinens sätt att förhöra Quick utifrån vad han berättade om hur det gick till. Och man har funnit det ”utrett att förhören hållits på ett föredömligt sätt utan inslag av t.ex. ledande frågor eller enträgna upprepningar”. Detta är något helt annat än det som Dahlman påstår att tingsrätten gjort, alltså bevisvärderat ett svar från Penttinen

att han inte ställde några ledande frågor.

Christian Dahlman fullföljer sitt resonemang om det som enligt honom är ”en grov felbedömning” så här:

Förklaringen till detta misstag är förmodligen att domstolen har tillämpat den ”tumregel” vid bevisvärdering som säger att vittnesmål från poliser har mycket stor beviskraft. Denna tumregel används t.ex. när poliser vittnar om trafikförseelser. Domstolen har då missat att Penttinen vittnesmål skiljer sig från sådana vittnesmål på ett väsentligt sätt, eftersom Penttinen vittnade i egen sak. Han vittnade om hur han själv hade skött polisförhören. Detta innebär förstås att sannolikheten för ett falskt positivt utfall är av en helt annan storleksordning. Tumregeln gäller inte.

Så hade man kanske kunnat resonera med visst fog om det som domstolen haft att bedöma var bevisvärdet av ett påstående från Penttinen att han inte ställt några ledande frågor. Men något sådant påstående gjorde alltså inte Penttinen. Jag har gått igenom även de övriga fem domarna mot Thomas Quick, och inte heller där förekommer någon bedömning av ett sådant påstående. Såvitt framgår av tingsrätternas redovisning fick han inte över huvud taget någon fråga om han ställt ledande frågor. Men Christian Dahlman måste rimligen ha fått det någonstans ifrån, eftersom hela hans resonemang bygger på att det ställts en sådan fråga och getts ett sådant svar. Möjligen är det helt enkelt något som Dahlman har trott utifrån vad som påstås i medierna.

Enligt min uppfattning tycks för övrigt tingsrätten i Levi-domen ha haft gott fog för sin slutsats om ledande frågor. Det gäller i varje fall om man med ”ledande frågor” avsåg sådana frågor av ett klandervärd slag. Att det förekommer frågor som är i någon mån ledande utan att för den skull vara klandervärda får nog anses allmänt godtaget, och det torde ha förekommit även i Penttinen förhör med Quick. Den som har läst samtliga förundersökningsprotokoll i Quickärendet kan dock konstatera att det bara på någon enstaka punkt förekom möjligen klandervärd ledande frågor, alltså sådana som kunde hjälpa Thomas Quick att ge korrekta uppgifter som han inte själv kände till.

Jag anser att det är påtagligt missledande att som Christian Dahlman säga att Hedemora tingsrätt på den här punkten ”förbisåg sannolikheten för ett falskt positivt utfall”, och inte minst att i en bok om bevisvärdering göra ganska stor sak av något som vore i grunden betydelselöst även om tingsrätten verkligen skulle ha gjort en sådan bedömning som Dahlman säger att man gjorde.

På s. 104 – 105 skriver Christian Dahlman att domstolen överskattade värdet av det test som Sven Å. Christianson gjorde i målen om mordet på Gry Storvik och Trine Jensen. Och det gjorde domstolen eftersom man bara bedömde antalet rätt som de olika personerna hade i testet, inte antalet fel. Domstolen fick sålunda inte veta något om antalet fel som Thomas Quick hade haft under förhören.

Det är riktigt att domstolen inte fick veta något om antalet fel som Thomas Quick hade haft under förhören. Men man fick veta att i den mån han hade ändrat sig under utredningens gång var det de senaste uppgifterna som angavs. Och i varje fall såvitt framgår av förundersökningsprotokollen fick han inte någon hjälp för att komma fram till rätt svar.

Det viktigaste resultatet av testet är att Thomas Quick fick åtminstone 17 rätt

beträffande okända faktauppgifter rörande mordet på Trine Jensen, medan kontrollgruppen fick i genomsnitt 2,3 rätt. Motsvarande siffror för mordet på Gry Storvik var åtminstone 6 rätt mot 1,2. Sannolikheten för att han skulle ha fått båda dessa resultat av en slump är försumbar, en chans på mer än en miljard. Det måste finnas någon annan förklaring.

Ändå kan det naturligtvis ha förekommit en viss överskattning av testets värde. Men såväl domstolen som den statistikprofessor som värderade resultatet – och kom fram till väsentligen samma sak som domstolen – kände till förutsättningarna. Att då nöja sig med konstaterandet att ”domstolen överskattade värdet”, nästan som om beviset därmed skulle vara betydelselöst, är enligt min mening långt ifrån rättvisande. Vad Christian Dahlman antyder är troligen att Thomas Quick fick hjälp med att komma fram till de riktiga svaren, en hjälp som personerna i kontrollgruppen inte fick. Men det står klart – om man förlitar sig på förundersökningsprotokollen – att det var väldigt mycket som han inte fick hjälp med.

(Texten här finns även i avsnitt 1 i betraktelsen.) På s. 105 – 107 kommenterar Christian Dahlman de beräkningar som jag har gjort på min hemsida med Bayes sats av bevisvärdet för Quicks skuld (se alltså <http://goranlambertz.se/book-extra/berakningar-av-bevisvardet-i-samtliga-mal/>). Han menar – liksom jag och såvitt jag vet alla matematiker – att detta är ett korrekt sätt att räkna, och han skriver också att jag i och för sig har räknat rätt. Men han menar att jag ”grovt underskattar sannolikheten för falskt positiva utfall”. Detta exemplifierar han med ett bevis, nämligen liksökhunden Zampos resultat i målet om mordet på Johan Asplund. Han argumenterar att det finns ett antal vetenskapliga studier som visar att sökhundar gör fel ibland och menar att min sannolikhetssiffra därför är grovt överskattad.

Men även här gör Christian Dahlman ett viktigt fel. Han argumenterar som om bevisningen bara handlade om huruvida hunden hade förmåga att hitta en plats där det fanns lukt av död människa. Men vad den handlade om var i stället bevisvärdet av att Thomas Quick först pekade på en plats där hunden sedan markerade. Frågan blir ju då: Hur kunde han peka på just den plats där hunden en tid senare skulle komma att markera? Och hur kunde han göra detta flera gånger? Om frågan ställs på det sättet, spelar det ju strängt taget väldigt liten roll hur duktig hunden är. Det har i varje fall mycket mindre betydelse än om frågan är om hunden hittar rätt. Även om hunden är oduglig är det ytterst osannolikt att Quick skulle råka peka på just den plats där hunden senare markerar. Om inte hunden får hjälp förstås. Men protokollen från hundsöken visar med rimlig säkerhet – i varje fall om man litar på hundföraren och medverkande poliser – att hunden inte fick någon sådan hjälp.

Christian Dahlman skriver att vi på denna punkt bör räkna med en sannolikhet för falskt positiv på minst 1 på 25. Men vad skulle han säga om han hade förstått att det alltså handlade om sannolikheten, inte för att hunden skulle hitta rätt plats, utan för att Quick skulle peka på den plats där hunden sedermera skulle komma att markera, och därtill den enda sådana platsen i det ifrågavarande skogsområdet? Och vad skulle Dahlman säga om han hade förstått att det låg till på detta sätt på flera olika platser och med även andra hundar?

En liten utveckling: Vilken är beviskraften i detta bevis mánntro? Låt oss använda Christian Dahlmans formel för beviskraft, alltså *sannolikheten för sant positiv delat med sannolikheten för falskt positiv*. Sannolikheten för att Quick hanterade Johan Asplunds

kropp på platsen när hunden markerade där och Quick hade pekat på samma ställe, den är rimligen ganska stor. Det är knappast någon som tycker att jag överdriver om jag säger 99 % (sant positiv). Och hur är det då med sannolikheten för att Quick *inte* hanterade pojkens kropp på platsen när hunden markerade där och Quick tidigare pekat på samma plats (falskt positiv)? Ett sådant resultat skulle rimligen bara kunna uppkomma genom fusk, vilket sökprotokollen och de många medverkande torde motsäga med betydande kraft. Låt oss säga 0,1 %. I så fall är beviskraften av detta hundsök $0,99/0,001 = 990$. Det är mycket högt.

Eftersom jag har lagt in värdena för falskt positiva i mina beräkningar (Bayes sats innehåller den faktorn), kan Christian Dahlman inte hävda att jag har bortsett från falskt positiva. Det gör han nog inte heller, även om han säger att jag ”grovt underskattar sannolikheten för falskt positiva utfall”. Han menar nog i stället att jag har stoppat in värden i ekvationerna som är alltför ”optimistiska”.

Men han har alltså misstagit sig på vad bevisvärdet i fråga om hundsöket egentligen avser.

Och han invänder bara mot den värderingen, alltså mot värderingen av endast ett bevis av de ca 40 som jag har använt i mina beräkningar.

Med detta sagt vill jag ändå medge att de värden som man stoppar in i beräkningarna många gånger är högst osäkra. Det är de även när Christian Dahlman gör på motsvarande sätt i sin bok. Överskattningar påverkar dock oftast inte slutresultatet särskilt mycket, så länge man anstränger sig att ange ett värde som man uppfattar som rimligt. Det har jag försökt göra, och nog ofta snarare underskattat än överskattat sannolikheterna.

Ingen utom Christian Dahlman har, såvitt jag vet, anmärkt på mina beräkningar annat än i allmänna termer om grova överskattningar. Jag välkomnar fortfarande seriösa försök av andra att räkna på sannolikheterna. Mina egna beräkningar finns alltså här: <http://goranlambertz.se/book-extra/berakningar-av-bevisvardet-i-samtliga-mal/>.

158 – 161 ang. robusthet

På s. 158 – 161 tar Christian Dahlman upp bl.a. Sven Å. Christiansons sakkunnigutlåtande i det s.k. Appojauremålet i den del det avsåg frågan om det hade framkommit något som gav stöd för att Quicks erkännande skulle vara falskt. Dahlman pekar på svagheter i Christiansons bedömning att det inte hade framkommit något sådant. Eftersom domstolen inte tycks ha fäst någon större vikt vid Christiansons bedömning på denna punkt (s. 19 x; man ägnade betydligt mer uppmärksamhet åt vad Christianson sa om minnesfunktionen, bl.a. möjligheter att minnas detaljer), avstår jag från att diskutera Dahlmans kritik på denna punkt.

I det här avsnittet finns emellertid också en för mig svårbegriplig informationsstyrning. (Texten här finns även i avsnitt 1 i betraktelsen.) I sin redovisning av bevisningen i Appojauremålet skriver Dahlman:

Åklagarens bevisning bestod av Bergwalls erkännande, Christiansons utlåtande samt vittnesmål från kriminalkommisarie Seppo Penttinen, som uppgav att Bergwall i polisförhören nämnt ett antal korrekta detaljer om mordet. Gällivare tingsrätt gjorde

följande bevisvärdering.

Härefter citerar han i fyra stycken, på 16 rader, vad tingsrätten enligt honom uttalade i sin bevisvärdering. Det finns markeringar för utelämnad text, som normalt brukar innebära att det utelämnade saknar betydelse i sammanhanget. Här är det dock fem hela stycken som har utelämnats, tingsrättens bevisvärdering var på 57 rader och inte 16. På de saknade raderna redovisas bevisning som Christian Dahlman lagt åt sidan när han säger att bevisningen bara bestod av erkännandet, Christiansons utlåtande och Penttinens vittnesmål. Då avstår han från att nämna bl.a. en videoupptagning från en rekonstruktion med en stor mängd redovisade detaljer om hur mordet enligt Quick gick till, tre vittnesförhör om att Quick befann sig i området vid tidpunkten för mordet, obduktionsprotokoll, förhör med den obducerande läkaren om skadorna, offrens kläder, lakan, en fotobilaga med foton från mordplatsen och vittnesmål av ytterligare tre poliser.

Vill Christian Dahlman förmedla en bild av att domskälen var betydligt grundare än de faktiskt var? Vilken är i så fall anledningen till det?

Beträffande Seppo Penttinens vittnesmål skriver Dahlman att ”beviskraften [...] har analyserats ovan”, varvid han hänvisar (även om kapitelangivelsen 3.4 i boken är felaktig) till den ovannämnda genomgången av värderingen av Seppo Penttinens påstådda uttalande att han inte hade ställt några ledande frågor. Det är något svårt att se hur den analysen skulle kunna ha någon betydelse för bedömningen av beviskraften i Penttinens vittnesmål i Appojauremålet, som avsåg helt andra saker än frågan om han hade ställt ledande frågor.

299 – 300 ang. Sven Å. Christiansons egenintressen

På s. 299 f. diskuterar Christian Dahlman Sven Å. Christiansons expertutlåtanden i Quickmålen. Det gör han särskilt utifrån den omständigheten att Christianson intervjuade Quick för en bok om seriemördare och därför enligt Dahlman hade ett intresse av att Quick verkligen var en sådan. Jag kan inte se att domstolarna i något mål lutat sig i någon högre grad mot Sven Å. Christiansons bedömningar, och jag avstår därför från att diskutera Christian Dahlmans synpunkter i den här delen.

9. Nyårsbetraktelse 2020

I 2020 års något försenade nyårsbetraktelse om Quickärendet finns det skäl att vara ännu mer optimistisk än i halvårsbetraktelsen senast. Det känns ganska tydligt att en omsvängning är på väg. Den kommer nog att ta ännu några år, men den kommer. Numera hör jag sällan någon som tror att de sex domarna mot Thomas Quick var fel. Och påståendet att Quickärendet är en gigantisk rättsskandal förekommer alltså sällan. Det skulle i och för sig kunna bero på att det pratas om Quick rätt sällan nuförtiden, eller på att människor inte säger vad de tror när jag hör på. Svårt att veta. Min känsla är i alla fall att alltför få förstår hur det ligger till, och också är beredda att säga det.

Två saker gick i andra riktningen under halvåret. Det var dels spelfilmen Quick, som helt och hållet köpte Hannes Råstams och Leif GW Perssons verklighetsbild, dels en ny

podd från Juridicum i Lund, där de som pratade – professor Christian Dahlman och universitetslektor Sverker Jönsson – gjorde sitt bästa för att försvara teorin om en rättsskandal. Jag återkommer något till det.

Nedan kommer några strödda noteringar om vad som hänt sedan sist och några reflektioner om bl.a. orsaker och ansvar.

1. Är individualismen en orsak till att så många trodde på rättsskandalen?

Man kan inte låta bli att leta förklaringar till att så många gick på myten om rättsskandalen. Jag nämner en rad möjliga samverkande sådana i min bok Quickologi (kap. 21). Det handlade om bl.a. den mycket speciella bakgrunden där Quick plötsligt erkände en rad ouppklarade mord, några kraftfulla opinionsbildare som hävdade rättsskandalen, ett av Hannes Råstam väl förberett avslöjande att Sture Bergwall ändrat sig, några övertygande men starkt vinklade och delvis bedrägliga böcker, en omfattande publicitet där medierna tog ställning, stöd från personer med hög trovärdighet, en betydande ensidighet i rapporteringen och debatten, hårda attacker på de oliktankande, osanningar som blev till sanningar, en oprofessionell hantering från resningsåklagarnas sida, en myt om psykoterapins roll för Quicks erkännanden, tystnad från personer som visste bättre, okunskap om framför allt fakta och bevisvärdering, en benägenhet att bortse från det sannolika, ett beroende mellan myndigheter och medier, en bedövande konformism, bristande tid och intresse, intellektuellt motstånd, prestige, ovilja att ompröva, kritik som klibbade fast, leda och konventioners eller önskningskraft.

Men när jag läste Joel Halldorfs bok ”Gud: Återkomsten” fick jag känslan att mytens genomslagskraft också kan ha berott lite grand på den moderna individualismen. Halldorf skriver att vi har utgått nästan enbart från individen när vi har försökt skapa ett motståndskraftigt samhälle; vi vill ju bjuda motstånd mot ondska och galenskap. Men att då utgå för mycket från individen är farligt. Varför? Jo, för att individen ofta inte är tillräckligt stark för att stå emot när vinden blåser hårt i någon riktning. Individen låter sig föras med. Några enstaka gör det inte, men vi kan inte förlita oss fullt ut på dem.

Så ett motståndskraftigt samhälle behöver gemenskaper och kreativa diskussioner för att stå emot det som är farligt eller bara tokigt. Vi behöver minoriteter som vitaliserar diskussionen och gör slutresultatet bättre, men framför allt behöver vi en öppenhet för tankar och åsikter som avviker från kollektivets.

I Quickärendet var vi väldigt få som sa som det var, att utredningarna och domarna mot Quick var i allt väsentligt riktiga. Då var det lätt för många att dras med, ofta utan egna reflektioner. De som har tänkt lite längre och förstått – och låt mig nämna Yrsa Stenius som ett exempel på självständighet och civilkurage – förstod ganska snart hur det låg till, och vågade säga det.

En lärdom av villfarelsen om Quickärendet – jag kallar den Quickfarelsen – är nog därför att samhället behöver utveckla samhörigheten, den öppna intellektuella diskussionen och beredskapen att hantera fake news på ett moget och ansvarsfullt sätt.

2. Jurister som tror på rättsskandalen

Jag har i tidigare betraktelser dristat mig att påstå att den stora majoriteten jurister inte

alls tror på rättsskandalteorin, alltså att Thomas Quick blev felaktigt dömd för de åtta morderna. Jag har också namngett de enda jurister – dittills fyra – som än i dag hävdar denna teori bestämt. Det är åklagarna Sven-Erik Alhem och Nils-Eric Schultz, f.d. hovrättspresidenten Ralf G. Larsson och departementsrådet Maria Kelt. De har såvitt jag vet inte ändrat sig.

Den här gången vill jag tillägga två namn, nämligen de båda podd-pratarna från Lund, professor Christian Dahlman och universitetslektor Sverker Jönsson. Deras podd om Quick – bestående av fyra program – kan inte rimligen tolkas på något annat sätt än att de bestämt hävdar rättsskandalteorin. Det stämmer också med det som Christian Dahlman har skrivit i sin bok *Beviskraft* (se min halvårsbetraktelse 2019).

Nu har vi alltså sex jurister som med all sannolikhet tror att det var en rättsskandal när Thomas Quick dömdes. Men någon mer har jag inte stött på under detta senaste halvår (däremot åtskilliga med motsatt uppfattning). Onekligen skulle det dock vara intressant att få veta mer om ”styrkeförhållandet” bland jurister. Så hör gärna av er till mig, vare sig ni tror på rättsskandalteorin eller att Thomas Quick blev korrekt dömd (glambertz@hotmail.com).

3. Bayes sats, boken Beviskraft och bevisningen mot Thomas Quick

Det som hela tiden har gjort mig säker på min sak i Quickärendet är den bevisning som fanns och de slutsatser man kan dra av den. Man kan dra fram hur många egendomliga saker som helst, och det finns många sådana i Quickärendet. Men det hjälper inte om bevisningen mot Quick var så stark att det inte finns någon tvekan om att det beviskrav som gäller – skyldig bortom rimligt tvivel – var uppfyllt. Då var det inte någon rättsskandal, utan Quick blev korrekt dömd. Det betyder också att han är, bortom rimligt tvivel, skyldig.

Många ville inte låta sig övertygas av den vanliga bevisvärdering som man kan göra i målen och som jag hänvisade till. Exempel, om vi tar Johanfallet: Quick sa att han hade dödat Johan. Han berättade om det bostadsområde där Johan bodde och att han tagit pojken vid den tidpunkt på morgonen då Johan skulle gå till skolan. Han berättade om ett antal omständigheter kring området som vid kontroll visade sig stämma. Och när åklagaren tyckte att bevisningen inte räckte för åtal tog Quick fram ytterligare fem detaljer som han hade snappat upp och som övertygade åklagaren om att han måste ha varit där den aktuella morgonen. Vidare berättade Quick om hur han hade hanterat pojkens kropp på en plats i Åvike utanför Sundsvall, och även på en plats i skogen inte långt därifrån. Han pekade ut platserna på några kvadratmeter när. Och när man tog dit en likhund och lät den söka inom ett relativt stort område markerade hunden för död människa på just de båda platser där Quick hade pekat, inte någon annanstans. Quick nämnde också, utan att någon annan hade talat om det för honom, ett par kroppsliga egenheter hos Johan, nämligen ett ärr och en irregularitet med pungen. Den som bedömer sådan bevisning måste bl.a. fråga sig – oavsett hur skicklig eller oskicklig hunden må ha varit – hur Quick bar sig åt för att peka ut just de båda platser där hunden senare skulle komma att markera. Hur gjorde han detta, om han nu ville bluffa? Till bevisningen hör också att Johan än i dag är försvunnen och att detta stämmer med det som Quick berättade om hur han gick till väga. Tillkommer gör den s.k. ursprungssannolikheten, de omständigheter som gjorde Quick till en möjlig och trolig gärningsman. Det står klart att någon har mördat Johan. Vilken är sannolikheten för att det är någon annan än den som erkände mordet och mot vilken en omfattande bevisning

pekar?

När ett sådant traditionellt resonemang inte övertygade mer än jurister vana vid bevisprövning ville jag försöka visa med siffror hur ytterst osannolikt det är att Quick ljög om sin skuld till mordet. I min bok använde jag en matematiskt felaktig beräkningsmetod, eftersom jag då inte kunde räkna matematiskt korrekt, men som jag menade ändå tydligt illustrerade hur mycket mer sannolikt det var att Quick var skyldig än att han var oskyldig. Efteråt har jag lärt mig att räkna på det sätt som matematikerna anvisar, med den s.k. Bayes sats. Denna är komplicerad och svår att använda, men när man tillämpar den på Quickmålen får man ett utomordentligt övertygande resultat, som stämmer mycket väl med den bedömning som vilken brottmålsdomare som helst kan göra. För ett par av mordet är sannolikheten för Quicks skuld långt över 99 %, och för alla mordet är sannolikheten i varje fall över 98 %.

Vän av ordning säger att den siffra som beräkningarna ger beror på vilka sannolikhetssiffror som man stoppar in i formeln; hur starkt är det och det beviset? Och självklart beror det på detta. Jag menar dock att jag har värderat bevisen försiktigt, och att man under alla omständigheter – hur man än värderar dem – måste förstå att det sammanlagda bevisvärdet är mycket högt. Något seriöst försök till alternativ beräkning har inte presenterats. En advokat vid namn Alexander Barkman har visserligen invänt mot mina beräkningar (se senast i kommentarer till min Extrabeträktelse den 17 december). Men jag tror att den som följer vår diskussion kan se att han inte på allvar försöker förstå bevisningen utan i stället håller den ifrån sig med en retorik som inte är seriös.

Den tidigare nämnde professorn Christian Dahlman har skrivit en bok som heter *Beviskraft* och som lanserar Bayes sats som en metod för att säkra bevisprövning i brottmål. Han och jag argumenterade kring bevisvärdet av liksökhunden i diskussionen i anslutning till min halvårsbeträktelse den 1 juli 2019. Den som vill kan söka upp den diskussionen och själv ta ställning.

Sammantaget menar jag att den bedömning av bevisningen som man kan göra med sin domarkunskap i mycket hög grad stärks av de beräkningar som kan göras med hjälp av Bayes sats. Kort sagt: Bevisningen mot Thomas Quick var och är ramstark. Och det gäller för bevisningen i vart och ett av mordfallen. Det innebär, förstår nog även den matematiskt obevandrade, att sannolikheten för att Quick inte skulle vara skyldig till ett enda av mordet är så liten att den inte förtjänar att tas på allvar.

4. Seminariet om Cajsa Lindholms bok

Psykoterapeuten och legitimerade psykologen Cajsa Lindholm har skrivit boken ”I denna kusliga tomhet” med underrubriken ”en analys av Thomas Quicks tankevärld, dess uppkomst och gestaltning”. I oktober hölls ett mycket välbesökt seminarium om boken i Stockholm. Boken och seminariet visar bl.a. att tidigare erfarenheter av psykisk brist och trauma kan få ohyggliga konsekvenser, något man kan se redan av det som Sture Bergwall är dömd för i form av våld, sadism och pedofili.

Det var nog inte någon som gick ifrån seminariet utan det bestämda intrycket att Sture Bergwall har den bakgrunden att han mycket väl kan ha begått de många mord som han dömdes för.

5. Fortfarande har Bergwall inte väckt talan mot staten om skadestånd

Som bekant avslog Justitiekanslern Sture Bergwalls anspråk på skadestånd för det mångåriga frihetsberövande som han var föremål för efter att han erkänt de många morderna och dömts för dem. Om domarna mot honom var felaktiga har han utan minsta tvivel rätt till ett skadestånd på många miljoner kronor av staten. Så varför väcker han inte en sådan talan i domstol? Är det någon som kan ge en rimlig förklaring till det?

Jag kan det.

6. Något ytterligare om Bergwallkommissionen

Den s.k. Bergwallkommissionen utgick i sitt arbete från att Thomas Quick blev felaktigt dömd. Resultatet blev därefter. Mycket har sagts om kommissionen, kanske allra bäst i Christer van der Kwasts tillägg till hans bok Bortom rimligt tvivel.

Låt mig nu bara citera vad Quicks advokat i Johanmålet, Sten-Åke Larsson, skrev till Seppo Penttinen sedan han läst kommissionens slutsatser angående en del av bevisningen i detta mål. Det handlar om det fax med tillkommande uppgifter som sändes till förundersökningsledningen efter åklagarens preliminära beslut att inte väcka åtal mot Quick för mordet på Johan Asplund. Kommissionen godtog Sture Bergwalls påstående att faxet tillkommit efter en ”brainstorming” som han hade haft tillsammans med advokaten (alltså Sten-Åke Larsson) och psykoterapeuten Birgitta Ståhle. Sten-Åke Larsson skrev:

”Hej Seppo,

I anledning av Thomas Quicks uttalande inför Kommissionen vill jag meddela dig följande.

Jag har aldrig under den tid jag företrädde Quick haft någon genomgång eller något möte där enbart jag, Quick och Birgitta Ståhle närvarat. I något ”brainstormande” med honom har jag heller aldrig deltagit. Dennes påståenden är en ren och skär lögn – ett påhitt!

Sanningen om faxets tillkomst är följande.

Då förundersökningen i Johan-fallet var i det närmaste slutförd, tillfrågades jag av Quick om jag trodde att densamma skulle leda till åtal. Jag svarade att jag var tveksam därtill.

Någon vecka eller några veckor därefter fick jag mig faxet tillsänt för vidarebefordran till förundersökningsledningen, vilket jag omgående gjorde. Innehållet i faxet står Quick ensam för utan min medverkan.

Detta utgör den befattning jag haft rörande tillkomsten av faxet ifråga.

Hälsningar
Sten-Åke

P.S. Det är upprörande, att jag inte inför Kommissionen fick mig till del Quicks

uppgifter och gavs tillfälle att kommentera desamma.”

7. Vilka personer har gjort mest för att lura svenska folket och befästa villfarelsen?

Jag har funderat över vilka personer som har gjort mest för att lura svenska folket att tro att Quickdomarna är en gigantisk rättsskandal. Preliminärt rangordnar jag de 30 första så här:

1. Leif GW Persson
2. Hannes Råstam
3. Björn Ericson
4. Jan Olsson
5. Peter Wolodarski
6. Dan Josefsson
7. Jan Guillou
8. Daniel Tarschys
9. Petter Asp
10. Mari Heidenborg
11. Anders Perklev
12. Fredrik Wersäll
13. Jan Olsson
14. Kjell Asplund
15. Beatrice Ask
16. Morgan Johansson
17. Kerstin Skarp
18. Oisin Cantwell
19. Bo Göran Bodin
20. Åsa Linderborg
21. Eva Franchell
22. Göran Greider
23. Maciej Zaremba
24. Jörgen Huitfeldt
25. Anne Ramberg
26. Sven-Erik Alhem
27. HG Axberger
28. Pelle Svensson
29. Dan Larsson
30. Mats Parner

Åtskilliga fler finns med en betydande skuld. Det gäller bl.a. övriga resningsåklagare och övriga medverkande i Bergwallkommissionen. Kanske har jag glömt någon, men det kanske i så fall kan kvitta.

8. Kan man säga att det inte var en rättsskandal och samtidigt tro att Quick inte är skyldig?

En av mina vänner håller med mig om att domstolarna dömde rätt i alla Quickmålen; bevisningen räckte för ett konstaterande att Quicks skuld var ställd utom rimligt tvivel. Men vännen säger samtidigt att han tror att Quick är oskyldig i fråga om alla mordena.

Vilken är sannolikheten för att det förhåller sig så? Antag att sannolikheten för skuld

var 98 % beträffande samtliga åtta mord, att domstolarna nöjde sig med det och därmed dömde rätt. (Normalt ligger sannolikheten betydligt över 98 % när man faller, även om man normalt sett inte över huvud taget nämner någon siffra.)

Om sannolikheten var 98 % för skuld, då var den 2 % för oskuld. Utfallet att Quick då ändå var oskyldig i fråga om något av de åtta mordena har i så fall sannolikheten 1 minus 0,02 upphöjt till 8 eller [, om jag räknar rätt, drygt 99,999999999999 %] nästan så nära full sannolikhet som man kan komma. Utifrån detta är det enligt min mening vara svårt att tro så som min vän gör.

Hur är det över huvud taget möjligt att säga att man ”tror” en sak när sannolikheten är nästan noll?

På samma sätt är det för övrigt med flera av mordena vart och ett för sig. Hur kan man ”tro” att Quick är oskyldig när bevisningen faktiskt är som den är? I varje fall för en jurist borde detta vara omöjligt. Att det är orimligt, det står ställt utom varje tvivel.

10. Halvårsbetraktelse 2020

Claes Borgström

Den 15 maj avled Claes Borgström, enormt saknad. Om det har vi i Öjegruppen skrivit i en minnesruna. Så här skrev vi:

”Vår vän Claes Borgström har avlidit 75 år gammal. Han var bosatt i Stockholm med sin hustru Märith och efterlämnar tre barn från tidigare äktenskap med familjer.

Claes var helt orädd och engagerade sig tidigt för utsatta människor – bl.a. i KRUM (för kriminalvårdens humanisering), RFHL (för rättigheter, frigörelse, hälsa och likabehandling) och RFFR (för familjers rättigheter). Han var också en advokat som särskilt värnade barns rättigheter. På 80-talet drev han den omtalade Birkagårdsrättegången för en barnstuga mot Stockholms kommun.

För allmänheten blev Claes känd när han varje rättegångsdag kommenterade målet mot Christer Pettersson 1989 i Dagens Eko. Han blev också Sveriges första manlige jämställdhetsombudsman 2000 och var en av de få riktigt genuina manliga förkämparna i vårt land för jämställdhet och kvinnors rättigheter.

För oss är det Claes i rollen som advokat och försvarare i brottmål sedan 1980 som står i fokus. Hans egenskaper gjorde honom snabbt till en av Sveriges mest anlitade försvarare, känd för exceptionell skicklighet i rätten. Claes retoriska teknik var analytisk och skenbart enkel. Och i slutändan mycket övertygande. Hans insatser för sina klienter präglades också av ett grundläggande humanistiskt perspektiv som gjorde honom mycket efterfrågad och omtyckt. Claes var en advokat med ovanlig resning och bredd.

På 90-talet var Claes försvarare för Thomas Quick (senare Sture Bergwall). När Bergwall tog tillbaka sina erkännanden 2008 och senare frikändes angreps Claes för att ha medverkat till en rättsskandal genom en svag insats under utredningen och i domstolarna. Claes valde att rakryggat hävda sin uppfattning om det som hänt men fick se hur kollegor vände honom ryggen. Claes visste dock att han hade gjort precis det han skulle och var ingalunda en bruten man.

Det var en stor förmån att i vår krets få ta del av Claes klokskap och erfarenhet. Hans charm och känsla för trevnad var en stor tillgång när allvarliga ting avhandlades.

Vi saknar vår fantastiske vän.”

Claes artikel i SvD och debatten efter den

Innan Claes avled hade han skrivit en debattartikel om Quickärendet som Svenska Dagbladet hade beslutat att publicera. När coronapandemin tog greppet om landet sköt man på publiceringen för att inte artikeln skulle hamna i medieskugga. När Claes sedan avled, för övrigt i sviterna av covid-19, publicerade tidningen artikeln den 29 maj efter samråd med Claes hustru Märnit. Det här är Claes artikel:

<https://www.svd.se/borgstrom-quick-fallen-var-ingen-rattsskandal>

För den som inte kommer åt artikeln kan det viktigaste sammanfattas med det som Claes skrev allra sist i den: ”Bergwalls psykiska status i kombination med hans sätt att berätta och de unika omständigheter han beskrivit gör att det saknas anledning att betvivla hans ursprungliga berättelser om de mord han har erkänt.” I klartext skrev Claes att Bergwall begick de mord han dömdes för.

Och så här förklarade Claes skälen till att han skrev artikeln och därmed bröt mot den lojalitet som han enligt advokatetiken var skyldig sin tidigare klient: ”Klientlojaliteten är ett grundläggande inslag i advokatens verksamhet, vilket innebär att klientintresset går före andra intressen förutsatt att advokaten håller sig inom lagens ramar. Advokaten har tystnadsplikt gällande vad som förekommit mellan hen och klienten. – Bergwall har dock löst mig från min tystnadsplikt. Det gjorde han år 2008 i ett telefonsamtal mellan oss två, omkring en timme före den intervju Hannes Råstam genomförde med mig för SVT. – Jag är ändå skyldig att överväga om jag skadar honom genom att uttala mig. Förutom kravet på lojalitet mot den enskilde klienten Bergwall är det också nödvändigt att ta hänsyn till hur ’det allmänna klientkollektivet’ kan komma att påverkas av att en advokat beskriver sin klients agerande i ett rättsligt ärende. – Bergwall har, efter att han återtagit sina erkännanden, beljugit och förtalat mig och lyckats dupera i stort sett alla i medierna och övriga mer eller mindre etablerade professionella kommentatorer om vad som faktiskt förekommit under de aktuella åren. Det har fått till följd att ’rättsskandalen’ tycks ha fått fäste hos allmänheten med allt vad det innebär för förtroendet för rättsväsendet. – Mot bakgrund av vad som redovisats ovan får lojaliteten vika för allmänintresset.”

Bergwalls nuvarande advokat Thomas Olsson skrev en replik med kritik mot Claes Borgström. Han menade att det skäl som denne hade för sin artikel var rent personligt och klandrade honom dessutom för att under utredningarna och rättegångarna inte ha ingripit för att få Bergwall friad. Advokater måste ibland slira lite grand på både sanning och logik för att få ihop ett försvar för klienten.

Vi i Öjegruppen sände en motreplik till tidningen, men SvD ville inte fortsätta den polemiska debatten. Man bad i stället att någon av oss skulle skriva en mer framåtsyftande artikel. Detta gjorde jag, och den publicerades i tidningen i söndags (nätet) och måndags (papperstidningen). Det här är en länk till artikeln: <https://www.svd.se/lambertz-vi-maste-avsta-fran-pajkastning/i/utvalt/om/fallet-sture-bergwall>

För den som inte kan läsa via länken kan det viktigaste sammanfattas genom de tre åtgärder som enligt mig, med hänvisning till Claes Borgström, måste vidtas för att samma sak som skedde i Quickärendet aldrig mer ska kunna upprepas:

”1. Vi måste genomföra en lagändring som gör det omöjligt för åklagare att riva upp lagakraftvunna morddomar efter resning. Ett sådant undanröjande måste fordra domstolsprövning. Här handlade det om sex domar för åtta mord efter långvarig utredning och eniga domstolar. Det handlade om föräldrar vars barn hade mördats. Det är alldeles orimligt att åklagare lättvindigt kan besluta att sådana domar inte ska gälla.

2. Åklagarna måste få en omsorgsplikt när en dömd person återtar ett tidigare erkännande. I resningsprocessen hölls ett enda förhör med Sture Bergwall, inga besvärliga frågor ställdes. Givetvis borde han ha tillfrågats hur han vid tio olika tillfällen i tre olika mordfall kunde peka ut den plats där en hund senare skulle komma att markera för molekyler av död människokropp. Och han borde ha tillfrågats hur han kunde veta att det skulle ligga en såg i skogen efter två mord som han sagt sig ha begått. Och så vidare.

3. Vi måste se till att det aldrig mer tillsätts en statlig utredning – såsom Bergwallkommissionen – med ett mandat som utgår från att en friande dom innebär att den åtalade måste vara oskyldig. En sådan utgångspunkt kan man ha om oskulden är uppenbar, men inte annars. Och särskilt inte om den friande domen har tillkommit utan prövning av bevisningen.”

Debatten fortsätter. Det var en oerhörd sak som hände i Sverige åren 2008 – 2013. Det är en viktig uppgift för vårt rättsväsende – inkl. lagstiftaren – att se till att något sådant aldrig kan hända igen.

Människors syn på saken efter Claes Borgströms ord

Effekten av Claes Borgströms artikel har varit tydlig. En rad personer har uttryckt stöd för Claes och den linje som han hävdade. Den effekten har varit ungefär lika markant nu som när Justitiekanslern i juni 2018 avslög Bergwalls skadeståndsanspråk. Han fick ingenting alls. Och sedan avstod han från att väcka talan i domstol trots att det där hade räckt att visa ”skada” och ”fel eller försummelse vid myndighetsutövning”. Det hade varit mycket lätt för vilken advokat som helst, om sanningen hade varit att Bergwall blev oskyldigt dömd.

Såvitt jag kan bedöma har Claes Borgströms artikel betytt mer för människors syn på skuldfrågan än de försök som jag själv har gjort att visa den enorma styrkan i bevisningen mot Bergwall, bl.a. att den vid en rent matematisk beräkning motsvarar en sannolikhet för hans skuld på långt över 99 procent.

Att Claes Borgströms ställningstagande betyder mycket är inte förvånande. Han var allmänt känd som en ovanligt skicklig försvarare med hög integritet och stor omsorg om sina klienter. Och dessutom hade han förstahandskunskap när det gällde utredningen och det som hände i domstolarna. Han var nämligen där. Människor förstår att Claes hade hög trovärdighet i det som han skrev.

Trots effekten av Claes Borgströms artikel är det för tidigt att säga att det har vänt när det gäller allmänhetens syn på saken. Av de drygt 1200 namn som jag har noterat som stödjare respektive motståndare, när jag själv har argumenterat för att utredningarna och domarna mot Thomas Quick var riktiga, är visserligen ca 70 % stödjare. Men det ska man inte dra för stora växlar på, det är naturligt att fler stödjare än motståndare har gett sig till känna för mig.

Man kan förstås diskutera vilken betydelse det har hur många som tror si eller så. Sanningen är ju som den är, oavsett vad vi tror. Men eftersom det hos många tycks finnas en uppfattning att nästan alla tror på den s.k. rättsskandalen – det gav bl.a. Svenska Dagbladets rättskrönikör Mårten Schultz uttryck för i en kommentar till Claes Borgströms artikel – kan det ha sitt intresse.

Varför inte ett förtalsmål?

Vi i Öjegruppen har flera gånger diskuterat om vi, eller någon av oss, borde väcka en skadeståndstalan för förtal. I medierna har det ju i olika sammanhang skrivits och sagts i ofta kränkande ordalag att framför allt Christer van der Kwast, Seppo Penttinen, Sven Å. Christianson och Claes Borgström såg till att Sture Bergwall dömdes oskyldig för åtta mord.

Så varför har vi inte inlett någon sådan process om vi är så säkra på vår sak som vi säger?

Det finns i huvudsak tre anledningar.

Den första är att en process skulle vara mödosam, tidskrävande och inte särskilt rolig att ägna sig åt.

Den andra anledningen är att det finns en kostnadsrisk med förtalsmål. Sådana är mycket svåra att vinna, särskilt mot medierna. Och man kan mycket väl tänka sig att en domstol kommer fram till att det var försvarligt av tidningar, radio och tv att skriva och säga som de gjorde ÄVEN OM utredningarna och de fällande morddomarna mot Quick var riktiga. Varför? Jo, därför att myndigheterna – framför allt åklagarna och Bergwallkommissionen – ju har sagt att det begicks allvarliga misstag. De har visserligen fel, men så har de faktiskt sagt. Och då var det kanske rimligt av medierna att skriva ungefär samma sak?

Den tredje anledningen är att en eventuell vinst för oss i en förtalsprocess skulle vara svår att hantera för samhället. Då skulle det slås fast att medierapporteringen varit felaktig, vilket är nästan detsamma som att Bergwall är skyldig. Först blir Bergwall friad efter resning. Sedan blir han i praktiken förklarad skyldig i en förtalsrättegång. Sådant kan nog visserligen behöva inträffa ibland, men vi har hittills sagt oss att det bör undvikas i det längsta.

När har Quickärendet vänt?

Det går som sagt inte att hävda att det har ”vänt” än, om man med det menar att majoriteten av intresserade personer inser – eller åtminstone tror – att Thomas Quick dömdes korrekt. Man kan ju också fråga sig hur detta i så fall ska kunna konstateras, någon enkät e.d. om saken lär knappast bli genomförd. Om medierna skulle ändra sig och skriva att de hade fel, då skulle det säkert gå fort. Men något sådant lär inte hända. Det tar säkert emot för mycket att erkänna att allt man sa och skrev om Quickärendet mellan 2008 och 2015 var tokigt. Så viktig är inte sanningen, och inte heller att ge upprättelse åt de personer som man har förtalat.

Men med detta sagt måste man se Svenska Dagbladets agerande i fråga om Claes Borgströms artikel (se ovan) som en försiktig halv reträtt. Längre kunde man nog inte komma just nu, och det hedrar tidningen att den i alla fall ställde sig på neutral mark. Kulturdebattredaktören Elsa Westerstad tycks ha insett något viktigt. Även tidigare har SvD intagit en försiktigare hållning än flera andra. Särskilt Dagens Nyheter (som visserligen vacklade lite 2012), Aftonbladet och Sveriges television har starkt och högljutt hävdad ”rättsskandalen”.

Oavsett mediernas förhållningssätt framöver kan man nog tänka sig att olika händelser medför att verkligheten börjar sjunka in hos allmänheten. Att den redan gjort det bland juristerna i landet står klart. De allra flesta jurister som hör av sig säger (ungefär) att de förstår att Quick blev korrekt dömd. Bara sju jurister säger eller visar i dag öppet att de tror att Quick blev oskyldigt dömd (Sven-Erik Alhem, Alexander Barkman, Christian Dahlman, Sverker Jönsson, Ralf G. Larsson, Mårten Schultz och Nils-Eric Schultz). Ytterligare två har sagt det privat till mig.

Bland journalister är det sedan öppet betydligt fler som öppet förlitar sig på rättsskandalen. I den skaran har under det senaste halvåret tillkommit Lisa Magnusson på Dagens Nyheter och Johan Rudström på Upsala Nya Tidning.

Men när kan det vara korrekt att hävda att ”det har vänt”? Jo, i varje fall **om det står klart för de allra flesta intresserade** att det blev fel när Bergwall friades från de åtta morderna. Än så länge är det nog som sagt inte så. Och det gäller även om bl.a.

- JK-beslutet att avslå Bergwalls skadeståndstalan,
- ställningstagandet från Bergwalls advokat att inte väcka skadeståndstalan mot staten trots att 15 mkr är lätta att ro hem om man har rätt,
- Claes Borgströms besked,
- det som kan uppfattas som en halv reträtt av SvD, och
- de matematiska beräkningarna av bevisvärdet för Quicks skuld tycks ha fått många att svänga.

Ett par av oss skriver f.n. på en bok som är tänkt att komma ut ”när det har vänt”. Den ska alltså **inte argumentera för** att Thomas Quick blev korrekt dömd utan **utgå från att detta har blivit allmänt accepterat**. I det läget är det intressant att analysera vad som hände under ”de förskräckliga åren”. Att försöka förstå varför nästan hela Sverige plötsligt blev blint. Om det nu var så plötsligt?

Den analysen är en mycket intressant övning.

Diskussion med Alexander Barkman om bevisvärdet i Johanmålet

Den som har följt min blogg och mitt Facebookflöde angående Quickärendet vet att jag och advokaten Alexander Barkman skriver en gemensam promemoria angående bevisningen för Quicks skuld till mordet i Sundsvall på Johan Asplund. Vi argumenterar alltså mot varandra, jag för att bevisningen var stark, han för motsatsen. Detta började vi med i januari i år, och nu återstår bara Alexanders ”slutplädering”. Sedan lägger jag ut promemorian på min blogg för att var och en som är intresserad ska kunna bilda sig en uppfattning om argumentationen och styrkan i bevisningen.

Mordet på Olle Högbom

Ett av de mord som Thomas Quick erkände, men som inte hann utredas tillräckligt för att tas till åtal, var det på Olle Högbom. Olle var en yngling som försvann i Sundsvall år 1983 och som har varit försvunnen sedan dess. Quick berättade att han hade mött Olle en kväll i närheten av pojkens läroverk och dödat honom på skolgården.

I mars i år hade Dagens Nyheter en artikel om en journalist vid namn Martin Ezpeleta som börjat forska kring Olle Högboms försvinnande och bl.a. pratat mycket med Olles far Ruben, som aldrig gett upp sökandet efter sin son och som ända från början varit helt övertygad om att Quicks erkännande var felaktigt. Det stämde bara inte, tyckte han. Artikeln i DN utgår från detta, och det sägs bl.a. att ”en journalist med insyn i fallet menar att det var Ruben som knäckte gåtan Thomas Quick”.

Det kan vara intressant att jämföra med Thomas Quicks egna ord om saken. I sin bok *Kvarblivelse* skrev han år 1998 så här om mordet på Olle Högbom (s. 174 f.):

”Som jag nämnde igår har jag skrivit ett brev till O.H.:s föräldrar och idag lade jag det på postlådan. Föräldrarna har ju skrivit till mig tidigare, jag läste dessa brev innan jag skrev mitt brev och, osäker om det var rätt av mig eller inte att posta brevet, känner jag att det var riktigt. Jag skrev ordagrant så här:

’Bästa R och K.H

Säter den 19/6 1997

Detta brev är mycket svårt att skriva men jag känner att jag på något sätt vill höra av mig. Det smärtar mig djupt att Ni ännu inte fått visshet om vad som hände Er son den ödesdigra kvällen i början av september 1983. Jag har de senaste dagarna funderat mycket över om jag skall be Er komma hit till sjukhuset för att träffa mig. Jag vet inte om detta skulle vara möjligt – skulle Ni orka ett möte med mig, skulle jag orka möta dem som jag gjort så illa? Och skulle polisen tillåta det? Jag vet inte. Jag kan i alla fall skriva detta brev och det är min förhoppning att Ni orkar ta del av det. Jag vill tala om att jag, när semestrarna är över, kommer att göra allt jag förmår för att Ni skall få besked och visshet. Sanningen kommer att smärta men jag har förstått att vissheten kanske kan stå över denna smärta. När verkligheten är känd kan den aldrig göras okänd. Jag var alltså i Sundsvall en onsdagskväll i början av september 1983 och jag mötte O.H. i närheten av läroverket. Jag dödade O.H. på skolgården. Jag skall här inte beskriva händelsen, men jag vill att Ni skall veta att denna händelse växer fram, under kamp och utsäglig sorg och att jag tror att HELA händelsen skall vara framlockad mycket snart.

Jag vet att Ni, R, har skrivit en bok om O.H.:s försvinnande. Jag vill tala om att jag inte har läst den. Jag vet att Ni var närvarande under rättegången i Falun i maj. Ni fick då en bild av mig, mer än den som syns i massmedia. Jag önskar att Ni då också fick en viss förståelse för hur oerhört svårt det är för mig att ta fram de ohyggligheter som jag har orsakat och att detta svåra är en av orsakerna till att det dröjt så lång tid innan ni får/fått besked. Jag är bedrövad över all sorg och lidande jag har orsakat Er. Jag hoppas att dessa korta rader kan kännas som ett viktigt steg till visshet för Er.

Med all högaktning

T.Q.’

Hur kommer O.H.:s föräldrar att reagera på mitt brev? Ja, om detta vet jag inte. Jag kan däremot hoppas att brevet ger dem en trygghet i så måtto att de vet att jag är beredd att ge dem den visshet de under så många år har sökt.

OM JAG ORKAR ... MÅTTE MIN ORK HÅLLA!

När jag pratade med Seppo häromdagen talade han om för mig att undersökningarna i Norge just nu ligger nere på grund av massmedias påträngande närvaro. Man väntar en tid och hoppas därigenom att intresset från media skall svalna så att de i lugn och ro får genomföra de undersökningar som måste göras. Resultatet av dessa måste jag kunna hantera, orka med. Inte minst med tanke på O.H.:s föräldrar.”

--

Så långt alltså Sture Bergwall, som hette Thomas Quick när han skrev dessa ord. Var och en är fri att fundera. Är det en lögnare eller en ångerfull mördare som skriver?

11. Nyårsbetraktelse 2020–21

Tio tidigare betraktelser

Detta är den elfte halvårsbetraktelsen om Quickärendet. Den första skrev jag till nyåret 2015–16 och den senaste vid halvårsskiftet 2020. Jag har lagt ut ett dokument på min hemsida där de tidigare tio betraktelserna finns samlade. Och här kommer en innehållsförteckning till det dokumentet:

[Innehållsförteckningen utelämnas här. I stället ligger en innehållsförteckning till samtliga tolv betraktelser sist i detta dokument.]

Vad har hänt sedan sist?

Under det andra halvåret 2020 har det (såvitt jag vet) hänt främst två saker som rör Quickärendet:

1. Vi i Öjegruppen och ytterligare några personer skrev en ”jubileumsartikel” i Upsala Nya Tidning till tioårsdagen av den s.k. Quickfarelsen, alltså villfarelsen att de fällande domarna mot Thomas Quick var felaktiga och därmed en stor rättsskandal. En delvis intressant diskussion följde på artikeln.
2. I norsk tv har visats en serie på fem avsnitt om nioåriga Therese Johannessens försvinnande sommaren 1988. Serien har en för medierna ny hållning. Där utesluts nämligen inte att Quick faktiskt talade sanning när han erkände detta mord.

I den här betraktelsen ska jag beröra dessa båda händelser och diskutera ytterligare några saker kring Quickärendet. Så här:

- Tioårsartikeln
- Helena Nymans syn på saken
- Den norska serien om mordet på Therese Johannessen
- Filmen ”Quick” och vad den saknar

- En sammanställning av bevis för alla åtta mord
- Promemorian med advokaten Alexander Barkman
- Är det något särskilt med Sverige som gör oss mottagliga för villfarelser?

Tioårsartikeln

Den 3 september var denna artikel intagen i Uppsala Nya Tidning under rubriken ”Villfarelsen om Thomas Quick tio år”:

”Den 3 september 2020 fyller villfarelsen om domarna mot Thomas Quick tio år. Den 3 september 2010 meddelades nämligen den första friande domen efter hovrättsbeslut om resning. Under åren därefter restes sedan de övriga fem domarna mot Thomas Quick, eller Sture Bergwall som han numera heter. Bergwall bodde i Uppsala under en tid och gick på Fjellstedtska skolan. En av oss blev överfallen av honom med kniv i en lägenhet på Skolgatan 1974 och nästan dödad.

Enligt hovrättens resningsbeslut skulle frågan om skulden till de åtta mord som domarna gällde prövas på nytt i tingsrätten. Åklagarna valde trots detta att lägga ner åtalet. När det sker måste domstolen frikänna den tidigare dömda utan egen prövning. Och så skedde.

De flesta antog att detta innebar att Thomas Quick hade dömts felaktigt och att han var oskyldig till de åtta mord som han hade dömts för. Detta antagande förstärktes av dramaturgin kring Quickärendet. Starka författare och debattörer hävdade att det inte fanns någon bevisning mot Quick utöver hans erkännanden. Det blev till en sanning i mångas ögon. Alla dominerande medier i landet stämde in. Enstaka motröster trycktes tillbaka med stor kraft.

Sedan dess har flera böcker skrivits om Quickärendet, bl.a. fyra som har författats av några av oss som skriver under denna artikel. Den allmänna inställningen till Quickdomarna har nog förändrats en del genom detta, och genom den debatt som förekommit. Senast publicerade Svenska dagbladet en debattartikel som Claes Borgström skrev strax innan han avled. Där sa Claes Borgström att det inte finns någon som helst anledning att tro annat än att Quicks erkännanden var riktiga; han hade begått mordet.

Många tycks ha övertygats av Claes Borgströms ställningstaganden. Han var med och visste hur det låg till. Men ändå lär de flesta i landet – jurister undantagna – fortfarande tro att Quick/Bergwall blev felaktigt dömd för åtta mord och att det därför inträffade en stor rättsskandal i Sverige under 1990-talet och början av 2000-talet.

Nästan alla som har satt sig in ordentligt i ärendet torde dock numera inse att Thomas Quick inte blev felaktigt dömd. Bevisningen mot honom räckte och blev över. Och det gäller samtliga åtta mord. Man kan dra fram hur många ”skumma” omständigheter som helst kring utredningarna, det hjälper inte: bevisningen var och är ramstark. Tre av de ovannämnda böckerna visar detta med stor tydlighet. Detaljerad information om bevisningen finns tillgänglig för den som så önskar.

Rättsskandalen finns alltså inte. Thomas Quick blev korrekt dömd på grundval av fullt tillräcklig bevisning. Och hur har man egentligen rimligen kunnat tro något annat under alla dessa år? Hur kunde man tro att flera domstolar i sex olika domar kunde komma

fram till samma sak? Att bevisningen var så stark att det var ställt utom rimligt tvivel att Quick var skyldig till de åtta mordena? Men att han inte hade begått ett enda? Det är alldeles orimligt, och det bör alla som har kunskap om vårt rättsväsende förstå.

Och hur kunde man tro att ett 30-tal poliser, åklagare, advokater, sakkunniga och terapeuter skulle samordna sig i något slags nätverk (en ”sekt”) för att få en person fälld för mord utan att det faktiskt fanns avgörande bevisning?

Men så beskrevs det av centrala aktörer som Sveriges Radio och Sveriges television. Och Bergwallkommissionen fick klara direktiv och utgick från ett givet facit – att Quick var oskyldigt dömd. Därigenom cementerades uppfattningen om en rättsskandal.

Tio år för en villfarelse av denna magnitud. Det är genant för Sverige – framför allt för vårt åklagarväsende, våra medier och Bergwallkommissionen – att något sådant har kunnat inträffa i vårt land.”

*Sven Å. Christianson, professor i psykologi
Håkon Gröttland, tidigare politioverbefjänt
Lennart Höglund, f.d. byråsekr., offer för knivöverfall
Christer van der Kwast, f.d. överåklagare
Göran Lambertz, f.d. JK och justitieråd
Cajsa Lindholm, leg. psykolog och psykoterapeut
John B. Ottersen, tidigare politietterforsker
Seppo Penttinen, f.d. kriminalinspektör
Gubb Jan Stigson, f.d. kriminalreporter*

Helena Nymans syn på saken

Med anledning av att Thomas Quicks verksamhet hade nära samband med Falun, där Sture Bergwall bodde i många år, hade vi erbjudit artikeln till Falu-Kuriren. Där är Helena Nyman chefredaktör. Hon avböjde publicering men gjorde i stället ett specialnummer av tidningen med motsatt inriktning: Nu var det tio år sedan rättsskandalen avslöjades, tio år sedan det klarlades att Thomas Quick ljög om de mord som han hade dömts för. Tio år sedan det slogs fast att han var oskyldig. Och i en krönika skrev Helena Nyman själv: ”Här har en man dömts för ett antal mord han omöjligt kan ha begått.”

Efter detta utspann sig en diskussion mellan Helena Nyman och mig. Den är intressant bl.a. därför att den möjligen visar hur somliga journalister ser på frågan om skuld och oskuld och frågan om rätt och fel. Jag återger därför några förkortade delar av diskussionen här.

Jag: Vad har du för grund för påståendet att Bergwall är inte bara frikänd utan också oskyldig?

Helena Nyman: Den som är frikänd är också att betrakta som oskyldig.

Jag: Men i din krönika skriver du väl att han faktiskt ÄR oskyldig? Du skriver ju dessutom ”Här har en man dömts för ett antal mord han omöjligt kan ha begått.” – Sätter du personligen likhetstecken mellan ”betraktas som” och ”vara” oskyldig?

Helena Nyman: Om rättsväsendet slagit fast att en person är oskyldig är det också det jag utgår ifrån. Då är Sture Bergwall oskyldig – tills något annat bevisas. De tidigare

fällande domarna – och underlaget till dem – har grundligt granskats och det finns mängder av uppgifter som visar att Bergwall blev felaktigt dömd.

Jag: Du säger "Om rättsväsendet slagit fast att en person är oskyldig", men något sådant slår rättsväsendet aldrig fast. Vad domstolen slår fast när den frikänner är att bevisningen inte räcker.

Helena Nyman: Att få resning och frias i åtta fall av mord är per definition en rättsskandal och Bergwall är nu en fri man – ett faktum som inte behöver ifrågasättas. Bergwall är frikänd och det finns ingen anledning för mig eller Falu Kuriren att ifrågasätta det.

Jag: Du skriver "Att få resning och frias i åtta fall av mord är per definition en rättsskandal". Men du har missuppfattat även detta i vårt rättssystem. Tänk tanken att de resta domarna var riktiga och att frikännandena berodde på dåligt arbete av åklagarna. Var menar du att rättsskandalen finns i så fall? – Och hur svarar du på frågan jag ställde tidigare, om du sätter likhetstecken mellan "betraktas som" och "vara" oskyldig?

Helena Nyman: Jag anser nog att jag svarat på den viktigaste frågan flera gånger; Bergwall har friats och är inte längre skyldig till mord.

Helena Nyman menar alltså att ett frikännande *faktiskt* innebär att den åtalade inte har gjort sig skyldig till brottet (1), att frikännandet *faktiskt* visar att en tidigare fällande dom var en skandal (2) och att Quick *faktiskt* dömdes för ett antal mord som han omöjligt kan ha begått (3).

Och kanske behöver man som journalist inte bekymra sig för om det står alldeles klart att det man säger är hundraprocentigt galet, så som det är med dessa tre påståenden av Helena Nyman.

Jag har sett mycket tokigt i Quickärendet. Helena Nymans påståenden går in på tangerad första plats.

Den norska serien om mordet på Therese Johannessen

Under hösten sände norsk tv, NRK, en serie i fem delar om nioåriga Therese Johannessens försvinnande 1988. Detta mord erkände Thomas Quick, som han då hette, år 1996 och dömdes för det 1998. Han frikändes 2011 efter resning 2010. Någon annan gärningsman har den norska polisen inte kunnat finna, så försvinnandet är ouppklarat.

Serien fokuserar på Thereses mamma och hennes förhoppningar att flickan inte är död. Den redovisar några spår och misstankar i polisutredningen som inte ledde någonstans. De första två avsnitten redogör för försvinnandet och all förfäran omkring det. I avsnitt 3 redovisas Quicks erkännande och domen mot honom på ett bra sätt, och i avsnitt 4 kommer kritikerna (framför allt Dan Josefsson och Jenny Küttim) till tals i samband med att resningsprocessen redovisas. I avsnitt 5 visas dagsläget med den osäkerhet och förtvivlan som blivit kvar. Den norske polis som arbetat allra mest med fallet, Håkon Grøttland, säger sig övertygad om att Quick/Bergwall är gärningsman. Han får stöd av bl.a. den omständigheten att det som kallats Pakistanspåret – en spekulation av framför allt journalister att Therese kunde ha förts till Pakistan av en man som skulle kunna vara

hennes pappa – har avfärdats en gång för alla efter förnyade undersökningar 2019 av en cold case-grupp som slog fast att teorin är grundlös.

Till skillnad från andra dokumentärer och spelfilmer, som alla utgår som en självklarhet från att Quick ljög när han tog på sig skulden för mordet, håller denna serie öppet för möjligheten att han faktiskt är gärningsman och i stället ljög när han ändrade sig.

Det är uppmuntrande att någon i medierna äntligen har vågat öppna på locket och se efter vad som finns därunder. Förhoppningsvis är det en försiktig början till en nyktrare och öppnare syn på Quickärendet även i medierna. En sådan kunde för övrigt skönjas hos Svenska Dagbladet när man publicerade Claes Borgströms artikel, där Claes som Quicks försvarare när denne dömdes förklarade sig övertygad om att Quick begått mordet (se halvårsbetraktelsen 1 juli 2020).

Filmen "Quick" och vad den saknar

Den svenska spelfilmen Quick med bl.a. David Dencik, Jonas Karlsson och Alba August kom sommaren 2019. Jag såg den sent omsider nu i höst och skrev om den i min söndagsbetraktelse nr 280. Det är en ganska bra film (7 på en tiogradig skala), åtminstone om man själv bortser från vad filmen bortser från. Nämligen den bevisning som fanns och finns mot Quick. I filmen "glömmer man bort" drygt 100 centrala bevis, indicier och andra omständigheter som talar för Quick som gärningsman. Intrycket som filmen förmedlar är att Quicks erkännande var det enda beviset förutom några små brända bitar som först antogs bestå av människoben men i resningsprocessen ansågs vara plast.

Får man inte veta något om alla de viktiga bevisen – som med långt över 99-procentig sannolikhet visar att Quick begick mordet – blir man förstås lätt övertygad om Quicks oskuld. Och den som väljer att inte visa bevisen kan utan problem manövrera sig förbi sanningen.

En sammanställning av bevis för alla åtta mordet

Efter att ha sett filmen gjorde jag en förteckning på 20 sidor över alla viktiga bevis i de åtta mordfallen. För den som vill skaffa sig en egen bild av bevisningen finns promemorian på min hemsida, goranlambertz.se, i det som kallas "Extramaterial" till min bok Quickologi (p. 26). Jag sände för övrigt promemorian till de fem jurister som öppet säger att de tror att Bergwall är oskyldig (för namnen se Halvårsbetraktelsen om Quickärendet 2020) och undrade om de ville kommentera. Min förhoppning var att de skulle ta till sig av den massiva tyngden i bevisningen och kanske inse att rättsskandalen är en villfarelse. Men ingen av dem har hört av sig, så jag vet inte hur det gick.

Promemorians förteckning innehåller inte de invändningar som har rests och kan diskuteras beträffande de olika bevisen. Enligt min mening behövs egentligen inte det, för texten i promemorian är korrekt som den står och talar för sig själv oavsett invändningar. Jag har ändå påbörjat en komplettering av promemorian med invändningar och motinvändningar. Så småningom ska jag lägga ut även den kompletterade promemorian på min hemsida.

Promemorian med advokaten Alexander Barkman

Några av läsarna vet att jag och advokaten Alexander Barkman skriver en gemensam promemoria angående bevisningen för Quicks skuld till mordet i Sundsvall på 11-årige Johan Asplund. Vi argumenterar och motargumenterar, varvid jag pekar på det som gör bevisningen stark, Alexander på motsatsen. Detta började vi med i januari 2020, och sedan maj återstår bara Alexanders ”slutplädering”. Den har han emellertid haft svårt att få ur sig. Jag kan visserligen förstå honom, hans uppgift är svår. Men jag hoppas ändå att promemorian snart ska bli tillgänglig för alla, så att en omfattande och ingående diskussion om bevisen kan studeras och bedömas av alla som är intresserade.

Är det något särskilt med Sverige som gör oss mottagliga för villfarelser?

Att föreställningen om Quickärendet som en rättsskandal är en stor och allvarlig villfarelse är mycket lätt att konstatera för den som är kunnig och öppen. Man kan undra varför sanningen ändå har så förtvivlat svårt att slå igenom. Beror det på något som är speciellt för Sverige och svenskarna månntro? Jag rörde vid den frågan i min förra betraktelse (2020-07-01) och ska återkomma lite mer koncentrerat till den nu.

Jag tror att villfarelsen och dess livskraft beror på framför allt dessa omständigheter:

1. Det budskap om en rättsskandal som fördes fram av i första hand Hannes Råstam, Sveriges television och Leif GW Persson hade en kraftfull dramaturgi och fick ett väldigt genomslag.
2. Medierna ställde sig snabbt och enigt bakom det kraftfulla budskapet. Det gick inte att hejda.
3. Journalisternas utsatta arbetssituation medförde att de aktade sig noga för att gå emot den allmänt vedertagna sanningen att Quickdomarna var en rättsskandal.
4. Den tradition av försiktighet som finns bland oss jurister gjorde att nästan ingen jurist sa ifrån fastän det för oss var ganska lätt att se att mediebudskapet var förenklat, vilseledande och – om man tittade efter ordentligt – falskt.
5. Hos Riksåklagaren och bland resningsåklagarna begicks utomordentligt allvarliga fel som präglades av undergivenhet inför mediebilden och en betydande brist på civilkurage.
6. När tvivlen på att det verkligen var fråga om en rättsskandal började komma fick konformismen och rädslan för att erkänna att man haft fel fullt genomslag. Det blev för svårt att byta fot, ingen ville riskera att tappa ansiktet.
7. Bevisvärdering är en ganska svår verksamhet, i varje fall för andra än de jurister som ägnar sig åt den i professionen. Det kan vara lätt att förblindas av att det finns invändningar mot enskilda bevis, svårt att göra en samlad värdering av den bevisning som faktiskt finns.

Jag tror att nr 1–6 av dessa omständigheter kan delvis hänföras till speciella förhållanden i vårt land. Detta kan jag inte leda i bevis utan får nöja mig med mina intryck vid en jämförelse med särskilt USA, England, Danmark och Norge. Så här:

I fråga om **nr 1, de effektiva budbärarna och den kraftfulla dramaturgin**, är mitt intryck att vi i Sverige har en ovanligt stark auktoritetstro och svag motståndskraft mot budskap som förmedlas av personer och institutioner som vi är vana att lita på.

Beträffande **nr 2, enigheten bland medierna**, gäller detsamma. Om så gott som alla förmedlar samma budskap slår vi svenskar oss gärna till ro där många i andra länder förhåller sig mer skeptiska. Något utrymme för motröster finns inte. Vi är ett konsensusområde. Konformismen är ovanligt utbredd i vårt land liksom skoningslösheten mot dom som säger emot.

Nr 3, journalisternas utsatta arbetsituation, har nog mindre betydelse i sammanhanget. Men det är ett faktum att det har blåst snålt på arbetsmarknaden för journalister i Sverige det senaste decenniet. Det kan vara mycket äventyrligt att gå mot strömmen, man riskerar sitt goda rykte och sin försörjning. De båda som gick sin egen väg i Quickärendet, Kristina Hultman och Yrsa Stenius, blev mycket omilt (för att inte säga skamligt) behandlade av kollegerna.

När det gäller **nr 4, försiktighetstraditionen bland svenska jurister**, har jag inte något egentligt underlag för att påstå att vi skiljer oss från jurister i andra länder. Men det står alldeles klart för mig att påtagligt många svenska jurister är betydligt räddare för att göra fel än angelägna att verkligen göra rätt. I traditionen ligger en stark ovilja mot att på något sätt ifrågasätta rättsliga avgöranden och särskilt att påpeka att den som är frikänd kan vara skyldig. Den s.k. oskuldspresumtionen står mycket stark. Den friade må vara uppenbart skyldig, men det säger man inte när saken väl är rättsligt avgjord. Det är naturligtvis i grunden bra, men försiktighetstraditionen går enligt min mening för långt, så långt att det ibland blir samhällsskadligt.

I fråga om **nr 5, de allvarliga åklagarfelen**, rörde det sig om en myndighetsföljsamhet med medierna som tyvärr har blivit vanligare här i landet de senaste 20 åren. Förmodligen handlar om det om en rädsla för hård mediakritik men också om en allmän önskan att vara till lags. Jag tror inte att den är så stark i t.ex. de övriga nordiska länderna. – Hade åklagarna bara granskat Sture Bergwalls återtagna erkännanden hade de upptäckt flera saker som inte stämde och som borde kontrolleras. Det gick på tok för fort, och noggrannheten var obefintlig.

Och när det slutligen gäller **nr 6, rädslan för att erkänna fel**, tror jag att även den är vanligare i Sverige än i jämförbara länder. Det är få svenskar som vågar säga offentligt att de inser att de hade fel. Quickärendet är ett exempel på fall där det rimligen numera finns många som **borde** säga så, och därmed visa ett civilkurage som vi har anledning att efterlysa här i landet.

Tänk om det kunde vara så lyckligt att lärdomarna av Quickärendet så småningom förde det goda med sig att vi svenskar

- blev mindre konsensusinriktade,
- fick en starkare motståndskraft mot trender och förhärskande uppfattningar,
- blev öppnare till sinnet och mindre skoningslösa inför avvikande uppfattningar och
- visade ett större mått av civilkurage.

Det vore något.

12. Halvårsbetraktelse om Quickärendet 2021

Sedan den förra halvårsbetraktelsen, till nyåret 2020–21, har jag råkat ut för en sak som i vissa avseenden är mycket lik Quickärendet. En våldtäktsanklagelse. Likheten gäller främst mediernas och många människors förhållningssätt och reaktioner, men också den lätthet med vilken brottslingen förmår grundlura sin omgivning, och några tydliga brister i åklagararbetet.

Jag återkommer något till parallellerna mellan Quickärendet och våldtäktsanklagelsen i min bok "När sanningen inte räcker", som kommer den 30 augusti.

Vändningen

Man ska inte ropa hej. Men nu tror jag ändå att det snart är dags. De allra flesta som har satt sig in rimligt i saken tycks ha förstått, några samtal under det här halvåret har övertygat mig om det: De fällande domarna åren 1994 – 2001 mot Thomas Quick för åtta mord var inte någon rättsskandal. De var helt korrekta morddomar. Det som sedan hände åren 2009 – 2013, då Sture Bergwall frikändes från ansvar för alla åtta mordena, var ett stort misslyckande för det svenska rättsväsendet. Och för svenska medier.

Att jag tror att det snart är dags beror på framför allt sex saker:

1. Sture Bergwall *nekades skadestånd* trots att staten har ett s.k. strikt ansvar när någon frikänns efter att ha varit frihetsberövad. Ett ganska stort antal miljoner kronor borde han ha fått, men JK nekade honom ersättning på den grunden att han "skulle ha varit intagen för psykiatrisk vård ändå". Det klingar ihåligt som alla hör, och Bergwall hade lätt kunnat få sitt skadestånd om han hade väckt talan i domstol och fått klarlagt att han dömdes för de åtta mordena på grund av "fel eller försummelse". Han hade lätt kunnat få sitt skadestånd – om det hade varit så. Men Bergwall *avstod från att stämna staten*, säkert därtill rådd av sin advokat Thomas Olsson. För vad hade kunnat komma fram under en rättegång? Jo, att det inte var så förstås, inga fel eller försummelser att tala om. Att detta skulle kunna komma fram, det kunde man inte riskera genom att öppna för en rättegång. Att Bergwall avstod från att stämna staten är en utomordentligt stark indikation på att han i själva verket är skyldig till mordena.

2. Sedan jag fått hjälp av tre matematiker och fått ordning på sannolikhetsberäkningarna har jag kunnat visa att *sannolikheten för att Thomas Quick begick de åtta mordena var, troligen lågt räknat:*

för mordet på Charles Zelmanovits ca	99,7 %
för mordet på makarna Stegehuis (Appojaure) ca	99,8 %
för mordet på Yenon Levi ca	98,2 %
för mordet på Therese Johannessen ca	99,9 %
för mordet på Trine Jensen ca	99,9 %
för mordet på Gry Storvik ca	99,2 %
för mordet på Johan Asplund ca	99,9 %

De angivna bevisvärdena har mest mötts av tystnad, av vaga protester från något håll men inte av några allvarliga invändningar i sak. Det gäller såväl bedömningen av de olika bevisen som beräkningarna. Det finns ingen anledning att utgå från något annat än

att siffrorna i allt väsentligt motsvarar det faktiska bevisvärdet. Alla förstår vad det betyder.

3. Strax innan Sture Bergwalls försvarare *Claes Borgström* avled den 15 maj 2020 skrev han en artikel i Svenska Dagbladet där han efter många års tystnad tog bladet från munnen. Artikeln avslutas så här: ”Bergwalls psykiska status i kombination med hans sätt att berätta och de unika omständigheter han beskrivit gör att det saknas anledning att betvivla hans ursprungliga berättelser om de mord han har erkänt.” I klartext skrev Claes att Bergwall begick de mord han dömdes för. En advokat skriver inte så om sin f.d. klient utan mycket starka skäl. Bergwalls resningsadvokat Thomas Olsson kritiserade pliktskyldigast Claes Borgström, men väldigt få lär ha tagit intryck av det.

4. I flera av mina halvårliga betraktelser har jag namngett de få *jurister* som fortfarande säger att de tror att domarna mot Quick var en rättsskandal (Sven-Erik Alhem, Alexander Barkman, Ralf G. Larsson, Mårten Schultz och Nils-Eric Schultz). Och jag har bett andra jurister som tror så att träda fram. Det har ingen gjort, och min slutsats är – även om man ska vara försiktig att dra slutsatser av tystnad – att inte minst sannolikhetsberäkningarna och de sammanställningar som gjorts av bevisningen har gjort ett sådant intryck på jurister att mycket få numera tror på rättsskandalen. (Hur någon enda kan göra det är en gåta för mig. Är det en faktisk tro eller bara envishet och svårighet att erkänna fel?)

5. Det senaste halvåret har jag också kunnat konstatera en djupare spricka än tidigare bland *journalister*. Av olika skäl har de tre högklassiga reportrarna Bo-Göran Bodin, Jörgen Huitfeldt och Petter Ljunggren ringt upp mig. Utan att avslöja för mycket har jag märkt en tvekan som jag inte tidigare såg hos Bo-Göran Bodin, en kanske något mer uttalad tvekan än tidigare hos Jörgen Huitfeldt och en i stort sett likadan tvekan som tidigare hos Petter Ljunggren. Jag har också kunnat konstatera att Peter Wolodarski i ett angrepp på mig i DN efter den ovannämnda våldtäktsanklagelsen inte gjorde något försök att försvara påståendet om en rättsskandal. Vidare att en tidigare stark anhängare av skandalteorin, UNT:s Johan Rudström, förklarade sig inte kunna ta ställning sedan jag sänt honom en PM med den samlade bevisningen mot Quick. Och slutligen: I den norska dokumentär om mordet på Therese Johannessen som sändes i Norge hösten 2020 höll man för ovanlighetens skull öppet för möjligheten att Quick faktiskt var gärningsman.

6. *Det starkaste beviset* för Quicks skuld är likhundarnas markeringar. Och jag har nu ställt de här frågorna så många gånger att det har blivit tjatigt men – tror jag – också övertygat dom som tänkt efter: ”Hur bar Quick sig åt för att peka på ett ställe som hunden någon tid senare skulle komma att markera på? Och hur bar han sig åt för att göra det tio gånger?” – Det enda svar jag har fått från rättsskandalanhängarna, förutom rena dumheter, är att ”så kan det inte ha gått till”. Men just så gick det faktiskt till. Och försök gärna svara på frågan: Hur bar han sig åt? – Så småningom trillar polletten ner även hos de allra mest troende.

Och nu då?

Det har gått knappt åtta år sedan den sista frikännande domen. Det var den 4 november 2013 och avsåg mordet på Charles Zelmanovits. Låt oss ge den här vändningsprocessen två år till. Jag påstår att det redan i dag är en överväldigande majoritet av de rimligt insatta som förstår att det inte var någon rättsskandal när Thomas Quick dömdes. Och

jag ber att de som tror något annat hör av sig, antingen offentligt eller direkt till mig. Jag lovar att noggrant förteckna vilka som hör av sig och vilka argument som eventuellt framförs till stöd för teorin om en rättsskandal.

Sedan får vi se. Jag tror att jag får anledning att förklara efter tio år, den 4 november 2023, att det definitivt har vänt, att rättsskandalen är historia. Men man ska inte ropa hej.

En analys av vad som hände

Om vi så småningom kan konstatera utan större protester att sanningen till sist har segrat, då blir det anledning att analysera hur sjutton det kunde gå som det gjorde. Hur kunde så många så länge tro på en berättelse som var påtagligt lätt att avslöja redan från början?

Jag är ganska säker på att några av oss i Öjegruppen kommer att skriva en bok om detta. Men nog vore det bra om även andra gjorde det, personer som inte har varit så djupt involverade som vi och som kanske förstår psykologin och samhällsmekanismerna bättre. Några frågor som jag mycket gärna skulle vilja ha svar på är dessa:

1. Varför tror vi så oändligt gärna på proffstyckare som vi tar till våra hjärtan? (Läs Leif GW Persson och Jan Guillou.)
2. Varför tror vi även på dom som luras gång på gång? (Läs Hannes Råstam, Jenny Küttim och Dan Josefsson.)
3. Varför vill vi så gärna ha skandaler och drev?
4. Varför undviker vi lugn saktidiskussion för att söka sanningen?
5. Varför är vi så rädda för att erkänna fel?
6. Är det något särskilt med Sverige och oss svenskar, eller är det likadant på andra håll i världen?

13. Nyårsbetraktelse 2021–22

1. Inledning

Detta är den trettonde halvårliga betraktelsen om Quickärendet. Jag har lagt ut ett dokument på min hemsida där de tidigare tolv betraktelserna finns samlade. Och där finns också en innehållsförteckning till det dokumentet, dvs. till alla betraktelserna.

I den här nyårsbetraktelsen noterar jag en dokumentärfilm och en serie med koppling till Quickärendet. Jag skriver också en del om bevisningen och hänvisar till en ganska omfattande diskussionspromemoria där Quicks skuld framgår klart. Jag avslutar med några reflektioner om ansvaret för den villfarelse som Quicksaken blev.

2. En fransk dokumentärfilm om Quick

Det är många filmproducenter som har intresserat sig för Quickärendet, och då främst för ”rättsskandalaspekten” på det. Om det inte var en rättsskandal, då är det inte så intressant. För min del tycker jag visserligen att det är lika intressant om det är som det är, nämligen en villfarelse. Att nästan ett helt land kunde fås att tro att sex morddomar om åtta mord var helt fel, det är rimligen en sak av mycket stort intresse.

Nu är det en fransk producent som har gjort en dokumentärfilm om Quick. Som vanligt sa produktionsbolaget att man har ”ett öppet sinne” till det som hände. Men det är Råstams och Josefssons böcker som ligger till grund för berättelsen. Och då kan man förstå hur det blir. Den franske reportern lovade skicka mig en länk när filmen hade sänts i Frankrike – vilket skedde i november – men jag har ännu inte sett till den. Och ärligt talat har jag inte varit så het på gröten. Jag deltar visserligen i dokumentären, som vanligt som motröst, men jag har inga förhoppningar om att saken kommer att ges en objektiv eller ens saklig spegling.

3. Den norska serien om mordet på Marianne Rugaas Knutsen

Tidigare sände norsk tv, NRK, en serie i fem delar om Therese Johannessens försvinnande 1988. Jag skrev om serien i min förra nyårsbetraktelse.

Därefter har NRK sänt en serie även om mordet på den sexåriga flickan Marianne Rugaas Knutsen, som försvann 1981 utan att ha hittats. Thomas Quick erkände även detta mord, men han blev aldrig åtalad för det. Han berättade för polisen var han hade styckat kroppen, i närheten av Klunds kyrka, och man sökte med likhund på platsen. Hunden markerade på en plats som Quick angett på den skiss han ritat. Inga kroppsdelar hittades, men detta stämde med Quicks berättelse om hur han hade förfarit med kroppen.

I serien avfärdas Quick snabbt som misstänkt med konstaterandet att man i Sverige kommit fram till att han ljög om sina mord. Och i stället följer man andra spår i dokumentären. Där skiljer sig denna serie från den om Therese-mordet. Där höll man öppet för möjligheten att Quick faktiskt var gärningsman och i stället ljög när han ändrade sig. Så borde man nog ha förhållit sig även i Marianne-dokumentären. Mordet på Marianne blev visserligen aldrig utrett, men Quicks ursprungliga berättelse och resultatet av likhundsökningen utifrån den skiss han ritade talar med viss styrka för att han är skyldig.

4. En sammanställning av all bevisning med invändningar

För något år sedan gjorde jag en tjugosidor lång sammanställning av all bevisning i utredningarna mot Thomas Quick. Nu har jag utvecklat denna sammanställning betydligt, framför allt genom att jag har lagt in de invändningar som har riktats mot de olika bevisen och de motinvändningar som har gjorts eller kan göras. Och nu är promemorian så lång som ca 50 sidor.

Jag lägger ut promemorian på min hemsida nu, den 1 januari 2022, bland Extramaterialet till min bok Quickologi. Och jag bjuder in alla som är intresserade att komma med invändningar eller kommentarer. Min tanke är att promemorian ska kunna

utvecklas och bli en allt bättre och alltmer accepterad sammanställning över bevisningen i de sju mordutredningarna.

Som väntat är bevisningen överväldigande. Jag avslutar med att skriva, och det gör jag nu för första gången, att det i själva verket är *uppenbart* att Sture Bergwall är skyldig till de mord som han dömdes för. Innebär detta uttalande förtal? Ja, det är s.k. tekniskt förtal, men med hänsyn till bakgrunden inkl. allt klander mot Penttinen, van der Kwast, Borgström, Christianson m.fl. är uttalandet försvarligt och därmed tillåtet.

5. Hur man värderar vissa bevis – lite om matematikens betydelse

Med anledning av den nyssnämnda bevispromemorian bör det sägas: Det är ofta svårt att värdera bevis. Någon exakt värdering går nästan aldrig att göra, och i rättsväsendet sägs inte sällan att bevisvärderingen är ”en fråga om vars och ens bedömning”, ”upp till var och en” eller ”något som aldrig är rätt eller fel”. Detta kan ge intryck av att det inte finns några bestämda hållpunkter för bevisvärdering, men så är det förstås inte. Ett dna-spår kan vara ett näst intill 100-procentigt bevis, medan ett osäkert vittne kan ha noll värde. Detta och mycket annat gäller oavsett vad man vill, och oavsett vars och ens bedömningar. Bevisvärdering får aldrig handla om ”tro” eller ”känsla” utan måste vara förankrad i fakta och faktiska samband.

Ett sätt att kvalitetssäkra bevisvärderingen är att bedöma varje bevis för sig och att, så gott som möjligt, försöka åsätta beviset ett matematiskt värde. En sådan metod gör att man undviker vissa fallgropar, som att vissa bevis felaktigt räknas som oberoende av varandra, och därmed ges för stor betydelse, eller övervärderas på grund av t.ex. individuella faktorer hos den enskilde bedömaren. Det finns en formel för en sådan matematisk beräkning, den s.k. Bayes sats, som är allmänt accepterad och som alltså ger ett korrekt matematiskt resultat. Inte heller när man använder denna matematiska formel kan man visserligen helt undgå en individuell bedömning av bevisen. Men säkerheten i den samlade värderingen ökar ändå betydligt jämfört med en bedömning som i huvudsak bygger på känsla och som dessutom riskerar att inte ta hänsyn till vissa fallgropar.

En PM med Beräkningar av bevisvärdet i samtliga mål ligger sedan tidigare på min hemsida.

6. Promemorian med advokaten Alexander Barkman

Jag och advokaten Alexander Barkman skriver en gemensam promemoria angående bevisningen för Quicks skuld till mordet i Sundsvall på 11-årige Johan Asplund. Vi argumenterar och motargumenterar, varvid jag pekar på det som gör bevisningen stark, Alexander på motsatsen. Detta började vi med i januari 2020, och sedan maj 2020 återstår bara Alexanders ”slutplädering” innan vi ska – enligt vår överenskommelse – publicera promemorian på min hemsida. Av någon anledning har det nu emellertid gått så mycket som ett och ett halvt år sedan han skulle ha avslutat sin del av promemorian. Vi får se vad som händer. Jag hoppas förstås att promemorian snart ska bli tillgänglig för alla, så att en omfattande och ingående diskussion om bevisen kan studeras och bedömas av alla som är intresserade.

7. Är Quick-villfarelsen ett tecken i tiden?

Jag är inte ensam om uppfattningen att fakta och sanning spelar mindre roll i samhällsdebatten nu än tidigare. För mig var Quickdebatten det första riktigt tydliga exemplet på detta. Fastän var och en ganska lätt kunde ta reda på hur det låg till, kunde vissa personer med stark röst och andra med en klar agenda driva sin uppfattning om en rättsskandal med framgång. Medierna var inte sena att haka på, och rättsväsendet visade sig inte ha någon motståndskraft. Vi kan se även andra exempel på att det som för tillfället "gäller" styr samhällsutvecklingen, och tyvärr ibland även rättsväsendet.

Förhoppningsvis får vi en återgång till ett läge där fakta får den betydelse som de bör ha och där de flesta söker sanningen, inte det som för tillfället önskas. Då bör vi också kunna få en saklig diskussion om hur det faktiskt förhåller sig med domarna mot Thomas Quick och det som hände under resningsprocessen.

Men det fordrar en öppenhet som för närvarande inte finns i samhällsdebatten.

8. Ansvaret för haveriet

Det är mycket allvarligt att det som faktiskt hände i Quickärendet kunde hända. Ett antal röststarka debattörer, okritiska bevakare, anpassliga åklagare och följsamma utredare lyckades åstadkomma ett haveri. Skickligt genomförda mordutredningar i ett ovanligt viktigt rättsärende förskingrades. En seriemördare hade blivit rättmätigt dömd, hårt drabbade anhöriga hade i sin stora sorg i alla fall fått ett svar på vad som hade hänt med deras kära barn och syskon.

Det är faktiskt inte godtagbart att något sådant kan ske. Ansvaret faller tungt på åklagarna, framför allt på den dåvarande riksåklagaren Anders Perklev, hans biträdande riksåklagare Kerstin Skarp och överåklagaren Björn Ericson. De var för okritiska och för följsamma. För fega måste man tyvärr säga. Bergwallkommissionen med Daniel Tarschys i spetsen var inte bättre.

Det är mycket viktigt i en rättsstat att åklagarna och andra ansvariga står pall. Det gjorde de inte i Sverige när Quickärendet havererade.

9. En vändning?

I 2021 års halvårsbetraktelse (den 1 juli) påstod jag att det redan i dag är en överväldigande majoritet av de rimligt insatta som förstår att det inte var någon rättsskandal när Thomas Quick dömdes. Då hade det gått knappt åtta år sedan den sista frikännande domen, som avsåg mordet på Charles Zelmanovits. Jag skrev att det kan vara anledning att ge vändningsprocessen två år till – sammanlagt tio år alltså – men att särskilt de sex punkter jag angav (1. JK vägrade skadestånd och Bergwall avstod från att väcka skadeståndstalan mot staten efter det, 2. sannolikhetsberäkningar visar att bevisvärdet i sju av de åtta fallen låg över 99 %, 3. Quicks försvarare Claes Borgström skrev strax före sin död att inget talar mot Quicks skuld, 4. endast fem jurister har på min fråga sagt sig tro på rättsskandalen, 5. en ny osäkerhet hos flera av de kunnigaste journalisterna kan skönjas, och 6. ingen har ens försökt svara på frågan "Hur bar Quick sig åt för att peka på ett ställe som hunden någon tid senare skulle komma att markera på, och hur bar han sig åt för att göra detta tio gånger?") talar för det sagda: En

överväldigande majoritet av de rimligt insatta förstår att det inte var någon rättsskandal när Thomas Quick dömdes.

Jag bad de personer som tror något annat att höra av sig, antingen offentligt eller direkt till mig. Och jag lovade att noggrant förteckna vilka som hörde av sig och vilka argument som eventuellt framfördes till stöd för teorin om en rättsskandal.

Hittills har två personer hört av sig och ifrågasatt min slutsats. Jag namnger dem inte nu, men om de går med på det gör jag det sedan de tio åren gått i november 2023.

Och jag upprepar min fråga nu: Finns det någon mer som menar eller tror att det var en rättsskandal när Thomas Quick dömdes?

10. Att ha och att få rätt

Det är en märklig känsla att vara helt säker på att man har rätt men att ändå ha fel i folks ögon. Så var det länge för oss som har hävdad och hävdar att Thomas Quick dömdes korrekt. I början bestod känslan för min del mest i frustration och ibland ilska. Den känslan borde kanske inte ha varit så märklig, utan snarare adekvat, men det var så egendomligt att inte fler förstod det som var ganska uppenbart för oss som var insatta. Folk verkade antingen medvetet blunda för fakta eller tappa intresset.

Känslan nu, några år senare, är också lite märklig. Nu förstår de flesta, men nästan ingen säger det. I stället är det tyst om Quick. JK:s avslag på skadeståndsanspråket bemöttes med nästan kompakt tystnad från medierna, och såvitt jag märkte var det ingen som öppet reflekterade över att Bergwall inte stämde staten. För om det verkligen begicks en massa fel när han dömdes, och om han verkligen var oskyldig, då var han naturligtvis berättigad till ett mycket stort skadestånd. Det kan ingen motsäga. Och ändå: tystnad.

Tystnaden fastän nästan alla förstår hur det ligger till, är inte den frustrerande för den som har rätt och kanske skulle vilja höra andra erkänna det?

Faktiskt inte. Jag och mina vänner i Öjegruppen har nog en viss förståelse för att en så pass radikal omsvängning som i fallet Quick måste få ta sin tid. Det finns ingenting som plötsligt ger oss facit, ingen som kan ge ett bombsäkert svar som gör att alla har anledning att nicka unisont. Inte ens om Bergwall ändrade sig igen skulle man kunna vara alldeles säker. Utan saken får ta sin tid. Sanningen får mogna, det är inte konstigare än så.

Och jag måste säga att bland de märkliga känslorna så är det nuförtiden de positiva som överväger. Trots all tragik och sorg som finns i Quickmordens spår, och trots det enorma och fruktansvärt genanta haveriet för det svenska rättsväsendet, så finns det något att vara lite glad för. För det är onekligen tillfredsställande att ha haft rätt. Och den tillfredsställelsen blir inte mindre av att nästan alla trodde – eller i varje fall hävdade – motsatsen. Och medan utvecklingen fortsätter mot en definitiv vändning är Quickärendet faktiskt, måste jag erkänna, ett av livets (många) glädjeämnen.

14. Halvårsbetraktelse 2022

1. Inledning

Detta är den fjortonde halvårliga betraktelsen om Quickärendet. Jag har lagt ut ett dokument på min hemsida där alla de fjorton betraktelserna finns samlade. Och där finns också en innehållsförteckning till det dokumentet, dvs. till alla betraktelser hittills.

I den här halvårsbetraktelsen noterar jag två böcker som har kommit ut sedan sist. Jag konstaterar att ingen har kommit med vägande invändningar mot de beräkningar jag gjort av sannolikheten för Quicks skuld, och jag frågar mig hur stor sannolikheten är att Bergwall inte begick något av morderna om sannolikheten för att han begick dem är ca 99 % för vart och ett. Jag citerar Lennart Höglund, som knivhöggs av Bergwall 1975, och jag förklarar varför Quickärendet är ett av mitt livs glädjeämnen. Jag konstaterar att tre av de mord som Quick erkände inte är preskriberade. Och jag upprepar min fråga: Finns det någon mer än de två personer som har hört av sig till mig, eller dom som har sagt det offentligt på senare tid, som menar eller tror att det var en rättsskandal när Thomas Quick dömdes?

2. Jan Guillous bok ”Den som dödade helvetets änglar”

Det är egentligen inte någon nyhet när de personer som ansvarar för Quick-villfarelsen gör nya inlägg av samma slag som tidigare. Men det är i alla fall värt att notera att de står fast vid sin tro. Att tron inte kan kallas en ”uppfattning”, eftersom man inte kan ha en uppfattning i frågan om en person är skyldig eller inte, har jag påpekat tidigare.

Det intressanta är om personerna, som Jan Guillou, verkligen står fast vid sin tro, eller om de hävdar den av andra skäl. Även detta har jag varit inne på tidigare, och jag ska inte tjata i onödan. Men man kan ju fråga sig om det är möjligt att ”tro” något som är motbevisat. Som ju påståendet att Quick dömdes oskyldig är.

Det är i sin nya bok om agenten Hamilton, ”Den som dödade helvetets änglar” (2022), som Guillou för fram sin tro på nytt (om det nu är någon tro). Han gör det i form av ett angrepp på Gubb Jan Stigson, min kollega i Öjegruppen, som skrev åtskilliga artiklar om Quick och rättegångarna när det begav sig, och som står fast vid övertygelsen (= kunskapen om) att Quick var och är skyldig. Guillou hävdar, som flera gånger tidigare, att Stigson skrev tokerier om Quick.

Detta upprepande i form av rena påståenden får mig faktiskt att undra om inte Guillou ändå i själva verket har förstått att han har fel. Varför upprepar han annars gång på gång att Quick var oskyldig och att Gubb Jan Stigson har fel **utan att någon gång argumentera för sin sak?** Allt han för fram är påståenden: ”Polis och åklagare trodde på Quick för att de ville att han skulle vara skyldig.” ”Han lyckades svara rätt på en massa frågor om morderna för att frågorna var ledande.” ”Domstolarna dömde honom utan någon bevisning utöver erkännandena.” ”Hans erkännanden berodde på att han ville göra sig intressant och att han ville få tillgång till benzodiazepiner.” Rena påståenden. Ägnar man bara en liten stund åt den bevisning som faktiskt fanns ser man att påståendena inte håller. Och det måste väl Guillou ha gjort vid det här laget?

Men att erkänna detta gigantiska fel, som kommer att få en mycket speciell plats i den svenska rätts- och mediehistorien, är nog alltför pinsamt. Då är det bättre att ta det med sig i graven.

3. HG Axbergers bok ”Statsministermordet”

Hans Gunnar Axberger var inte lika tidig som Jan Guillou och Leif GW Persson att hävda att Thomas Quick dömdes oskyldig. Och under den tid då vi sågs relativt mycket, åren 2005 – 2007, kan jag inte minnas att han framförde den uppfattningen. Men sedan Sture Bergwall frikänts uttryckte Axberger flera gånger som en självklarhet att Bergwall var oskyldig. Han skrev det bl.a. i en debattartikel i Dagens Nyheter där han menade att jag inte hade omdöme nog att vara domare eftersom jag framhårdade i att Quick är skyldig.

I sin bok om mordet på Olof Palme, ”Statsministermordet” (2022), drar Axberger en parallell mellan misstankarna mot Stig Engström och misstankarna mot Thomas Quick. Han skriver så här angående ”berättelserna som konstruerats” kring Engström: ”Metoden är densamma som användes när Thomas Quick utreddes och dömdes för åtta mord han inte begått – vad han än sa så förklarades det med att han var skyldig.”

Axberger är inte så noga med sanningen. För det var ju faktiskt så att de sex domstolar som dömde Quick gick igenom bevisningen mot honom på ett omsorgsfullt sätt och fällde honom för att de fann det ställt utom rimligt tvivel att han var skyldig. Det var inte alls så att ”vad han än sa så förklarades det med att han var skyldig”, utan det var en kvalificerad bevisprövning på det sätt som domstolar ska göra.

Jag vill nog gå så långt som till att säga att när Axberger skriver att ”Thomas Quick utreddes och dömdes för åtta mord han inte begått” så saknar han respekt för sanningen. Han skulle kunna hävda med någon heder i behåll att bevisningen inte var tillräcklig. Men hur kan han säga ”mord han inte begått”? Om han menar sig kunna säga detta, var har han då gjort av sin moral?

4. Sammanställningar av all bevisning med invändningar och beräkningar

För ett halvår sedan avslutade jag arbetet med en femtio sidor lång sammanställning av all bevisning i utredningarna mot Thomas Quick inkl. de invändningar som har riktats mot de olika bevisen och de motinvändningar som har gjorts eller kan göras. Min slutsats var att det är uppenbart att Sture Bergwall är skyldig till de mord som han dömdes för, se <http://goranlambertz.se/book-extra/sammanstallning-av-bevisningen/>.

Jag bjöd in alla intresserade att komma med invändningar eller kommentarer. Några sådana har dock inte kommit. Vågar jag dra slutsatsen att det inte finns några vägande invändningar mot min slutsats?

Sedan tidigare har jag lagt ut en PM med Beräkningar av bevisvärdet i samtliga mål på min hemsida. Denna visar med om möjligt än större tydlighet att det är ställt utom allt rimligt tvivel att Quick/Bergwall är skyldig till mordet. Se <http://goranlambertz.se/book-extra/berakningar-av-bevisvardet-i-samtliga-mal/>.

5. Sannolikheten för att Quick inte begick något av morden

I den PM med Beräkningar av bevisvärdet i samtliga mål som nämns sist under föregående rubrik kom jag fram till följande bevisvärden för de åtta aktuella morden:

Therese Johannessen: 99,99 %
 Johan Asplund: 99,99 %
 Charles Zelmanovits: 99,71 %
 Yenon Levi: 98,27 %
 Gry Storvik: 99,21 %
 Trine Jensen: 99,93 %
 Janny och Marinus Stegehuis: 99,87 %

En särskild fråga, som jag tror mig inte ha berört närmare tidigare, är då vilken sannolikheten är för att Quick / Bergwall *inte begick något av morden*. Om jag räknar rätt är sannolikheten knappt 0,000000004, dvs. knappt 4 på en miljard. I alla händelser är den så liten att den i praktiken inte finns. Och om han har begått ett av morden, ja redan då faller förstås teorin om en rättsskandal. Den var en villfarelse.

6. Lennart Höglund har fyllt 80

År 1975 överförs Lennart Höglund av Sture Bergwall i sin lägenhet i Uppsala. Han överlevde trots 12 knivhugg i kroppen. Ingen bestrider i dag att detta hände, inte ens Bergwall.

Den 6 juni, 47 år efter händelsen, skrev Lennart Höglund, som nu har fyllt 80 år, så här:

”Jag skriver återigen om Thomas Quick. Jag var minuter från att avlida pga hans våldsamma knivattack mot mig i Uppsala 1975. Han tilldelade mig 12 knivhugg, varav två av huggen var normalt dödande, allt enl. docent Johansson vid Akademiska sjukhuset i Uppsala. Jag förlorade vid det tillfället 3,5 – 4 liter blod! Jag hade turen att snabbt komma under vård, då jag själv lyckades ringa 90000, innan jag skulle ha förlorat mera blod och avlidit. [...]

Felet som gjordes efter många polisförhör och erkännandet från Bergwall anser jag var att Åklagaren vid den tidpunkten gick på åtalsunderlåtelse. Bergwall återfördes direkt till Sätters sjukhus på inrådan av överläkaren på sjukhuset. Således behövde TQ/SB inte genomgå en jobbig rättegång, utan målet tystades ner och även i pressen. Bergwall har under alla år varit skicklig på att manipulera sin omgivning, delvis också med hjälp av sin verbala förmåga. Han har i de flesta filmade intervjuer alltid gråtit hejdlöst och på ytan visat en lugn attityd. Vidare har han ändrat sina versioner flera gånger om vad som verkligen hände i Uppsala den ödesdigra natten då han knivhögg mig. Uppenbarligen lyckades han delvis med det?

Ingen vill tro att en människa kan vara så ond. Han återfördes således till sjukhuset utan att behöva stå till svars för det han gjorde mot mig i Uppsala. Efter en kort tid på Sätters sjukhus var han återigen en fri man. Jag är en av de få som överlevde Quicks/Bergwalls våldsamma framfart. Jag undrar hur man hade resonerat idag om han hade lyckats med sitt uppsåt, nämligen att mörda mig?”

Det sista är onekligen en intressant fråga. Och det troliga svaret är avslöjande.

7. Vilka tror i dag på rättsskandalen?

I 2021 års halvårsbetraktelse skrev jag att det är en överväldigande majoritet av de rimligt insatta som förstår att det inte var någon rättsskandal när Thomas Quick dömdes. Då hade det gått knappt åtta år sedan den sista frikännande domen. Jag skrev att det kan vara anledning att ge vändningsprocessen två år till – sammanlagt tio år alltså – men att särskilt de sex punkter jag angav talar för det sagda, att en överväldigande majoritet av de rimligt insatta förstår att det inte var någon rättsskandal när Thomas Quick dömdes:

1. JK vägrade skadestånd och Bergwall avstod från att väcka skadeståndstalan mot staten efter det. 2. Sannolikhetsberäkningar visar att bevisvärdet i sju av de åtta fallen låg över 99 %. 3. Quicks försvarare Claes Borgström skrev strax före sin död att inget talar mot Quicks skuld. 4. Endast fem jurister har på min fråga sagt sig tro på rättsskandalen. 5. En ny osäkerhet hos flera av de kunnigaste journalisterna kan skönjas. 6. Ingen har ens försökt svara på frågan ”Hur bar Quick sig åt för att peka på ett ställe som hunden någon tid senare skulle komma att markera på, och hur bar han sig åt för att göra detta tio gånger?”.

Jag bad de personer som tror något annat att höra av sig, antingen offentligt eller direkt till mig. Och jag lovade att noggrant förteckna vilka som hörde av sig och vilka argument som eventuellt framfördes till stöd för teorin om en rättsskandal.

För ett halvår sedan hade två personer hört av sig och ifrågasatt min slutsats. Sedan dess har ingen ytterligare gjort det. Jag vet förstås att det finns några till (HG Axberger och Jan Guillou har nämnts ovan), men jag tror mig också veta att det inte finns någon som är beredd att debattera saken med mig offentligt. Advokaten Alexander Barkman gjorde det dock, och var och en kan se resultatet av den diskussionen i en promemoria på min hemsida: <http://goranlambertz.se/diskussionspromemoria-om-johan-mordet/>

Jag upprepar min fråga nu: Finns det någon mer som menar eller tror att det var en rättsskandal när Thomas Quick dömdes?

8. Ett av livets glädjeämnen

Ibland kan man få anledning att peppa sig själv. Som när problemen har hopat sig eller livet av någon annan anledning känns lite tungt. När jag känner så brukar jag göra en snabbgenomgång av livets främsta glädjeämnen. Hela tiden har jag tio sådana noterade, saker som alltid får mig på gott humör.

Sedan några år är Quickärendet ett av glädjeämnena. För bland de märkliga känslor som saken väcker är det för mig nuförtiden definitivt så att de positiva överväger. Trots all tragik och sorg som finns i Quickmordens spår, och trots det enorma och fruktansvärt genanta haveriet för det svenska rättsväsendet, så har vi som förstått sanningen och stått fast vid den något att vara glada och nöjda över. För det är onekligen tillfredsställande att ha haft rätt i en så uppmärksammasak, därtill så ensidigt och tokigt bedömd av den stora majoriteten. Och medan utvecklingen fortsätter mot en definitiv vändning är Quickärendet därför ett av livets glädjeämnen för mig.

9. Kalla fall

Av de åtta mord som Thomas Quick dömdes för är gärningsmannens ansvar preskriberat när det gäller sex. Men efter en lagändring preskriberas inte mord som har begåtts 1986 eller senare. Och morderna på Therese Johannessen och Yenon Levi begicks 1988, så lyckas man lösa dem kan gärningsmannen dömas. I praktiken är det dock knappast tänkbart att man försöker lösa dessa mord. Bergwall är friad, och det ska säkert till något alldeles särskilt och nytt för att man ska försöka få honom fälld en gång till.

Men skulle det kanske kunna finnas dna från gärningsmannen i de utsmetade blodfläckarna på insidan av Yenon Levis tröja? Saken borde kollas om det inte redan har skett.

Ett mord som Thomas Quick erkände men inte dömdes för finns kvar. Det är mordet på 19-årige Örjan Sellin, som försvann efter en festkväll i Sigtuna i oktober 1993. Detta mord erkände Quick för både journalisten Gubb Jan Stigson och författaren Janne Mattsson. När Mattsson intervjuade honom sa han: ”Det som händer är en följd av terapin och polisutredningarna. Jag ger mig iväg fysiskt när jag kommer för nära en händelse rent psykiskt. På det viset möter jag upp det psykiska. I det här fallet kostade det en ung människa livet.” (Se s. 197 i Mattssons bok ”Gåtan Thomas Quick”.)

Det är tyvärr svårt att se hur mordet på Örjan Sellin skulle kunna lösas om det var Sture Bergwall som begick det. Om han inte ändrar sig på nytt förstås, och kan berätta vad som hände med kroppen.

15. Nyårsbetraktelse 2022–23

1. Inledning

Jag skriver betraktelser om Quickärendet en gång i halvåret sedan nyåret 2015–16, så detta är den femtonde. De tidigare 14 finns samlade i ett dokument som jag länkar till på hemsidan. En innehållsförteckning till det dokumentet finns sist i denna betraktelse.

I den här nyårstexten noterar jag bl.a. en bok och en tv-serie som har kommit ut sedan sist. Jag ställer några frågor bl.a. om journalistiken och om Bergwalls tystnad. Och jag noterar att det fortfarande inte är någon som har kommit med välgående invändningar mot de beräkningar som jag har gjort av sannolikheten för Quicks skuld. Till sist försöker jag förklara varför det mitt i all bedrövelse som omger Quickärendet finns anledning att känna viss tillfredsställelse.

2. Dokumentären om Appojauremorden

I oktober och november sände SVT en dokumentär om morderna i Appojaure. Som väntat var den vinklad på det vanliga sättet, och jag blev egentligen inte vare sig upprörd eller förvånad. Men så bestämde jag mig ändå för att anmäla den till Granskningsnämnden för radio och tv på en ”säker punkt”, nämligen för det tvärsäkra påstående som gjordes att ”medhjälparen” (Jonny Farebrink) hade alibi. Detta påstående är klart osakligt och borde rimligen strida mot det krav på saktlighet som SVT är skyldig att tillgodose.

På denna punkt sa kriminalteknikern Jan Olsson att ”medhjälparen hade alibi för den här tiden”. Speakerrösten sa härefter: ”I september 1995 kontaktas polisen av den så kallade medhjälparens före detta fru. En journal från Södersjukhuset i Stockholm visar att han kan placeras där vid tidpunkten för mordet. Av journalanteckningarna framgår att hans före detta fru kvällen den 13 juli 1984 hade kommit till akutmottagningen i sällskap med sin pojkvän. Medhjälparen har alibi och Thomas Quicks historia spricker.”

I verkligheten förhåller det sig så här:

Mordet begicks den 12 juli 1984 och enligt vad Thomas Quick berättade för domstolen hade Jonny Farebrink befunnit sig på campingplatsen i Appojaure när mordet begicks. Han hade enligt Quick deltagit i planeringen av mordet, men Quick begick detta själv.

Farebrinks f.d. hustru hade förhörts flera gånger av polisen om vad hon visste om sin exmans göranden och låtanden. I flera förhör sa hon att de båda hade skilts den 30 juni, efter att han hade kommit ut från ett fängelsestraff, och att de sedan inte hade träffats igen förrän den 27 juli. Farebrinks övervakare sa i polisförhör att Farebrink hade bett honom ljuga för skyddskonsulenten för att Farebrink ”skulle kunna åka till Norrland”.

Efter flera förhör då hon inte nämnt något om besöket på Södersjukhuset tog Farebrinks f.d. hustru kontakt med polisen igen. Då ville hon berätta att Farebrink i själva verket hade varit med henne på Södersjukhuset den 13 juli.

Farebrinks f.d. hustru togs in på sjukhuset den 13 juli för ”snedtändning” (psykos) och sa sig i polisförhör sakna egna minnen av tillfället. Hennes journal visar att hon inkom till sjukhuset den 13 juli kl. 22.30 ”med pojkvän och två kamrater”. Av kamraterna är en död, den andre minns inget av händelsen. Numera är även Farebrink död, och huruvida det var han, den f.d. maken, som var ”pojkvännen” kan vi inte veta. När han tillfrågades av polisen efter den f.d. hustruns uppgift om besöket på sjukhuset sa han dock att han nu kunde minnas detta.

Det ska också noteras att det hade varit fullt möjligt att ta sig från Appojaure till Stockholm på det dygn som förlöpte mellan mordet och händelsen på sjukhuset.

Som alla kan se är detta långt ifrån Jan Olssons och speakerröstens konstaterande att ”medhjälparen har alibi”. Något alibi hade inte Farebrink. Anledningen till att förundersökningen mot honom lades ner var att det inte fanns tillräckliga bevis för att han hade deltagit i mordet eller i förberedelserna för det. Enbart Quicks uppgifter räckte naturligtvis inte.

Vad som slutligen gjorde att jag bestämde mig för att anmäla dokumentären var ett samtal vid en middag en kväll då en pensionerad domare tog det påstådda alibit för ”medhjälparen” till intäkt för ett konstaterande att det inte finns någon anledning att ifrågasätta de frikännande domarna för Thomas Quick / Sture Bergwall. Bland annat detta visar att SVT:s dokumentärer har stort genomslag, och det är inte minst därför viktigt att de inte innehåller lögnaktiga påståenden.

Jag passade också på att upplysa nämnden om att det som framför allt var avgörande för tingsrätten när Thomas Quick 1996 fälldes för mordet vid Appojaure var 1. att han erkände gärningarna, 2. att hans uppgift om att han hade vistats i Jokkmokk strax före brottet fick anses tillförlitligen bekräftad genom vittnesuppgifter, 3. att ingenting hade

framkommit som kunde ge stöd för ett antagande att hans uppgifter under förundersökningen skulle grunda sig på information utifrån, 4. att han långt före rekonstruktionen upprättade en detaljerad skiss över tältplatsen och vägen till denna samt då också lämnade uppgifter om tältets utseende, dess förankring i marken, hur förankringen hade lossats m.m., 5. att han under brottsutredningen spontant lämnade uppgifter om tillvägagångssättet vid gärningarna och makarna Stegehuis´ skador, varvid hans uppgifter stämde mycket väl med resultatet av obduktionen, 6. att han vid rekonstruktionen och huvudförhandlingen i allt väsentligt vidhöll sina tidigare uppgifter, 7. att han vid förhör och rekonstruktion kunde lämna uppgifter som i alla väsentliga delar stämde överens med de fynd och iakttagelser som gjordes vid brottsplatsundersökningen och som till stora delar var okända för allmänheten och 8. att ingenting hade framkommit som gav stöd för att erkännandet skulle vara falskt.

Jag ser fram emot nämndens avgörande med viss tillförsikt. Men sedan nämnden avslagit min anmälan mot dokumentären om det s.k. Kevinärendet – där vilseledandena och undanhållandena var betydligt värre – har jag förstått att kravet på saklighet är mycket lågt ställt hos Granskningsnämnden.

3. Boken om Supersnuten

I det föregående avsnittet nämnde jag kriminalteknikern Jan Olsson. Han har i år kommit ut med en bok, *De kallar honom supersnuten; Jan Olsson, ett polisliv*, berättad för journalisten Peter H. Johansson, som har skrivit texten.

Jan Olsson deltog vid den rekonstruktion 1995 som föregick den fällande domen. I boken, liksom i dokumentären, säger han utan minsta tvekan att det inte var Quick som begick mordet.

Men varken i dokumentären eller i boken nämns den film i samma ämne som år 1996 sändes i TV4. (För den intresserade finns den här: <https://www.youtube.com/watch?v=RTBJDT9T8zs>.) Där uttalade sig Jan Olsson på rakt motsatt sätt och sa sig säker på att Quick var mördaren. Det var framför allt två detaljer vid rekonstruktionen som inte kunde förklaras på något annat sätt. Så sa han då. Och på samma sätt sa alla andra inblandade poliser, bl.a. de Gällivarepoliser som deltog i utredningen. Och på samma sätt sa Olsson när han hördes som sakkunnigt vittne inför tingsrätten. Då var han ett av åklagarens starkaste vittnen och bidrog klart till att Quick fälldes.

Vad var det då som fick Olsson att ändra sig? Någon förklaring till det ger han inte, men han antyder att Quick inför den rekonstruktion då han ”gjorde allt rätt” fick instruktioner av förhørsledaren, Seppo Penttinen, om hur mordet hade gått till och hur han därför borde göra för att framstå som trovärdig.

Det var bara det (1) att Quick i polisförhör långt före rekonstruktionen hade berättat ungefär hur hans angrepp mot tältet hade gått till. Det var innan Seppo Penttinen kände till något alls om detta. Och dessutom (2) var Quicks beskrivning av hur mordet gick till så detaljerad och precis att det hade varit omöjligt för någon att ge tillräckliga instruktioner i förväg. Och (3) vilken polis skulle göra sig skyldig till ett så allvarligt tjänstefel? Möjligen någon genomkorrumpad sådan. Den som känner Seppo Penttinen vet att han inte hör till den kretsen.

Dessutom (4) visste Jan Olsson precis lika mycket om eventuella instruktioner till Quick när han berättade i 1996 års dokumentär och när han vittnade mot Quick i tingsrätten.

Jag tyckte det kunde vara intressant att gå igenom de delar av boken ”Supersnuten” som handlar om Appojauremorden och se vad Olsson för fram som enligt honom talar för att Quick var oskyldig. Jag noterade alla sådana saker och numrerade dem. Det blev dessa 10 punkter:

1. Förhørsledaren Seppo Penttinen och åklagaren Christer van der Kwast var lite väl entusiastiska.
2. Rekonstruktionen vid sjön Appojaure följde inte normala regler för en rekonstruktion, man lämnade alldeles för lite till Quicks egen berättelse om vad som skett.
3. I det första skedet av rekonstruktionen agerade Quick på ett sätt som inte kunde stämma med gärningsmannens.
4. Olssons kollega Thure Nässén höll med Olsson om att Quick inte alls verkade hitta där vid sjön. Och de tyckte båda att ”det var något som inte stämde”.
5. Den psykologsakkunnige Sven Å. Christianson hade för stor makt och körde bl.a. undan poliser som stod där för att titta, bl.a. Olsson.
6. Det verkade skumt att Quicks berättelse under den andra delen av rekonstruktionen precis följde den analys av förloppet som bl.a. Olsson stått för. (Han antyder alltså här att någon berättat för Quick hur mordet förmodligen gått till.)
7. När man hade fotograferat in i tältet under utredningens inledning var det en soppåse och ett nubbeglas som stod upp, fastän de rimligen måste ha välvt under händelseförloppet. (Jag förstår visserligen inte vad detta kunde ha spelat för roll för skuldfrågan, men Olsson fäster vikt vid det.)
8. Christer van der Kwast avfärdade invändningen under 7 och började i stället prata om mordet på Johan Asplund. (Olsson antyder härmed att van der Kwast bara ville få något bekräftat som han redan hade bestämt sig för.)
9. Claes Borgström brydde sig inte om bilderna som hade påsen och glaset stående upp (se p. 7). (Olsson antyder härmed att även Borgström ville få Quick fälld och inte brydde sig om sådant som talade mot att han var skyldig.)
10. Alla runt Quick lade mest vikt vid sådant som kom fram genom psykiatriska metoder. (Olsson refererar här till ett möte som polis och åklagare hade med Sven Å. Christianson.)

Det är ganska intressant att notera dessa tio punkter. Det är bara fyra av dem (2, 3, 4 och 6) som har någon betydelse vid en bevisvärdering. Men de andra påpekandena är just av ett sådant slag som i alla sammanhang har anförts till stöd för Quicks oskuld. ”Det är så mycket som verkar halvskumt och konstigt att han måste vara oskyldig.” Vid en bevisvärdering spelar ”skumma omständigheter” som de nämnda inte någon roll. De innebär visserligen att man måste skärpa uppmärksamheten kring bevisvärderingen, men *som sådana* saknar de betydelse.

Men tyvärr är det mycket vanligt att den som är okunnig i bevisvärdering fäster alldeles för stor vikt vid ”skumma omständigheter”.

4. Handlar villfarelsen om den seriösa journalistikens förfall?

Enligt min uppfattning, som jag har gett uttryck för åtskilliga gånger vid det här laget, är det uppenbart att Thomas Quick begick de åtta mord som han dömdes för. Och det är i själva verket ganska lätt att konstatera detta om man undersöker saken någorlunda omsorgsfullt och är kunnig i bevisvärdering.

Hur kunde det då gå som det gjorde? Hur kunde alla dras med ut i rättsvillfarelsens träsk? Jag tror att det beror till en del på det fallisse-mang för den seriösa journalistiken som vi ser exempel på även i andra sammanhang. Det som hände kunde inte ha hänt om den seriösa grävande journalistiken hade varit ohotad och inte utsatt för den ekonomiska press och de konsensuskrav som i stor utsträckning regerar i medierna i dag. Tidigare var viljan att gräva efter sanningen det absolut viktigaste. Så är det inte längre. Quickärendet får ses som ett slags monument för den seriösa journalistikens fall.

Men det finns ju skickliga och hederliga journalister, varför tar de inte tag i saken, gräver fram den lättillgängliga sanningen och presenterar den på det övertygande sätt som bara journalister med dramatisk talang kan göra? Yrsa Stenius och Kristina Hultman försökte men maldes ner i konsensusträsket. Var finns t.ex. Bo-Göran Bodin, Axel Gordh Humlesjö, Petter Ljunggren, Ulla Öhman och Linda Larsson Kakuli? Måste vi vänta på nästa generation sanningssökare?

5. Vad har villfarelsen gett professionellt?

Villfarelsen om Quickärendet har gett mig mycket. Framför allt kunskaper om hur människor tänker och om de hinder som finns för sanningen att tränga fram. Professionellt har den gett mig framför allt två saker:

1. En förståelse för hur kraften i bevisningen i brottmål kan slås fast med betydligt större säkerhet och mycket bättre struktur än jag tidigare hade trott. Det kan ske med hjälp av sannolikhetslära, bl.a. Bayes sats och de säkerhetsmoment som ligger inbyggda i den. Varje domare bör läsa Christian Dahlmans bok *Beviskraft*. På så sätt kan man med nästan hundra procentig säkerhet se till att ingen döms oskyldig.
2. En förståelse för betydelsen av den s.k. oskuldspresumtionen (den som inte är dömd för ett brott ska betraktas som oskyldig till det) och hur den måste nyanseras i debatten. Oskuldspresumtionen får inte ligga i vägen för viktigt sanningssökande. Det har den gjort för många jurister i Quickärendet. Man anser att det är fel att rota i frågan om en misstänkt person kan vara skyldig fastän han har frikänts. Och så är det för det mesta. Men att någon ska betraktas som oskyldig får inte lägga hinder i vägen för mycket angeläget sanningssökande. Och i Quickärendet är det enligt min mening mycket viktigare att söka sanningen och säga den än att låta Sture Bergwall och de många lögnerna och vilseledandena vara i fred.

6. Varför visar sig inte Bergwall i Sverige?

Många frågor var Sture Bergwall håller hus. Tydligen befinner han sig nuförtiden på en grekisk ö där en släkting har ett boende.

Men varför visar han sig inte i Sverige, där han ju har triumferat som oskyldigt dömd? Varför visar han inte upp sin påse med rent mjöl om han har någon sådan?

Och varför görs det inte en dokumentär om Sture Bergwall och hans liv efter de friande domarna och frisläppandet?

Jag är ganska säker på varför.

7. Har det vänt?

I betraktelse nr 12 påstod jag att det redan i dag är en överväldigande majoritet av de rimligt insatta som förstår att det inte var någon rättsskandal när Thomas Quick dömdes. Då hade det gått knappt åtta år sedan den sista frikännande domen och jag skrev att det kan vara anledning att ge vändningsprocessen två år till innan man konstaterar att ”det har vänt”. En tanke var då att det måste skrivas en bok om den enorma villfarelse som uppstod, och framför allt **förklaringarna** till den. Jag är övertygad om att en sådan bok har mycket viktigt att säga om samhällsklimatet.

Nuerna tror jag dock att en sådan bok bör vänta. Den bör nog föregås av att det konstateras brett att ”det nog inte var någon rättsskandal i alla fall, utan en villfarelse”.

Visserligen anser jag att det är uppenbart att Thomas Quick / Sture Bergwall begick alla de åtta mord som han dömdes för. Och visserligen finns det ett antal saker att peka på som talar för att det finns en bred acceptans kring detta. Det är t.ex.

- att JK vägrade Bergwall den ersättning till oskyldigt frihetsberövade som staten så gott som alltid betalar, och att Bergwall avstod från att väcka skadeståndstalan mot staten efter det,
- att matematiska beräkningar visar att bevisvärdet i sju av de åtta fallen låg över 99 %,
- att Quicks försvarare Claes Borgström skrev strax före sin död att inget talar emot att Quick är skyldig till mordet,
- att endast fem jurister på min fråga har sagt sig tro på rättsskandalen,
- att ingen ens har försökt svara på frågan ”Hur bar Quick sig åt för att så många gånger peka på just det ställe som hunden senare skulle komma att markera på?”, och
- att Bergwall håller sig undan och att det är tyst om honom.

Men ”det breda konstaterandet” har inte kommit. Och förmodligen kommer det inte förrän en av dessa två saker inträffar:

1. Någon sanningssökande journalist i den nya generationen tar sig an uppgiften att visa med ärlig och effektiv journalistisk metod att det fanns ramstark bevisning mot Quick och att resningsåklagarna och Bergwallkommissionen fuskade rejält när de kom fram till att Bergwall hade dömts oskyldig.

2. Bergwall ändrar sig igen och erkänner på ett övertygande sätt att han talade sanning fram till 2008 och ljög när han bytte fot.

8. Bayes, AI m.m.

Jag skäms lite för att säga att jag njuter av Quickärendet. För det ligger ju så oerhört mycket tragik bakom, så många dödade barn (framför allt) och så många anhöriga som har fått sina liv till stor del förstörda. Thomas Quick begick sina mord och andra brott med stor grymhet, styrd av sjuka drifter. Det är fruktansvärt att några oskickliga åklagare förskingrade de korrekta fällande domarna, påhejade av ett antal okunniga journalister. Och Daniel Tarschys och hans Bergwallkommission, vilken uppvisning i dåligt utredningsarbete!

Och ändå njuter jag alltså av Quickärendet, och jag har skrivit det förut. För det finns bara en sanning, och så småningom kommer alla att inse vilken den är. Bayes sats kommer om några år att göra sitt inlägg i rättstillämpningen och bevisvärderingen på allvar. Och om ytterligare ett antal år kommer man sannolikt inte att anse sig kunna undvara Artificial Intelligence i dömandet. Det sker när man förstår att rättssäkerheten fordrar att man tar tillvara möjligheterna till den strukturerade och kvalificerade analys som finns tillgänglig genom AI.

Om inte förr (jfr avsnitt 7 ovan), så då. Då kommer alla att förstå. Det ger en viss tillfredsställelse att tänka på det. Trots all tragik, och trots att så mycket oskicklighet och dumhet har fått dominera saken i så många år.

16. Halvårsbetraktelse 2023

1. Inledning

Detta är min sextonde betraktelse om Quickärendet. Den första skrev jag på nyåret 2015–16, och sedan har det blivit två betraktelser om året. En vid nyår och en vid halvårsskiftet. Varför håller jag på så?

Jo, jag gör det (1) för att regelbundet påminna om villfarelsen att det skulle ha skett en rättsskandal när Thomas Quick dömdes sex gånger för åtta mord. Det var något mycket märkligt att så många lät sig luras, och vi måste lära oss av det. Jag skriver också (2) för att notera sådant som har hänt angående Quickärendet sedan sist. Det är visserligen inte särskilt mycket nuförtiden, men det som händer är inte sällan rätt intressant. Vidare fortsätter jag skriva (3) för att alla ska veta vad som var känt, vilka som sa vad och vilka som teg. Ingenting ska kunna gömmas undan för framtidens journalister och forskare. Och jag skriver (4) för att fortsätta reflektera kring det inträffade. Det gäller inte bara debatten och villfarelsen, utan även morderna, utredningarna och bevisningen.

Alla de 16 hittillsvarande betraktelserna finns samlade i ett dokument som återfinns här: [LÄNK](#). En innehållsförteckning till det dokumentet finns allra sist i den här betraktelsen.

Den här gången noterar jag bl.a. *att* Granskningsnämnden för Radio och TV avslog min anmälan mot SVT:s dokumentär om Appojauremorden (avsnitt 2), *att* åklagarna Anders Perklev, Kerstin Skarp och Björn Ericson nog begick tjänstefel genom sin hantering av Quickärendet (avsnitt 3), *att* det finns anledning att påminna om att såväl matematiska beräkningar som traditionell bevisvärdering visar att Thomas Quicks / Sture Bergwalls skuld till de åtta mord som han dömdes för är ställd utom rimligt tvivel (avsnitt 4) *och att* det finns flera skäl till att den allvarliga villfarelsen om en rättsskandal inträffade

(avsnitt 5). Jag noterar också att det just nu är några poddar som uppmärksammar Quick (avsnitt 6).

2. Granskningsnämndens avgörande beträffande Appojauredokumentären

I oktober och november 2022 sände SVT en dokumentär om mordet i Appojaure. Som väntat var den vinklad på det vanliga sättet, och jag blev egentligen inte vare sig upprörd eller förvånad. Men så bestämde jag mig ändå för att anmäla den till Granskningsnämnden för radio och tv på en ”säker punkt”, nämligen för det tvärsäkra påstående som gjordes att Thomas Quicks eventuella ”medhjälpare” (Jonny Farebrink) hade alibi för mordet. Att detta påstående är osakligt vet alla som är bekanta med materialet. Farebrink hade absolut inte alibi. Så påståendet borde rimligen strida mot det krav på saklighet som SVT är skyldigt att tillgodose.

Men Granskningsnämnden avslog anmälan. Så här löd motiveringen:

”Den medverkande kriminalteknikern gav sin bild av utredningsarbetet om det så kallade tältmordet. Hans uttalande om att NN haft alibi medför inte att SVT har åsidosatt kravet på saklighet. Nämnden uppfattar det vidare så att SVT i den direkt efterföljande speakern utvecklade beskrivningen av de uppgifter om ett alibi som kriminalteknikern refererade till. SVT har därtill i sitt yttrande redogjort för att uppgiften om att NN hade alibi är förankrad, bland annat i utsagor av poliser och av en utredare i den aktuella mordutredningen. Nämnden anser därmed att SVT har visat grund för att det under utredningen fanns uppgifter om ett alibi. Mot bakgrund av detta anser nämnden inte att programmet stred mot kravet på saklighet.”

Det avgörande var alltså enligt nämnden att SVT hade visat grund för ”att det under utredningen fanns uppgifter om ett alibi”. Detta stämmer i sig, det fanns sådana uppgifter. Men vem som helst kan titta på dokumentären och se om det bara är detta som påstås, alltså att det ”under utredningen fanns uppgifter”. Det är det inte. I stället påstår dokumentären utan att darra det minsta på manschetten att Farebrink **faktiskt hade** alibi. Spekerrösten säger så här: ”Medhjälparen har alibi och Thomas Quicks historia spricker.” Och det var **för detta** som jag anmälde dokumentären. För i verkligheten var det högst oklart var Farebrink hade befunnit sig (se närmare avsnitt 2 i nyårsbetraktelsen 2022/23).

Men det var också av betydelse att nämnden ”uppfattade det så” att speakern i dokumentären bara ”utvecklade beskrivningen av de uppgifter om ett alibi som kriminalteknikern refererade till”. Och det fick man alltså göra. Men vad speakern sa var ju ”Medhjälparen har alibi och Thomas Quicks historia spricker”. Simalabim, så förvandlar man en lögn till en sanning utan att det strider mot kravet på saklighet.

3. Begick resningsåklagarna tjänstefel?

Det här har hänt:

a. Thomas Quick fälldes för åtta mord i sex domar där domstolarna förklarade att erkännandet inte räckte, utan att man måste undersöka om övrig bevisning medförde att Quicks skuld var ställd utom rimligt tvivel. Och domstolarna kom fram till just detta: övrig bevisning medförde att Quick var bortom rimligt tvivel skyldig.

b. Sju år efter den senaste domen sa Quick / Bergwall i en tv-dokumentär att han ljög. En åklagargrupp tillsattes, ledd av överåklagaren Björn Ericson. Den kom med stöd av riksåklagaren Anders Perklev och vice riksåklagaren Kerstin Skarp fram till att skulden måste prövas på nytt. Bergwall fick en ny advokat som tillsammans med åklagarna ansökte om resning av domarna. Eftersom även åklagarna ville ha resning beslutade hovrätterna helt naturligt så. Ingen egentlig prövning skedde av bevisningen, det gjordes bara vissa noteringar om vad som kunde förklara en del av denna.

c. I mål där det har beslutats om resning ska skulden normalt prövas på nytt i en rättegång i tingsrätten. Men i det här fallet kom åklagarna fram till att det inte längre fanns anledning att hävda Quicks skuld. I varje fall en åklagare tvivlade på det riktiga i detta och byttes ut. Åklagarna anmälde för tingsrätterna att de lade ner åtalet i samtliga fall. Tingsrätterna skrev av målen och frikände automatiskt Quick. Ingen prövning skedde av bevisningen.

d. Quick hade alltså dömts för åtta mord och han hade erkänt i varje fall elva ytterligare. Inget av dessa 19 mord var uppkänt, och ingen utredning hade ens tillnärmelsevis närmat sig någon annan lösning än att det var Quick som var skyldig. Ett enda förhör hölls under resningsprocessen med Quick. Där ställdes inga svåra frågor om hur han t.ex. kunde peka ut de platser där en hund senare skulle komma att markera för likdelar eller gissa att det hade lämnats sågar i närheten av platser där mördade personer hade hittats.

Frågan är om åklagare får agera så här utan några konsekvenser. I praktiken bestämde de av oaktsamhet – framför allt Perklev, Skarp och Ericson – att en seriemördare skulle gå fri. Det bestämde de utan att ordentligt granska bevisningen, fastän Quick hade dömts i domstol. Och de lät lägga ner åtalen trots det som sägs i 20 kap. 9 § rättegångsbalken att ”Sedan dom fallit, må ej allmänt åtal nedläggas”.

I 20 kap. 1 § brottsbalken står att den som vid myndighetsutövning ”åsidosätter vad som gäller för uppgiften” ska dömas för tjänstefel. Jag tycker nog ganska bestämt att dessa tre personer ”åsidosatte vad som gällde för uppgiften”. I dag kan de inte dömas, men enligt min mening gjorde de sig skyldiga till tjänstefel.

4. Sannolikhetsberäkningar och traditionella bevisvärderingar

Jag tjarar med jämna mellanrum om att de beräkningar jag gjort enligt Bayes sats resulterat i att sannolikheten för Thomas Quicks skuld till de mord som han dömdes för ligger klart över 99 % i sju av de åtta fallen, i två fall på 99,99 % (se <http://goranlambertz.se/book-extra/berakningar-av-bevisvardet-i-samtliga-mal/>).

Inte lika ofta tjarar jag om att en professionell bedömning av bevisningen utan matematiska beräkningar leder till väsentligen samma slutsats (se <http://goranlambertz.se/book-extra/pm-med-oversiktlig-sammanstallning-av-bevisningen-i-alla-malen/>) och att det gäller även om man tar hänsyn till kända och möjliga invändningar mot bevisen (<http://goranlambertz.se/book-extra/sammanstallning-av-bevisningen/>).

Nu har jag påmint igen. Thomas Quicks / Sture Bergwalls skuld till de åtta mord som han dömdes för är ställd utom rimligt tvivel. Enligt min uppfattning talar därmed allt för att han begick även de övriga elva mord som han erkände.

5. *Skälen till att villfarelsen inträffade och består – början till en fördjupad analys*

Så småningom kommer jag och kanske andra att försöka förstå genom en mer omsorgsfull analys vad det var som hände när så gott som hela Sverige lät sig luras att tro att Thomas Quick var oskyldig och alltså dömdes felaktigt för åtta mord. Som en liten inledning till den analysen ska jag här lista de tio omständigheter som jag tror betydde mest (jfr bl.a. nyårsbetraktelsen 2020-21, avsnittet med rubriken ”Är det något särskilt med Sverige som gör oss mottagliga för villfarelser?”):

1. ***Kraftfulla röster*** Det påstående om en rättsskandal som fördes fram av bl.a. Jan Guillou, Leif GW Persson, Hannes Råstam och Sveriges television var kraftfullt och fick stort genomslag.
2. ***Medierna snabbt eniga*** Medierna ställde sig snabbt och nästan enhälligt bakom påståendet om en rättsskandal.
3. ***Svag motståndskraft i Sverige*** Det finns en del som talar för att vi i Sverige har en ovanligt svag motståndskraft mot budskap som förmedlas av medierna.
4. ***Inget motstånd från journalister, tvärtom*** Även vanligen kritiska journalister avstod från en rejäl granskning av påståendet om en rättsskandal. Det kan ha berott på en utsatt arbetssituation i ett svårt läge för medierna eller på att budskapet var så kraftfullt och enigt att väldigt få såg anledning att ifrågasätta det. De journalister som öppet intog en självständig hållning – som Gubb-Jan Stigson, Kristina Hultman och Yrsa Stenius – utsattes för utfrysning e.d. Andra annars goda journalister – som Bo-Göran Bodin och Martin Wicklin – har medvetet dragit sig undan efter att ha förstått att de gjort pinsamma insatser i sina granskningar av Quickärendet.
5. ***Försiktighetstraditionen hos jurister*** Vi jurister är av tradition försiktiga. Många av oss är mer rädda för att göra fel än angelägna att verkligen göra rätt. I den traditionen ligger en ovilja mot att på något sätt ifrågasätta rättsliga avgöranden. Många såg att mediebudskapet om ”rättsskandalen” var förenklat och ofta vilseledande, men försiktigheten avhöll de flesta från att protestera. Ibland går den svenska försiktighetstraditionen bland jurister så långt att den kan bli samhällsskadlig. Jag anser att det skedde i Quickärendet. Åklagarna borde inte ha fått hållas utan motstånd.
6. ***Mycket allvarliga fel bland ansvariga åklagare*** Riksåklagaren och resningsåklagarna begick mycket allvarliga fel när de lät villfarelsen få fäste även i rättsväsendet och inte granskade vilken bevisning som fanns mot Thomas Quick innan de bestämde sig för att ställa sig bakom ett upphävande av de fällande domarna. (Se avsnitt 3 ovan.) Hade åklagarna granskat Sture Bergwalls återtagna erkännanden någorlunda ordentligt hade de upptäckt flera saker som inte stämde eller som borde ha kontrollerats.
7. ***Svårt för många att värdera bevisningen*** Bevisvärdering är svårt. Det kan vara lätt att tro att invändningar mot enskilda bevis är mycket viktigare för helheten än de i själva verket är. Det är svårt att göra en samlad värdering av bevisningen. När det gäller den svåra konsten att räkna matematiskt på sannolikheten för den misstänktes skuld är det mycket få jurister som behärskar den.

8. ***Svårt erkänna att man har haft fel om allvarliga ting*** De flesta hade tagit ställning så snabbt och så bestämt för rättsskandalpåståendet att det blev väldigt svårt att öppna sig för något nytt när det kom motröster. Det är inte lätt att erkänna att man har haft fel i en viktig och allvarlig sak, risken att tappa ansiktet är ofta för stor. Till detta kommer att något som liknar Quickärendet inte torde ha inträffat någonstans någon gång. Många lär se det som enormt pinsamt för Sverige om det verkligen skulle vara fråga om en stor villfarelse. Det ökar motståndet mot att erkänna den.

9. ***Bergwallkommissionen*** Att Bergwallkommissionen mer eller mindre slog fast att Bergwall ska anses oskyldig har naturligtvis medverkat till att de flesta har slagit sig till ro med den slutsatsen. Men kommissionen hade fått ett mandat som innebar att man skulle utgå från att de friande domarna innebar att Bergwall var oskyldig. Det var en orimlig utgångspunkt, inte minst eftersom de friande domarna hade tillkommit utan prövning av bevisningen. Kommissionen gjorde allt den kunde för att vara lojal med utgångspunkten och avstod helt från att öppna för möjligheten att det kunde vara på något annat sätt. Kontentan av de antaganden som Bergwallkommissionen gjorde och av de slutsatser den kom fram till var att, av de många som var inblandade när utredningarna och rättegångarna pågick, det var i varje fall nio personer som talade osanning. Det var åklagare, poliser, psykologer, advokater och läkare. Den ende som talade sanning om vad som hände var Sture Bergwall.

10. ***Konsensusamhälle, konformism*** Sverige är sannolikt i ovanligt stor utsträckning ett konsensusamhälle med utbredd konformism och en viss skoningslöshet mot dem som säger emot. Få svenskar vågar säga offentligt att de inser att de haft fel. Civilkurage är inte utbrett bland svenskar.

6. *Poddar*

Under det senaste halvåret har jag kontaktats av tre personer som är inblandade i poddar med avsikt att ta upp Quickärendet. Jag har fått två intervjuförfrågningar men tackat nej, huvudsakligen för att undvika att störa annat arbete kring Quick som pågår.

Vid en av förfrågningarna fick jag samma intryck som jag brukar få när någon frågar om en intervju om Quick: man hade bestämt sig i förväg. Jag ställde frågan om personen kunde garantera att man skulle göra en rakt igenom hederlig granskning och söka sanningen. Det besked jag fick var att man inte kunde göra några sådana utfästelser på förhand.

17. *Nyårsbetraktelse om Quickärendet 2023–24*

1. *Inledning*

Det här är min sjuttonde halvårliga betraktelse om Quickärendet, den första skrev jag på nyåret 2015–16. Som jag tidigare har skrivit fortsätter jag med betraktelser till års- och halvårsskiftena av framför allt fem anledningar:

– för att regelbundet påminna om villfarelsen att det skulle ha skett en rättsskandal när Thomas Quick dömdes sex gånger för åtta mord (1),

- för att notera sådant som har hänt angående Quickärendet sedan sist (2),
- för att alla ska veta vad som var känt, vilka som sa vad och vilka som teg; ingenting ska kunna gömmas undan för framtidens journalister och forskare (3),
- för att fortsätta reflektera kring det inträffade, dels debatten och villfarelsen, dels morderna, utredningarna och bevisningen (4),
- och för att försöka ge upprättelse åt de personer som har beskyllts för mycket allvarliga fel fastän de gjorde allt väsentligen rätt och mycket bra (5).

Alla de 17 hittillsvarande betraktelserna (inkl. denna) finns samlade i ett dokument som återfinns här: <http://goranlambertz.se/book-extra/de-sjutton-forsta-halvarsvisa-betraktelserna-2016-2023/>. En innehållsförteckning till det dokumentet finns allra sist i den här betraktelsen.

Den här gången noterar jag bl.a. *att* det har kommit en ny intressant bok om Therese-ärendet (avsnitt 2), *att* skulden till att en seriemördare fick gå fri ligger till stor del hos Jan Guillou, Leif GW Persson och Hannes Råstam men till allra största delen hos de åklagare som ansvarade för den obegripliga vårdslösheten i att inte granska bevisningen någorlunda ordentligt (avsnitt 3), *att* det finns anledning att tro att AI kommer att bli till hjälp så småningom för att visa styrkan i bevisningen mot Thomas Quick / Sture Bergwall (avsnitt 4) *och att* det, såvitt jag fått fram, numera är fem jurister och en journalist som tror att Sture Bergwall är oskyldig till de åtta mord som han dömdes för (avsnitt 5). Jag passar också på att uppmana alla som förstått att de faktiskt haft fel i Quickärendet att erkänna det (avsnitt 6). Och jag lägger fram en tanke om samhällsmoralens utförsbacke (avsnitt 7).

2. Per Asle Rustads bok ”Hvem tok Therese?”

Per Asle Rustad är en norsk journalist som nyligen kom ut med en bok om mordet på Therese Johannessen 1988. Han har länge helt avfärdat Thomas Quick som gärningsman och haft en stark tro på det s.k. Pakistan-spåret, som går ut på att Thereses far var från Pakistan och lät kidnappa flickan och ta henne till Pakistan för att hon skulle få leva sitt liv där i stället för i Norge. Under arbetet med boken forskade Rustad djupt i detta spår och besökte bl.a. Pakistan för att följa upp det och kanske hitta Therese. Men i boken avfärdar han till sist Pakistan-teorin, bl.a. för att han pratat ingående med mannen i fråga, Ali, och gjort bedömningen att det är otänkbart att denne skulle ha låtit röva bort flickan.

Även bortsett från Rustads slutsats finns det naturligtvis väldigt mycket som talar emot Pakistan-teorin, som exempelvis det osannolika i att Therese skulle ha levt 35 år i Pakistan utan att någon gång höra av sig till sin mamma i Norge.

Rustad avfärdar i boken också så småningom helt de två hetaste spår som funnits i övrigt i Therese-utredningen vid sidan om Thomas Quick. De har benämnts ”mannen i trapphuset” och ”den röda Volvon”. Inget av dessa spår kan stämma, skriver Rustad. Och han avslutar sin bok så här:

”Det finnes ingen kjent overgriper, ingen mann i rød Volvo, ingen mann i oppgangen, ingen Thomas Quick, ikke Pakistan. – Men kanskje noen fra Fjell. En blant dem. – Gjerningsmannen vil bli avslørt til slutt. Det krever bare mod og styrke fra noen som vet.”

Det framgår av texten att Rustad misstänker att det är någon av de personer som figurerade tidigt i utredningen, någon av dem han kallar för ”Erik” (som är vittnet Bendiksen) och ”Stein”.

Men det intressanta i ett Quick-sammanhang är att Rustad inte längre avfärdar Thomas Quick som möjlig gärningsman. Han inkluderar honom visserligen i sina avslutande ord om vilka som inte förde bort Therese. Men i de avsnitt i boken som handlar om Quick redovisar han fakta kring misstankarna mot denne på ett sätt som inte alls innebär något avfärdande. Och han redovisar att bl.a. de två polismän som arbetade mest med Therese-fallet – Håkon Gröttland och John Ottersen – är övertygade om att det är Bergwall som är gärningsman. Den främsta anledningen till att Rustad nämner Quick bland dem som inte är gärningsmän synes vara att Bergwall är frikänd genom resningsprocessen i Sverige.

Rustads bok är på dryga 300 sidor och hans genomgång av de olika spåren omsorgsfull och, såvitt jag kan bedöma, rejäl. Trots att Rustad sagt sig aldrig ha trott på Quick som gärningsman måste hans bok sägas ge – särskilt tillsammans med den norska Cold Case-gruppens avfärdande av andra spår – stöd för att man i Norge i praktiken har tillbakavisat alla spår utom Quick.

Det är att märka att den s.k. Bergwallkommissionen förlitade sig på en rapport från det norska polisarbetet som konstaterade att vittnet Bendiksens observation av Therese med en man i trapphuset ca kl. 20.10 med ”overveiende” grad av säkerhet var den sista kända observationen av Therese. Rustads bok visar att detta är fel inte bara genom att kommissionen översatte ”overveiende” till överväldigande (s. 311 i kommissionens rapport. SOU 2015:52) fast det betyder något helt annat (övervägande), utan också för att observationen enligt Rustads övertygande granskning inte kan ha gjorts, i varje fall inte vid den angivna tidpunkten.

3. Vems är skulden till att en sex gånger dömd seriemördare blev friad?

Det var främst Jan Guillou och Leif GW Persson som skapade den massmediala osäkerheten kring Thomas Quicks skuld. Och det var Hannes Råstam som genom sin bok ”Fallet Thomas Quick: Att skapa en seriemördare” blev det avgörande upphovet till den process som till sist ledde till att Quick/Bergwall blev frikänd från ansvar för de åtta mord som han hade dömts för och med mycket stor säkerhet också hade begått. Villfarelsen hade aldrig uppkommit, om det inte hade varit för Guillou, Persson och Råstam. I den meningen bär de skulden till det inträffade.

Men journalister och författare som inte är professionella i fråga om bevisvärdering måste få ha fel i sina spekulationer utan att det drar med sig hela rättsväsendet. Om en process släpper på kvalitetskraven i fråga om bevisvärdering, kan man inte skylla på personer utanför rättsväsendet.

Åklagarna kring Björn Ericson avstod från att granska den bevisning som fanns mot Quick och släppte därmed i praktiken alla anspråk på rimlig kvalitet i utredningsarbetet. Det blev som en masspsykos, ingen stannade upp och tänkte. Riksåklagaren Anders Perklev och vice riksåklagaren Kerstin Skarp hängde på. De tycks ha litat på Ericson utan att göra någon egen bedömning.

Det är inte någon tvekan om att åklagarna bär den största skulden till att den korrekt dömd seriemördaren fick sina domar resta och sedan frikändes. Det var i praktiken omöjligt för domstolarna att göra något åt det. Om både åklagare och försvar vill ha resning för att få en fällande dom omprövad, kan domstolen inte gärna göra något annat än besluta om resning. Och när åklagarna sedan lägger ner åtalet, kan domstolarna inte göra något annat än att meddela frikännande dom.

Självklart kan inte heller försvararen, Thomas Olsson, beskyllas för att ha hjälpt Bergwall att bli friad. Hans roll var den offentlige försvararens. Han främjade visserligen orätt, men inte på ett sådant sätt att han kan klandras för det.

4. Bevisvärdering med AI

För mig är det helt avgörande i Quickaffären bevisningen. Som jag vid det här laget har upprepat åtskilliga gånger är bevisningen mot Quick utomordentligt övertygande. Det kan man konstatera både vid en traditionell bevisvärdering (se <http://goranlambertz.se/book-extra/sammanstallning-av-bevisningen/>) och vid en matematisk beräkning av sannolikheten för Quicks skuld. Ingetdera är svårt. Att Quick är skyldig är uppenbart.

När man beräknar den matematiska sannolikheten för någons skuld till ett brott kan man använda sig av den s.k. Bayes sats, och jag hänvisar till den promemoria på min hemsida där jag har beräknat sannolikheten för Quicks skuld till de åtta morderna (se <http://goranlambertz.se/book-extra/berakningar-av-bevisvardet-i-samtliga-mal/>).

Beräkningarna är relativt komplicerade och tar ganska lång tid att göra manuellt. Därför kan det ha sitt intresse att informera om att det för närvarande pågår ansträngningar att ersätta en del av det manuella arbetet med ett automatiserat sådant. Jag hoppas att det inom något år ska vara möjligt för var och en att själv göra snabba beräkningar med Bayes sats.

Den svaga punkten i sannolikhetsberäkningarna är dock de bedömningar som måste göras av värdet på de faktorer som ska ingå i beräkningarna. Man måste alltså göra ett slags bedömning av värdet av varje bevis för att kunna utföra den samlade värderingen. Den bedömningen är ganska svår att göra, samtidigt som den är avgörande för beräkningarnas utfall.

Flera personer har påpekat att det borde vara möjligt att ta AI, artificiell intelligens, till hjälp vid de bedömningar som ska göras av de faktorer som ska matas in i Bayes sats innan beräkningarna kan ske. Jag kommer att undersöka dessa möjligheter och är tacksam för allt bistånd jag kan få av personer som kan AI bättre än jag.

Än så länge får man nöja sig med att vara försiktig vid bedömningen av faktorerna så att man inte riskerar att överskatta, i varje fall inte alltför mycket, värdet av de olika bevisen. Jag anser mig ha iakttagit sådan försiktighet vid mina beräkningar, samtidigt som jag har lämnat en del bevis för Quicks skuld därhän. Jag har ändå kommit fram till utomordentligt höga matematiska bevisvärden, värden som stämmer mycket väl överens med det som man kommer fram till vid traditionell bevisvärdering.

Ändå skulle det naturligtvis vara bra om man kunde få hjälp av AI för att göra beräkningarna ännu säkrare. Jag tror att den dagen kommer om inte alltför länge.

5. Vilka tror ännu att Sture Bergwall är oskyldig till de åtta mordena

Enligt min mening är det orimligt att tro att Sture Bergwall är oskyldig till de åtta mordena med tanke på den bevisning som finns för hans skuld. Och jag ifrågasätter faktiskt om de personer som säger sig tro det, verkligen på allvar gör det. Jag har aldrig hört eller sett någon förklaring till att man inte helt enkelt ska förlita sig på den bevisvärdering som uppenbarligen ger ett motsatt resultat.

Nåja, de jurister som än i dag säger att de tror att Sture Bergwall är oskyldig är Nils-Eric Schultz, Mårten Schultz och Hans-Gunnar Axberger samt två personer som jag av hänsyn till dem själva inte namnger. Bland journalister är det en som har sagt att han tror på Bergwalls oskuld, nämligen Petter Ljunggren. Några andra som tror att Bergwall är oskyldig har inte gett sig till känna för mig, trots att jag har frågat flera gånger. Det kan förstås bero på olika saker. Jag nöjer mig med att konstatera faktum.

Och jag säger det igen: Om det finns någon mer än de nämnda personerna som tror att Sture Bergwall är oskyldig till de åtta mordena, är jag tacksam om personen eller personerna hör av sig till mig (glambertz@hotmail.com). Man behöver inte skylta med sitt namn om man inte vill.

6. Att våga erkänna fel, debattera, forska och publicera

Erkänna fel

Hur är det att förstå att man har haft fel i en mycket uppmärksammas fråga? För de flesta människor är det knappast något problem, fel har man ju ofta och sakligt sett är det knappast pinsamt att erkänna det.

Värre är det nog om man har hållit mycket hög profil, kanske rentav drivit den felaktiga linjen hårt och beskyllt människor för mycket allvarliga fel som det visar sig att de inte begick. Som t.ex. Jan Guillou, Leif GW Persson, Hannes Råstam, Dan Josefsson och Hans-Gunnar Axberger har gjort. Och värre är det nog också om man med myndighetsansvar har tagit ställning för den felaktiga linjen, därtill med motiveringar som senare visat sig ohållbara. Som Björn Ericson, Anders Perklev, Kerstin Skarp och deras kolleger bland resningsåklagarna. Säkert är det också jobbigt att ha deltagit i en offentlig utredning som har slagit fast det som var fel. Som Daniel Tarschys, Kjell Asplund, Mari Heidenborg, Petter Asp och övriga i Bergwallkommissionen.

Om man har gjort så allvarliga fel i en mycket uppmärksammas fråga, därtill ett mycket viktigt rättsärende där felen fått allvarliga konsekvenser, då är det på sätt och vis begripligt att man inte vill prata om saken och i varje fall inte erkänna att man hade fel.

Jag vill ändå uppmana dessa personer att träda fram och erkänna att de förstår att de hade fel. Det är betydligt hederligare och rejälare än att tuga. Förmågan att erkänna fel är dessutom en viktig mänsklig egenskap. Det handlar om mod, men det handlar också om att förstå att det faktiskt inte är så farligt att ha dragit felaktiga slutsatser. Det är mycket värre att förstå att man har haft fel men inte våga erkänna det. Och man skadas faktiskt inte särskilt mycket av att erkänna fel.

Kanske säger jag ändå för mycket nu. För de journalister som tog bladet från munnen och sa som de förstod att det var, de drabbades ju faktiskt riktigt hårt både professionellt och privat. Som Kristina Hultman och Yrsa Stenius. Så kanske bör jag inte hävda att de som erkänner sina fel inte kommer att skadas. I så fall finns ändå det viktigaste argumentet kvar: Det är bra att ha civilkurage, dåligt att vara feg.

Jag undrar hur det känns som journalist att bland 30 omständigheter som pekar tydligt i den ena riktningen plocka fram och redovisa bara en 31:a omständighet som i någon mån pekar i den andra. Känner man sig saklig då, eller lite ohederlig? Frågar man sig varför man vill vara journalist? Det finns en rad journalister som har anledning att ställa sig dessa frågor på grund av sitt agerande i Quickärendet. Jag tycker att de ska erkänna att de gjorde fel. För att de drev en linje, och för att den linjen visade sig vara allvarligt fel.

Debattera, forska och publicera

Alla som är någorlunda insatta och rimligt öppna för fakta måste numera förstå att Sture Bergwall blev felaktigt friad för de åtta mord som han en gång dömdes för. Trots detta är det alldeles tyst om den villfarelse som drabbade Sverige när det på bred front hävdades att Thomas Quick var oskyldig till de åtta mord som han dömdes för. Det kommer någon bok eller någon film ibland som handlar om Quickärendet, eller som i alla fall innehåller något om det. Men mer är det inte. Att i medierna ta upp en debatt om villfarelsen är inte möjligt. Visserligen publicerade Upsala Nya Tidning en artikel på "tioårsdagen" av villfarelsen. Och visserligen publicerade Svenska Dagbladet en artikel av advokaten Claes Borgström strax efter dennes död 2020. Borgström skrev att domarna mot Quick var riktiga, något som var uppseendeväckande eftersom han hade varit Quicks försvarare i flera av målen.

Men i övrigt är det omöjligt att få debattera villfarelsen i medierna. Tidigt ville både radio och tv ordna debatter, och vi som hela tiden sagt att domarna mot Quick var riktiga har alltid sagt oss villiga att debattera. Men inga av de tillfrågade förespråkarna för rättsskandalen (teorin att Quick dömdes oskyldig) ville vara med. Leif GW Persson fick frågan åtminstone två gånger, men sa nej. Numera finns det säkerligen inte någon tidning eller radio- eller tv-kanal som kan tänka sig att ordna en sådan debatt. Projektet är för riskfyllt när man förstår vad debatten kommer att visa, eller varje fall riskerar att visa.

Såvitt jag vet finns det inte heller någon journalist som gräver i Quickärendet. Och vilken arbetsgivare i medievärlden skulle dela ut en sådan uppgift?

Så arbetet skulle i så fall bedrivas av någon frilansare som är ute efter sanningen. En förhoppning är att så sker om några år när de flesta som vill dölja sanningen är borta från beslutsfatarpositionerna.

Man skulle förstås önska att medie- och debattsituationen var friskare än det sagda visar. Tyvärr är nog för mycket prestige investerat i villfarelsen. Vem kan föreställa sig att t.ex. Peter Wolodarski säger till sina medarbetare att "nu ska vi söka sanningen i Quickärendet alldeles hederligt, även om det visar sig att vi hade fel när det begav sig och beskyllde personer för allvarliga fel som de kanske inte hade begått". Inte jag.

7. Samhällsmoralens utförsbacke

Det är knappast någon tvekan om att sanningen i dag har en mindre betydelse än den hade för 25 år sedan. Grävandet efter sanningen, efter vad som verkligen hände, är mindre viktigt. Avslöjandet som sådant är viktigare, skandaliseringen och sensationen. Om avslöjandet förlorar på att hela sanningen kommer fram, då har intresset av att hålla tillbaka sanningen blivit legitimt. Det visar sig ganska ofta, det s.k. Kevinärendet är ett exempel, det s.k. Malinärendet ett annat.

Jag har länge undrat om denna samhällsmoralens utförsbacke började med Quickärendet. I det har insatserna varit så höga att det bara inte får ske att det visar sig att avslöjandet var fel. Och om det visar sig att sanningen är sådan att avslöjandet var fel, ja då måste sanningen hållas tillbaka.

Om man en gång börjar att tulla på sanningen och tycker annat är viktigare, ja så är det nog lätt att man fortsätter så. Kan vi undanhålla sanningen i Quickärendet, så kan vi göra det även i andra mindre spektakulära ärenden.

Men vill vi verkligen ha en allt sämre samhällsmoral? Är det inte bättre att försöka se till så att den vänder uppåt?

Innehållsförteckning till sammanställningen av de sexton betraktelserna
(en länk till sammanställningen finns på hemsidan och här:

1. Inledning	sid. 1
Det som hände åren 2008–15	1
Några kommentarer	3
2. Jurister, läkare, poliser och psykologer talade osanning	3
Envisas eller inte?	3
Kort bakgrund	4
Mediernas roll – och vissa andras	5
Sannolikhetsberäkningar	7
Den nya tystnaden	8
Att komma ur knipan	8
3. Den lilla lögnen	9
Rättsskandalen	10
Sannolikhetsberäkningar, nu med Bayes' sats	11
Sture Bergwalls bok	12
Varför trakassera Bergwall?	12
En domstolsprövning?	13
Det som är bra	13
4. Åren som gått	14
Kevindokumentären, Dan Josefsson och Sven Å. Christianson	14
Sådant som inte har hänt sedan sist	14
Nedlagd skadeståndstalan	14
Sannolikheten för Bergwalls skuld	15
Förvånande oförmåga	16
Söndagsintervjun	17
Dreyfusaffären, skuld och feighet	17
Alla hundar är stora	18
5. Vad har hänt sedan sist?	19
Rättsskandalen som villfarelse – hur unik och hur gammal?	20
Vissa inblandade personers insikter och misstankar	22
Något om Bergwallkommissionen till sist	24
6. Åren	24
Orsakerna	24
Tillfredsställelsen	25
Rättsskandalen!?	25
Bevisningen	25
Tigandet	27
Justitiekanslern	27
Film	29
Norge	29
Betrakta?	29
PS	30

7. Århundradets rättsskandal	30
Argumentera?	31
Cajsa Lindholms bok	31
Seppo Penttinens och Yrsa Stenius bok	31
Christer van der Kwasts bok	32
Det som göms i snö	32
Blir det någon skadeståndstalan från Bergwall?	32
Quickärendet och ett par välrenommerade journalister	33
Att kunna erkänna fel – eller inta en reservståndpunkt	34
8. Beviskraft – och att förstå bevis rätt	36
Jurister som hävdar rättsskandalen	38
Stimulansen av en villfarelse	39
Några saker som händer – eller inte händer	40
Hur hade det gått om inte vi i Öjegruppen hade hållit emot?	41
Kommentarer till de avsnitt i Christian Dahlmans bok Beviskraft som rör Quick	42
9. Är individualismen en orsak till att så många trodde på rättsskandalen?	48
Jurister som tror på rättsskandalen	48
Bayes´ sats, boken Beviskraft och bevisningen mot Thomas Quick	49
Seminariet om Cajsa Lindholms bok	50
Fortfarande har Bergwall inte väckt talan mot staten om skadestånd	50
Något ytterligare om Bergwallkommissionen	51
Vilka personer har gjort mest för att lura svenska folket och befästa villfarelsen?	51
Kan man säga att det inte var en rättsskandal och samtidigt tro att Quick inte är skyldig?	52
10. Claes Borgström	53
Claes artikel i SvD och debatten efter den	53
Människors syn på saken efter Claes Borgströms ord	55
Varför inte ett förtalsmål?	56
När har Quickärendet vänt?	56
Diskussion med Alexander Barkman om bevisvärdet i Johanmålet	57
Mordet på Olle Högbom	57
11. Tio tidigare betraktelser	59
Vad har hänt sedan sist?	59
Tioårsartikeln	59
Helena Nymans syn på saken	62
Den norska serien om mordet på Therese Johannessen	63
Filmen ”Quick” och vad den saknar	63
En sammanställning av bevis för alla åtta morden	63
Promemorian med advokaten Alexander Barkman	63
Är det något särskilt med Sverige som gör oss mottagliga för villfarelser	64
12. Vändningen	66
Och nu då?	67
En analys av vad som hände	68

13. Inledning	68
En fransk dokumentärfilm om Quick	69
Den norska serien om mordet på Marianne Rugaas Knutsen	69
En sammanställning av all bevisning med invändningar	69
Hur man värderar vissa bevis – lite om matematikens betydelse	70
Promemorian med advokaten Alexander Barkman	70
Är Quick-villfarelsen ett tecken i tiden?	71
Ansvaret för haveriet	71
En vändning?	71
Att ha och att få rätt	72
14. Jan Guillous bok ”Den som dödade helvetets änglar”	73
HG Axbergers bok ”Statsministermordet”	74
Sammanställningar av all bevisning med invändningar och beräkningar	74
Sannolikheten för att Quick inte begick något av morden	75
Lennart Höglund har fyllt 80	75
Vilka tror i dag på rättsskandalen?	76
Ett av livets glädjeämnen	76
Kalla fall	77
15. Inledning	77
Dokumentären om Appojauremorden	77
Boken om supersnuten	79
Handlar villfarelsen om den seriösa journalistikens förfall?	81
Vad har villfarelsen gett professionellt?	81
Varför visar sig inte Bergwall i Sverige?	81
Har det vänt?	82
Bayes, AI m.m.	82
16. Inledning	83
Granskningsnämndens avgörande beträffande Appojaure- dokumentären	84
Begick resningsåklagarna tjänstefel?	84
Sannolikhetsberäkningar och traditionella bevisvärderingar	85
Skälen till att villfarelsen inträffade och består – början till en fördjupad analys	86
Poddar	87
17. Inledning	87
Per Asle Rustads bok ”Hvem tok Therese?”	88
Vems är skulden till att en sex gånger dämjd seriemördare blev friad?	89
Bevisvärdering med AI	90
Vilka tror ännu att Sture Bergwall är oskyldig till de åtta morden?	91
Att våga erkänna fel, debattera, forska och publicera	91
Samhällsmoralens utförsbacke	93